

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”  
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

Кваліфікаційна наукова  
праця на правах рукопису

**ХАРЧЕНКО ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ**

УДК: 351.88;343.35

**ДИСЕРТАЦІЯ**  
**ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО**  
**РОЗВИТКУ**

Спеціальність 281 – публічне управління та адміністрування  
Галузь знань – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня  
доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,  
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

\_\_\_\_\_ О.А. Харченко

Науковий керівник  
Грицишен Дмитрій Олександрович,  
доктор наук з державного управління, професор

Житомир – 2021

## АНОТАЦІЯ

**Харченко О.А. «Публічна політика в сфері сталого економічного розвитку».** Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю **281 Публічне управління та адміністрування**. – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2021.

Політичний простір сучасної України швидко трансформується, що обумовлює необхідність вивчення теоретичних та прикладних засад здійснення та дослідження публічної політики. Аналіз публічної політики є одним з найбільш затребуваних видів політичних досліджень і характеризується інтенсивним характером розвитку протягом останніх років. Особливого значення вивчення публічної політики набуває в сфері сталого економічного розвитку. Це надає можливість спрогнозувати наслідки трансформаційних процесів політичних інститутів та розвиток економічних систем держави. Вироблення публічної політики в сфері сталого економічного розвитку характеризується складним переплетінням політичних та управлінських процесів, в результаті яких відбувається прийняття політичних та управлінських рішень. Окрім того, розвиток практичних аспектів публічного управління в контексті сталого економічного розвитку України, її регіонів, бізнес-структур, освіти, громад свідчить про значну увагу фахівці у дослідженні взаємодії та взаємовідносинам між державою та органами місцевого самоврядування в контексті впливу на соціально-економічний розвиток країни, регіону та суб'єктів господарювання. При цьому особливості системи державного управління та місцевого самоврядування, як інструментів забезпечення сталого розвитку України в умовах глобальних викликів, залишаються недостатньо дослідженими.

Пошук найбільш суспільно ефективної соціально-орієнтованої моделі публічного управління, яка має на меті забезпечення збалансованого розвитку

країни і суспільства, обумовлює чітке розуміння комплексу організаційних засад, сучасних форм і засобів впливу, спрямованих на розвиток людського капіталу та забезпечення соціальних стандартів життя, добробуту і злагоди в суспільстві.

Дослідження актуалізує пошук інноваційних підходів до теоретичних, організаційних та методологічних положень формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку як складової забезпечення державної безпеки.

Питання сталого розвитку як сфера реалізації публічної політики є вкрай важливим з позиції виконання ратифікованих міжнародних угод та концепцій. Сталий розвиток покликаний вирішити ряд назрілих проблеми, які стосуються розвитку суспільства в економічній, екологічній та соціальній сферах.

Досліджуючи публічну політику в сфері сталого розвитку варто наголосити, що вона містить комплексний характер та не може бути як відокремлений вид публічної політики. Це обумовлено тим, що сталий розвиток враховує більшість сфер суспільного життя, а також має забезпечити гармонізацію між соціальною, економічною та екологічною складовими. При цьому слід наголосити, що дана політика має бути комплексною як з позиції сфер їх поширення так і з позиції рівнів державного управління, зокрема державний, регіональний та мікроекономічний або на рівні окремого суб'єкта господарювання.

У роботі під час проведеного бібліометричного аналізу виявлено значний інтерес науковців до питань сталого економічного розвитку. Дослідження проводилося на основі наукометричної бази Scopus, оскільки встановлено, що найбільша пошукова активність за терміном «сталий розвиток» спостерігається англійською мовою. Варто зазначити, що вагомий внесок у дослідження даного питання внесли вітчизняні науковці, які за останні 10 років опублікували 25 статей присвячених питанню сталого економічного розвитку.

На основі аналізу дефініцій поняття сталого розвитку в працях вітчизняних та зарубіжних вчених виділено наступні підходи: сталий розвиток як певний стан; сталий розвиток як процес регулювання, забезпечення, розробки,

досягнення стану, формування, створення умов; сталий розвиток як процес зміни системи; сталий розвиток як прогрес соціально-економічного розвитку; сталий розвиток як керований процес; сталий розвиток як певний розвиток (модель розвитку, процес розвитку) системи; сталий розвиток як властивість.

Обґрунтовано зміст поняття публічна політика в сфері сталого розвитку – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціально консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь.

У роботі обґрунтовано вихідні положення публічної політики в сфері сталого економічного розвитку, зокрема встановлено, що метою такої політики є формування державно-управлінських рішень щодо запровадження та реалізації положень сталого розвитку на усіх рівнях економічної системи (держави, регіону, підприємства), що полягають в гармонізації соціальних, екологічних та економічних положеннях суспільного розвитку через інструменти регулювання, мотивації, інформаційного впливу, організації за для досягнення добробуту теперішніх та майбутніх поколінь.

Ідентифіковано риси наступних сфер реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку: 1) економічна (направлена на забезпечення економічного зростання та гарантування економічної безпеки усіх учасників суспільних відносин (на рівні держави, регіону, підприємства)); 2) екологічна (направлена на забезпечення екологічної безпеки, що реалізується через раціональне використання природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище); 3) соціальна (направлена на забезпечення соціального консенсусу узгодження інтересів учасників суспільних відносин, соціальну безпеку населення та гарантування соціальних стандартів); 4) гармонізаційна (направлена на забезпечення економічного зростання із найменшим впливом на

навколишнє середовище та найвищим рівнем гарантування соціальних стандартів, що забезпечить відповідний рівень державної безпеки, та дозволить гарантувати задоволення інтересів сучасних та майбутніх поколінь).

У роботі досліджено статистичні матеріали щодо сталого розвитку, що дозволило встановити характеристики його складових в Україні та Світі, а саме: соціальну складову, економічну складову, екологічну складову.

Розроблено механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання, який представлений в формі інформаційної моделі, яка передбачає наступні положення: по-перше, розгляд підприємства як соціально-еколого-економічної системи у взаємозв'язках із природним, економічним та соціальним середовищами; по-друге, обґрунтовано обрання моделі звітування про сталий розвиток; по-третє, визначено процес звітування про сталий розвиток суб'єктів господарювання; по-четверте, визначено складові процесу верифікації звітності сталого розвитку. В контексті зазначеного обґрунтовано роль держави як контролера, користувача та регулятора. Запровадження зазначеного механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є складовими комплексного інформаційного механізму, що дозволить підвищити ефективність реалізації публічної політики в досліджуваній сфері.

Проведено функціональний аналіз в розрізі Стратегію сталого розвитку України до 2020 р. та інших чинних вітчизняних нормативно-правих актів, що дозволило визначити сукупність інституцій державного управління сталим розвитком України в контексті всіх чотирьох векторів Стратегії, зокрема: розвитку, безпеки, відповідальності та гордості. Аналіз сформованої сукупності інституцій державного управління сталим розвитком України уможливив пропозицію їх внутрішньої структури з виокремленням таких чотирьох їх груп: регуляторні інституції прямої дії (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), нерегуляторні інституції прямої дії (Національна рада реформ), регуляторні інституції непрямої дії (галузеві Міністерства

України), нерегуляторні інституції непрямої дії (Рада Національної безпеки та оборони України, Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства).

Проведено розбудову інституціональних основ державного управління за кожною з визначених інституції, на основі чого сформовано інституціонального механізму державного управління сталим розвитком в Україні, що включає: мету, об'єкт, принципи, сукупність інституцій (регуляторні та нерегуляторні інституції прямої та непрямої дії), їх функцій, повноваження, комунікації, форми діяльності, результативні та функціональні норми. Реалізація вказаного механізму забезпечить підвищення ефективності управлінських дій держави на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства.

В роботі умотивовано залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Вивчення регуляторних функціональних нормативно-правових актів свідчить, що питаннями функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та розвитку останньої переймається Міністерство економіки України. Доведено необхідність розширення його повноважень в частині здійснення верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, узагальнює їх результати та передає раз на рік Кабінету Міністрів України у вигляді аналітичної доповіді.

Розбудовано механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікацію в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

## ANNOTATION

Kharchenko O.A. "Public policy in the field of sustainable economic development". Qualified scientific work with manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the specialty 281 Public management and administration. - State University "Zhytomyr Polytechnic" of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2021.

The political space of modern Ukraine is rapidly transforming, which necessitates the study of theoretical and applied principles of public policy implementation and research. Analysis of public policy is one of the most popular types of political research and is characterized by an intensive nature of development in recent years. The study of public policy acquires special importance in the field of sustainable economic development. This provides an opportunity to predict the consequences of the transformation processes of political institutions and the development of the state's economic systems. The development of public policy in the field of sustainable economic development is characterized by a complex interweaving of political and managerial processes, as a result of which political and managerial decisions are made. In addition, the development of practical aspects of public administration in the context of the sustainable economic development of Ukraine, its regions, business structures, education, and communities shows the significant attention of specialists in the study of interaction and mutual relations between the state and local self-government bodies in the context of the impact on the socio-economic development of the country, region and business entities. At the same time, the peculiarities of the system of state administration and local self-government, as tools for ensuring the sustainable development of Ukraine in the face of global challenges, remain insufficiently researched.

The search for the most socially effective, socially oriented model of public administration, which aims to ensure the balanced development of the country and society, requires a clear understanding of the complex of organizational principles,

modern forms and means of influence aimed at the development of human capital and ensuring social standards of life, well-being and harmony in society.

The research actualizes the search for innovative approaches to the theoretical, organizational and methodological provisions of the formation and implementation of public policy in the field of sustainable economic development as a component of ensuring state security.

The issue of sustainable development as a sphere of public policy implementation is extremely important from the point of view of the implementation of ratified international agreements and concepts. Sustainable development is designed to solve a number of pressing problems related to the development of society in the economic, environmental and social spheres.

When studying public policy in the field of sustainable development, it is worth emphasizing that it has a complex nature and cannot be a separate type of public policy. This is due to the fact that sustainable development takes into account most spheres of social life, and must also ensure harmonization between social, economic and environmental components. At the same time, it should be emphasized that this policy should be comprehensive both from the point of view of the spheres of its distribution and from the point of view of the levels of state administration, in particular state, regional and microeconomic or at the level of a separate economic entity.

In the course of the bibliometric analysis, a significant interest of scientists in issues of sustainable economic development was revealed. The research was conducted on the basis of the Scopus scientometric database, as it was established that the highest search activity for the term "sustainable development" is observed in the English language. It is worth noting that a significant contribution to the study of this issue was made by domestic scientists who, over the past 10 years, have published 25 articles devoted to the issue of sustainable economic development.

Based on the analysis of the definitions of the concept of sustainable development in the works of domestic and foreign scientists, the following approaches are highlighted: sustainable development as a certain state; sustainable development as



a process of regulation, provision, development, achievement of state, formation, creation of conditions; sustainable development as a system change process; sustainable development as the progress of socio-economic development; sustainable development as a managed process; sustainable development as a certain development (development model, development process) of the system; sustainable development as a property.

The content of the concept of public policy in the field of sustainable development is substantiated - it is the process of forming and implementing public management decisions to ensure the sustainable development of the relevant levels of the economic system (state, region and enterprise), which is characterized by the harmonization of social, economic and environmental goals to ensure social consensus, coherence the interests of participants in social relations, the appropriate level of social security for the well-being of current and future generations.

The work substantiates the initial provisions of public policy in the field of sustainable economic development, in particular, it is established that the purpose of such policy is the formation of state-management decisions regarding the introduction and implementation of the provisions of sustainable development at all levels of the economic system (state, region, enterprise), which consist in the harmonization social, ecological and economic conditions of social development through the tools of regulation, motivation, information influence, organization for the achievement of the well-being of current and future generations.

Features of the following areas of public policy implementation in the field of sustainable economic development have been identified: 1) economic (aimed at ensuring economic growth and guaranteeing the economic security of all participants in social relations (at the level of the state, region, enterprise)); 2) ecological (aimed at ensuring environmental safety, which is implemented through the rational use of natural resources, reducing the impact on the environment); 3) social (aimed at ensuring social consensus, coordination of interests of participants in social relations, social security of the population and guaranteeing social standards); 4) harmonizing (aimed at ensuring economic growth with the least impact on the environment and the highest level of guaranteeing social

standards, which will ensure the appropriate level of state security and will allow to guarantee the satisfaction of the interests of current and future generations).

Statistical materials related to sustainable development were studied in the work, which allowed to establish the characteristics of its components in Ukraine and the world, namely: social component, economic component, ecological component.

A mechanism for disclosing information on the sustainable development of business entities has been developed, which is presented in the form of an information model, which provides for the following provisions: first, consideration of the enterprise as a social-ecological-economic system in relationships with natural, economic and social environments; secondly, the choice of the sustainable development reporting model is justified; thirdly, the process of reporting on the sustainable development of business entities is defined; fourthly, the components of the process of verification of sustainable development reporting are defined. In the context of the above, the role of the state as a controller, user and regulator is substantiated. The introduction of the specified mechanism for publicizing information on the sustainable development of business entities is a component of a comprehensive information mechanism that will allow to increase the effectiveness of public policy implementation in the researched area.

A functional analysis was carried out in terms of the Sustainable Development Strategy of Ukraine until 2020 and other current domestic legal acts, which made it possible to determine the totality of state management institutions for the sustainable development of Ukraine in the context of all four vectors of the Strategy, in particular: development, security, responsibility and pride. The analysis of the set of state management institutions formed by the sustainable development of Ukraine makes it possible to propose their internal structure, with the following four groups being distinguished: regulatory institutions of direct action (President of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine), non-regulatory institutions of direct action (National Council of Reforms), regulatory institutions indirect action (branches of the Ministry of Ukraine), non-

regulatory institutions of indirect action (National Security and Defense Council of Ukraine, State services, committees, commissions, funds, agencies).

The development of the institutional foundations of state management for each of the identified institutions was carried out, on the basis of which the institutional mechanism of state management of sustainable development in Ukraine was formed, which includes: the goal, object, principles, a set of institutions (regulatory and non-regulatory institutions of direct and indirect action), their functions, powers, connections and communications, forms of activity, effective and functional norms. The implementation of the specified mechanism will ensure an increase in the efficiency of the state's management actions on the way to achieving the goals of sustainable development of society.

The work motivates the involvement of state administration bodies in the process of verification of reporting on sustainable development in order to increase the efficiency and effectiveness of the implementation of the provisions of the Sustainable Development Strategy of Ukraine. The study of regulatory functional legal acts shows that the Ministry of Economy of Ukraine is responsible for the functioning of business entities in the socio-economic sphere and the development of the latter. The need to expand his powers in terms of verification and analysis of reports on the sustainable development of economic entities has been proven, he summarizes their results and submits them once a year to the Cabinet of Ministers of Ukraine in the form of an analytical report.

A mechanism for verification of sustainable development reporting has been developed as an element of the state management system of the latter, which includes verification subjects, the leading influence of the Ministry of Economy of Ukraine (manifested in the processing of reporting information, decision-making on confirmation of the latter and submission of information in the appropriate form to the Cabinet of Ministers of Ukraine), information communication in stages of processing input and output information. The implementation of the specified mechanism will significantly increase the reliability of sustainable development reporting, and therefore will contribute to obtaining more productive results in the process of implementing the Sustainable Development Strategy of Ukraine.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**  
**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати**  
**дисертації**

1. Kharchenko O. Components of public in the field of sustainable economic development. Global prosperity. 2021. Volume 1. Issue 3. Number 2. Pp. 140-151 (0,65 д. а.).

2. Kharchenko O. Development of the conceptual and category apparatus of sustainable economic development. East Journal of Security Studies. Volume 4, Issue 1 2019. ст 326-339. URL: <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/81>

3. Харченко О.А. Формування інвестиційного середовища формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. № 20. С. 184-193 (0,6 д.а.).

4. Харченко О.А. Механізм верифікації звітності сталого розвитку. Держава та регіони. 2021. № 1 (71). С. 159-164 (0,5 д. а.).

5. Харченко О.А. Державне регулювання процедури оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств. Право та державне управління. 2021. №2. С. 285-294 (0,6 д. а.).

6. Самчик М.Ю. Харченко О.А. Механізми державної політики в сфері сталого економічного розвитку: [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2021. 204 с. Особистий внесок автора: розроблено механізми формування та реалізації державної політики в сфері сталого економічного розвитку.

**Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації**

7. Харченко О.А. Понятійний апарат сталого економічного розвитку. Постконфліктна економіка: державно-управлінські аспекти та еколого-економічні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 21-22 квітня 2017 року). Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 162-163. (0,2 д. а.)

8. Харченко О.А., Козакевич І.В. Сучасні аспекти ефективності роботи державних службовців. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир : «Житомирська політехніка», 2020. С. 289. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/15.-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya.pdf> (загальний обсяг 0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а.: досліджено ефективність роботи державних службовців).

9. Харченко О.А. Оцінка сталого економічного розвитку України. Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. 128 с. С. 125-127. (0,14 д.а.).

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП .....</b>	<b>15</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....</b>	<b>23</b>
1.1. Джерельна база дослідження проблем формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.....	23
1.2. Розвиток понятійно-категоріального апарату сталого економічного розвитку .....	37
1.3. Складові публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.	55
<b>Висновки до 1-го розділу .....</b>	<b>70</b>
<b>РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАСЛІДКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ .....</b>	<b>74</b>
2.1. Характеристика соціальної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу .....	74
2.2. Характеристика економічної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу .....	87
2.3. Характеристика екологічної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу .....	100
<b>Висновки до 2-го розділу .....</b>	<b>106</b>
<b>РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....</b>	<b>110</b>
3.1. Формування інституційного середовища формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.....	110
3.2. Механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання .....	128
3.3. Механізм верифікації звітності сталого розвитку економічних суб'єктів як складова системи державного управління.....	146
<b>Висновки до 3-го розділу .....</b>	<b>156</b>
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>159</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>164</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Питання сталого розвитку як об'єкт публічної політики є вкрай важливим в умовах сьогодення, незважаючи про виникнення даного поняття в другій половині минулого століття. Досліджуючи публічну політику в сфері сталого розвитку варто наголосити, що вона містить комплексний характер та не може бути як відокремлений вид публічної політики. Це обумовлено тим, що сталий розвиток враховує більшість сфер суспільного життя, а також має забезпечити гармонізацію між соціальною, економічною та екологічною складовими. Дана політика має бути комплексною як з позиції сфер їх поширення так і з позиції рівнів державного управління, зокрема державний, регіональний та мікроекономічний або на рівні окремого суб'єкта господарювання. Все це актуалізує пошук інноваційних підходів до теоретичних, організаційних та методологічних положень формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку як складової забезпечення державної безпеки

Питання формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку розглядалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед вітчизняних вчених дані питання піднімали: Л.В. Антонова, А.В. Антонов, М.М. Білинська, Ю.С. Бережна, С.О. Біла, Б.В. Буркинського, Д.О. Грицишен, І.О. Драган, В.В. Євдокимов, Л.П. Марчук, В.Г. Потапенко, Л.Г. Руденко, Л.В. Сергієнко, С.В. Свірко, Л.С. Іванюк, О.І. Ляшевська, І.А. Сааджан, І.В. Супрунова, В.Ф. Загурська-Антонюк, З.М. Бурик, О.С. Чмир та інші. Вагоме значення в розвитку теоретичних та методологічних положень формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку,

мають праці зарубіжних вчених: Ліндерт П., Портер М., Дейлі Герман, Дасгупта П., Серант А.Й., Дрексхейдж Дж., Мерфі Д. та інші.

Зважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних вчених в розвиток теоретичних та методологічних положень публічної політики в сфері сталого економічного розвитку, сьогодні залишаються невирішеними сукупність проблемних питань, зокрема проблема інституційного забезпечення реалізації політики та механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету “Житомирська політехніка” (раніше Житомирського державного технологічного університету) за темами: “Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів” (номер державної реєстрації 0120U103443). У межах тем автором проведені дослідження, пов'язані з удосконаленням механізмів публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.

**Мета і завдання дослідження.** Мета дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці напрямів удосконалення процесу формування і реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

– здійснити оцінку публікаційної активності вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблем та напрямів їх вирішення публічної політики в сфері сталого економічного розвитку;

– обґрунтувати нові підходи до змісту понять та категорій, що стосуються публічної політики в сфері сталого економічного розвитку;



- Ідентифікувати властивості складових публічної політики в сфері сталого економічного розвитку;
- виявити критичні точки та наслідки реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку;
- обґрунтувати інституційний механізм публічної політики в сфері сталого економічного розвитку;
- розробити механізм оприлюднення інформації про сталий економічний розвиток суб'єктів господарювання;
- розробити механізм верифікації звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання;

*Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.*

*Предметом дослідження є теоретичні та методологічні положення формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.*

**Методи дослідження.** Методологічною основою дослідження є загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання явищ і процесів у системі державного управління. Методи бібліометричного аналізу були застосовані для встановлення публікаційної активності з проблем сталого економічного розвитку (п. 1.1). Удосконалено термінологічний апарат за об'єктом дослідження за допомогою методів теоретичного узагальнення, групування, моделювання, систематизації (п. 1.2). Встановлено специфіку формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку, шляхом застосування методів абстрагування, моделювання, правового аналізу, систематизації та узагальнення (п. 1.3). Методи статистики та економічного аналізу використанні для встановлення критичних точок та наслідків публічної політики в сфері сталого економічного розвитку (п. 2.1, 2.2, 2.3).

Розроблено інституційний механізм формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку, за допомогою методів моделювання, абстрагування, індукції і дедукції, аналізу і синтезу (п. 3.1). Розроблено механізми реалізації оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання (п. 3.2). Удосконалено порядок верифікації звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання на основі методів моделювання, індукції та дедукції, узагальнення та групування (п. 3.3)

*Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографічні праці, наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених в яких розкриваються питання публічної політики в сфер сталого економічного розвитку, філософії науки; матеріали науково-практичних конференцій і семінарів); офіційні документи (нормативні документи України та інших країн з питань сталого розвитку); офіційні дані Державної служби статистики України.*

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає в розвитку теоретичних положень та удосконаленні публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.

Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

*удосконалено:*

- понятійний апарат публічної політики в сфері сталого економічного розвитку через обґрунтування багатоваріативності підходів до змісту сталого розвитку та уточнення сутності понять: сталий розвиток держави, сталий розвиток регіону, сталий розвиток підприємства, що дало можливість визначити наступний зміст поняття публічна політика в сфері сталого розвитку (процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який

характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціально консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь).

- методологічні положення формування та реалізації сталого економічного розвитку, зокрема: встановлено вихідні положення (зміст понять, мета та завдання); ідентифіковано властивості складових (економічні, соціальні, екологічні, гармонізаційні); встановлено порядок взаємодії між різними видами державної політики в контексті їх місця в забезпечення сталого розвитку; виявлено пріоритетні сфери поширення публічної політики в сфері сталого розвитку.

- механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання, який представлений в формі інформаційної моделі, яка передбачає: 1) розгляд підприємства як соціально-еколого-економічної системи у взаємозв'язках із природним, економічним та соціальним середовищами; 2) порядок обрання моделі звітування про сталий розвиток; 3) порядок звітування про сталий розвиток суб'єктів господарювання; 4) складові процесу верифікації звітності сталого розвитку; 5) обґрунтування ролі держави як контролера, користувача та регулятора.

- механізм верифікації звітності сталого розвитку економічних суб'єктів як складової системи державного управління сталим розвитком через умотивованню залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток, зокрема Міністерства економіки України, з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України; обґрунтування відповідних нормотворчих та організаційно-структурних новацій; розбудову державного механізму верифікації звітності сталого

розвитку як елементу системи державного управління останнім, що включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікацію в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

*дістало подальшого розвитку:*

- обґрунтування публікаційної активності вітчизняних та зарубіжних вчених щодо сталого економічного розвитку, що дозволило на основі бібліометричного аналізу встановити значний інтерес науковців до питань сталого економічного розвитку та вивити пріоритетні напрямитрансформації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.

- обґрунтування сучасних риси сталого розвитку України в контексті складових: економічна, соціальна, екологічна, що дозволило виявити критичні точки та встановити напрями розвитку публічної політики в сфері сталого розвитку.

– інституціональні положення державного управління сталим розвитком в Україні через формування: поняття «інституалізації державного управління сталим розвитком», під яким пропонується розуміти дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних

дій щодо сталого розвитку країни, а також інституціонального механізму державного управління сталим розвитком в Україні, що включає: мету, об'єкт, принципи, сукупність інституцій (регуляторні та нерегуляторні інституції прямої та непрямої дії), їх функцій, повноваження, зв'язки і комунікації, форми діяльності, результативні та функціональні норми. Реалізація вказаного механізму забезпечить підвищення ефективності управлінських дій держави на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства.

**Практичне значення одержаних результатів.** Результати, що полягають у розробці та удосконаленні публічної політики в сфері сталого економічного розвитку можуть бути використані: органами державного управління; органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання. Окремі положення можливо використовувати для модернізації підходів із підготовки фахівців з публічного управління та адміністрування.

Основні положення дослідження доведені до рівня конкретних розробок, придатних до використання суб'єктами державного управління, зокрема: Житомирською обласною державною адміністрацією (довідка № 4612/2-21/47, від 26.08.2020 р.); Житомирською міською радою (довідка № 568, від 11.01.2021 р.); Державним університетом “Житомирська політехніка” (довідка № 44-01.00/215 від 21.01.2021 р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові розробки, висновки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з механізмами публічної політики в сфері сталого економічного розвитку.

**Апробація результатів дисертації.** Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 3 міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях.

**Публікації.** Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 9 наукових працях, із них: 1 монографія; 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу; 3 статті у наукових фахових виданнях України; 3 тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 182 сторінках друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць, 30 рисунки. Список використаних джерел нараховує 205 найменувань і розміщений на 22 сторінках.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

### ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

### В СФЕРІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

#### **1.1. Джерельна база дослідження проблем формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку**

Аналіз бібліометричного поля в галузі сталого розвитку є важливим завданням з огляду на визначення ключових аспектів у вивченні сталого розвитку та визначає перспективи та вектор його аналізу у світовій науці.

У світовій літературі накопичено значний обсяг інформації з вивчення питань сталого розвитку. Але проблема оцінювання результатів наукових досліджень залишається актуальною і потребує постійного вивчення. Особливої актуальності ця тема набуває останніми роками, що пов'язано зі значним зростанням соціальної значущості науки та необхідністю ефективнішого управління сталим розвитком в Україні.

Бібліометричні дослідження з використанням міжнародних наукометричних баз даних проводять зарубіжні та вітчизняні дослідники такі як: Сахаров А.Г., Андропова І.В., Дудін М.М., Секерин В.Д., Смирнова О.О., Фролова Є.Є., Сепіашвили К.М. та ін.

Сьогодні поняття «сталий розвиток» активно вивчається представниками різних наукових областей. Але при цьому воно досі не має однозначного поняття. Так для дослідження сталого розвитку в англійській мові використовують як синонім такий термін як «sustainable development». Вважаємо за доцільне визначення частоти застосування запиту «сталий розвиток». Зауважимо, оскільки термін необхідно

розглядати в масштабах всього світу, пошуковий запит маю включати варіанти на різних мовах. Тому для пошуку біли використані наступні ключові слова: синоніми загальноприйнятою міжнародною мовою (англійською) – «sustainable development» та державною мовою (українською) – «сталий розвиток». Також, вважаємо за необхідне дослідити поняття «сталий економічний розвиток»

Наукометричну систему Scopus, яка має ширші функціональні можливості, варто залучати до проведення комплексних наукометричних досліджень. «Міжнародна компанія, база, яка динамічно розвивається. На сьогоднішній день індексує понад 24 тисяч журналів від більш ніж 5 тисяч видавців. Відбір джерел здійснюється за максимально простою і прозорою системою. У багатьох країнах дані Скопус визнані критеріями оцінки якості роботи навчальних закладів та окремих представників науки. Спеціалізація зосереджується на природних і гуманітарних науках, медицині, мистецтві, техніці» [1].

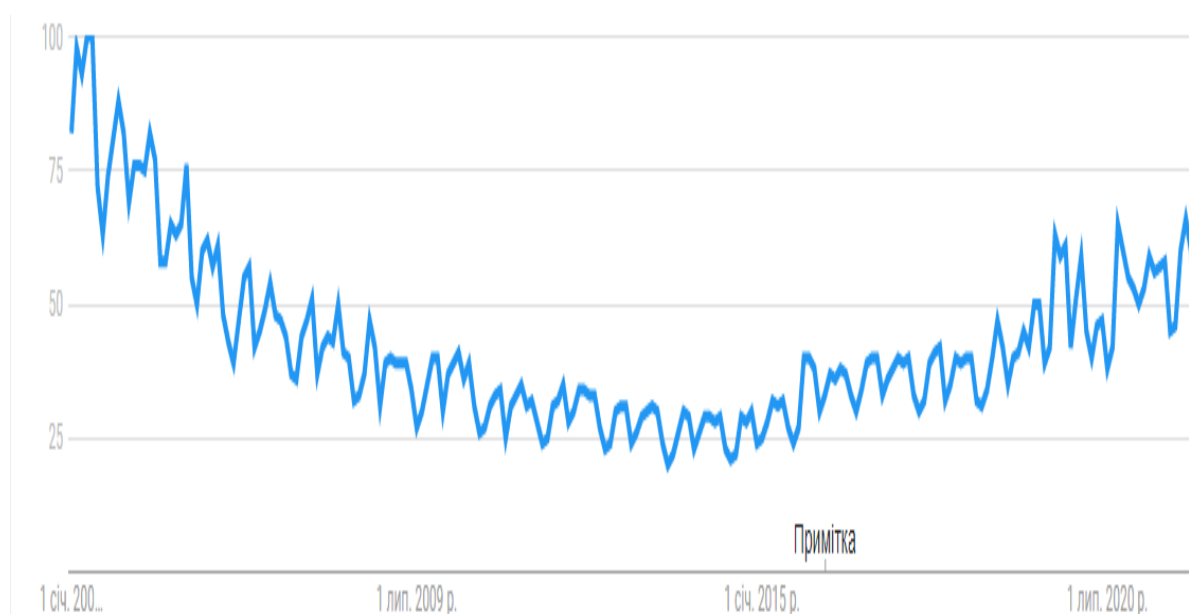
Визначення частоти застосування запитів в пошукових системах здійснювалося за допомогою інструменту Google Trends. Це публічний додаток, що відображає на основі пошукової системи Google частоту пошукової популярності певного терміну по відношенню до загального обсягу пошукових запитів в різних регіонах світу та різними мовами. Даний інструмент має обмеження в періоді відбору даних, та починається з 2004 року. Для дослідження було обрано період з 2004 по 2021 роки.





**Рис. 1.1. Динаміка частоти застосування запиту «сталий розвиток» в пошукових системах за період 2004-2021 рр. (побудовано автором за допомогою інструменту Google Trends)**

Як бачимо, найбільша пошукова активність за терміном «сталий розвиток» спостерігається в квітні 2021 року. Оскільки пошук здійснювався державною мовою, то всі пошукові запити були проведені в Україні. Найбільша кількість запитів здійснювалися в Київській, Львівській, Дніпропетровській, Харківській областях та у м. Києві. Найпопулярнішими запитами, що пов'язані із сталим розвитком є визначення сутності цього поняття, цілей та концепції.



**Рис. 1.2. Динаміка частоти застосування запиту «sustainable development» в пошукових системах за період 2004-2021 рр. (побудовано автором за допомогою інструменту Google Trends)**

Згідно даних рис. 1.1 найбільша кількість запитів за терміном «sustainable development» зафіксована у 2004 році. Далі динаміка пошукової активності має тенденцію до спаду. Так, у 2013 році було здійснено найменше пошукових запитів за обраним терміном. З 2015 року прослідковується тенденція до зростання інтересу до сталого розвитку по всьому світу. Так, найбільшу пошукову активність зафіксовано в Малаві, Непалі, Фіджі, Зімбабве, Замбії. Варто відзначити, що найбільшу кількість запитів за обраним терміном було здійснено у країнах Африки.

Наступним кроком проаналізуємо динаміку пошукової активності запиту «sustainable economic development».



**Рис. 1.3. Динаміка частоти застосування запиту «sustainable economic development» в пошукових системах за період 2004-2021 рр. (побудовано автором за допомогою інструменту Google Trends)**

Запит «sustainable economic development» найактивніше використовувався у 2004-2007 рр. Найбільша популярність цього пошукового запиту зафіксована у таких країнах як Індія, Шрі-Ланка, США та Туреччина.

Застосування терміну «сталий економічний розвиток» українською мовою по відношенню до англomовних є дуже низьким. Тому для

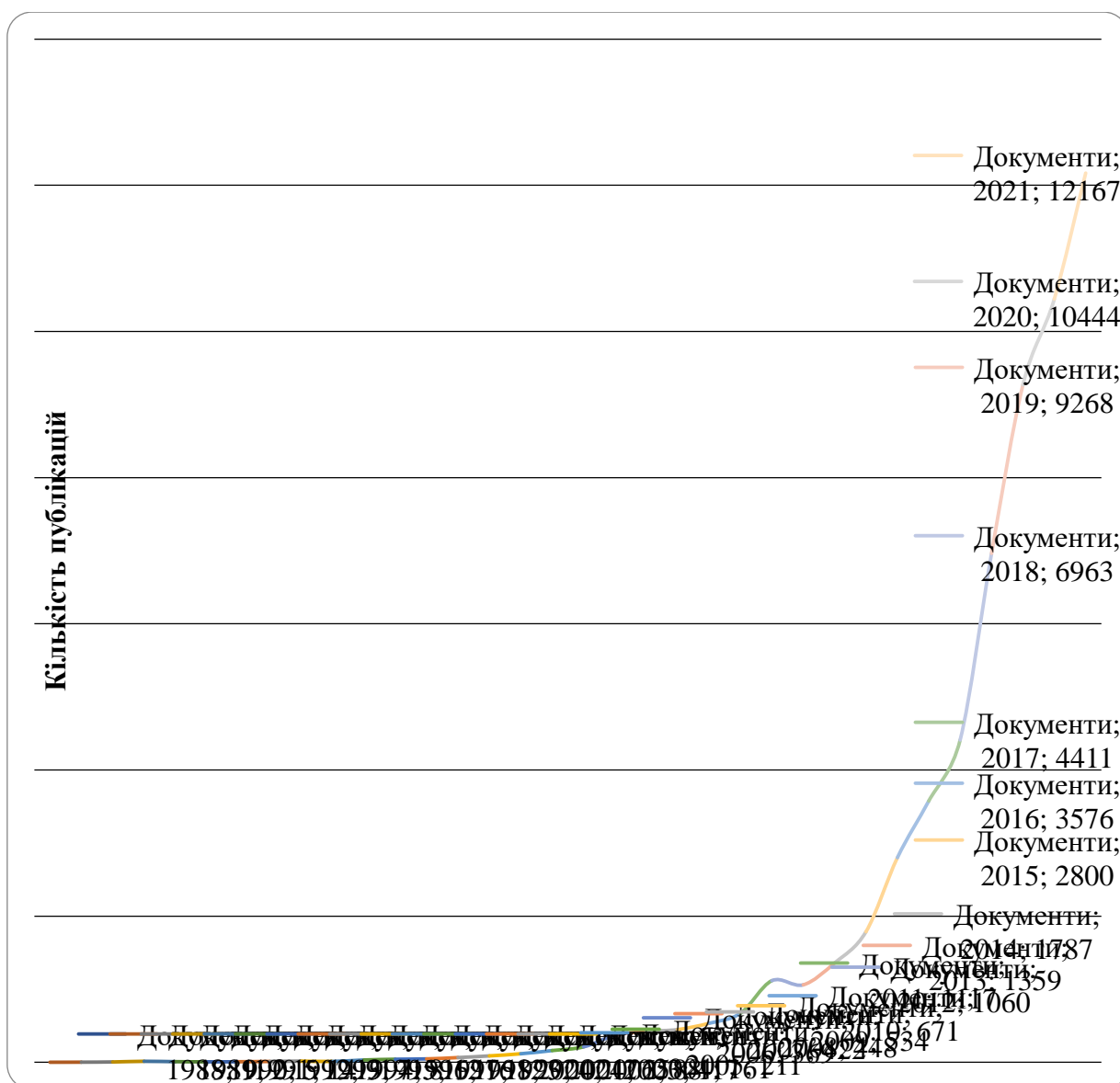
проведення бібліометричного аналізу нами було обрано міжнародну науко метричну базу Scopus.

Варто зауважити, що особливістю саме даного виду трендового аналізу є відносна співставність його результатів, тобто побудова графічної інтерпретації тренду відбуваються з урахуванням максимального значення пошукової активності у розрізі відібраних термінів, що відображають зміст запитів користувачів мережі Інтернет.

Отже, за результатами трендового аналізу можна зробити висновок, про стабільно високий інтерес користувачів мережі Інтернет до визначеної проблематики. Найбільш популярним серед усієї вибірки є запит «sustainable development».

Продовжуючи бібліометричний аналіз, доцільно проаналізувати також структуру наукових публікацій, присвячених проблемі, проіндексованих наукометричною базою у часовому вимірі. Для відображення динаміки публікаційної активності було відібрано статті в базі даних Scopus за ключовими словами.

Аналіз публікаційної активності за базою Scopus показав істотне зростання інтенсивності досліджень із сталого розвитку у світі, особливо починаючи з 2002 р. (рис. 1.4). Результати дослідження показали, що загалом за 1988–2021 рр. у Scopus проіндексовано 58245 опублікованих документів, що містили фразу «sustainable development» у назві, анотації та/або ключових словах (TITLE-ABS-KEY).



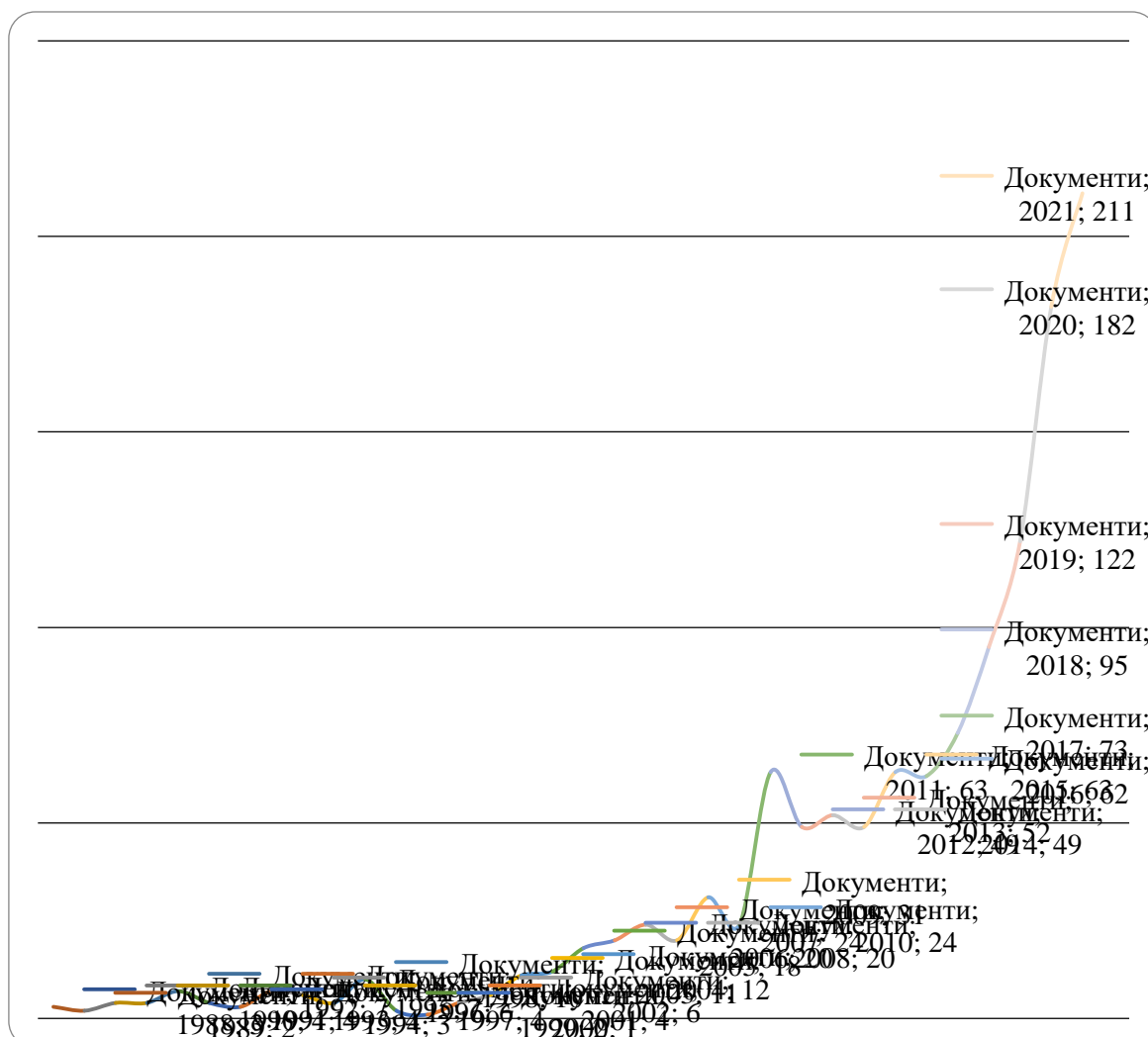
**Рис. 1.4.** Динаміка публікаційної активності за запитом «sustainable development» в наукометричній базі Scopus за період 1988-2021 рр.  
Джерело: побудовано автором на основі бази даних Scopus

Так, перша публікація з'явилася у 1988 р. Починаючи з 2002 року щорічна кількість постійно зростала. Максимум публікаційної активності характерний для 2021 р. (12167 опублікованих праць). Загалом в останні роки кількість публікацій у світі щодо сталого розвитку постійно збільшувалася дуже високими темпами, оскільки характер кривої вказує на експоненційний ріст публікаційної активності. Тобто кількість публікацій за 20 років збільшилася в декілька разів.

Цікавим є дослідження Shorfuzzaman M., Hossain M.S., Alhamid M. F. у якому розглядаються ініціативи сталого розвитку міста. Автори наголошують на тому, що в усьому світі сталий розвиток має великий вплив на життя громадян і приніс значні зміни в суспільство. У цій статті науковці пропонують базу на основі глибокого аналізу на основі даних сталого розвитку розумного міста, що в свою чергу пропонує своєчасну відповідь на боротьбу з пандемією COVID-19 за допомогою масового відеоспостереження. Для впровадження моніторингу соціального дистанціювання автори використали три моделі виявлення об'єктів у реальному часі на основі глибокого аналізу для виявлення людей на відео.

Звертаємо увагу на дослідження M. Ranjbari, у якому науковець розкриває питання впливу пандемія COVID-19 на економічні, соціальні та екологічні основи сталого життя людей. Через зростаючий інтерес науковців до відповіді на терміновий заклик до дій проти пандемії, література досліджень сталого розвитку, що розглядають наслідки COVID-19, дуже фрагментована. Тому всебічний огляд наслідків COVID-19 для практик сталого розвитку все ще відсутній. Це дослідження має на меті проаналізувати вплив COVID-19 на потрійну прибуткову лінію (TBL) стійкості для підтримки майбутнього сталого розвитку. Науковець наголошує, щоб забезпечити сталий розвиток шляхом проведення систематичного огляду літератури, необхідно вирішити такі дослідницькі питання: який нинішній статус досліджень TBL сталості з огляду на наслідки COVID-19?; як COVID-19 впливає на TBL стійкості?» які потенційні прогалини в дослідженні та напрямки майбутніх досліджень сталогорозвитку після COVID-19? Результати демонструють основні наслідки спалаху COVID-19 для потрійних стовпів стійкості сталого розвитку суспільства з економічної, соціальної та екологічної точок зору. Ключові висновки дають змогу урядам, органам влади, практичним працівникам та політикам пом'якшити негативний вплив пандемії на сталий розвиток та реалізувати можливості переходу до сталого розвитку після COVID-19 [2].

Вважаємо за доцільне провести більш детальне дослідження публікаційної активності сфери сталого економічного розвитку.



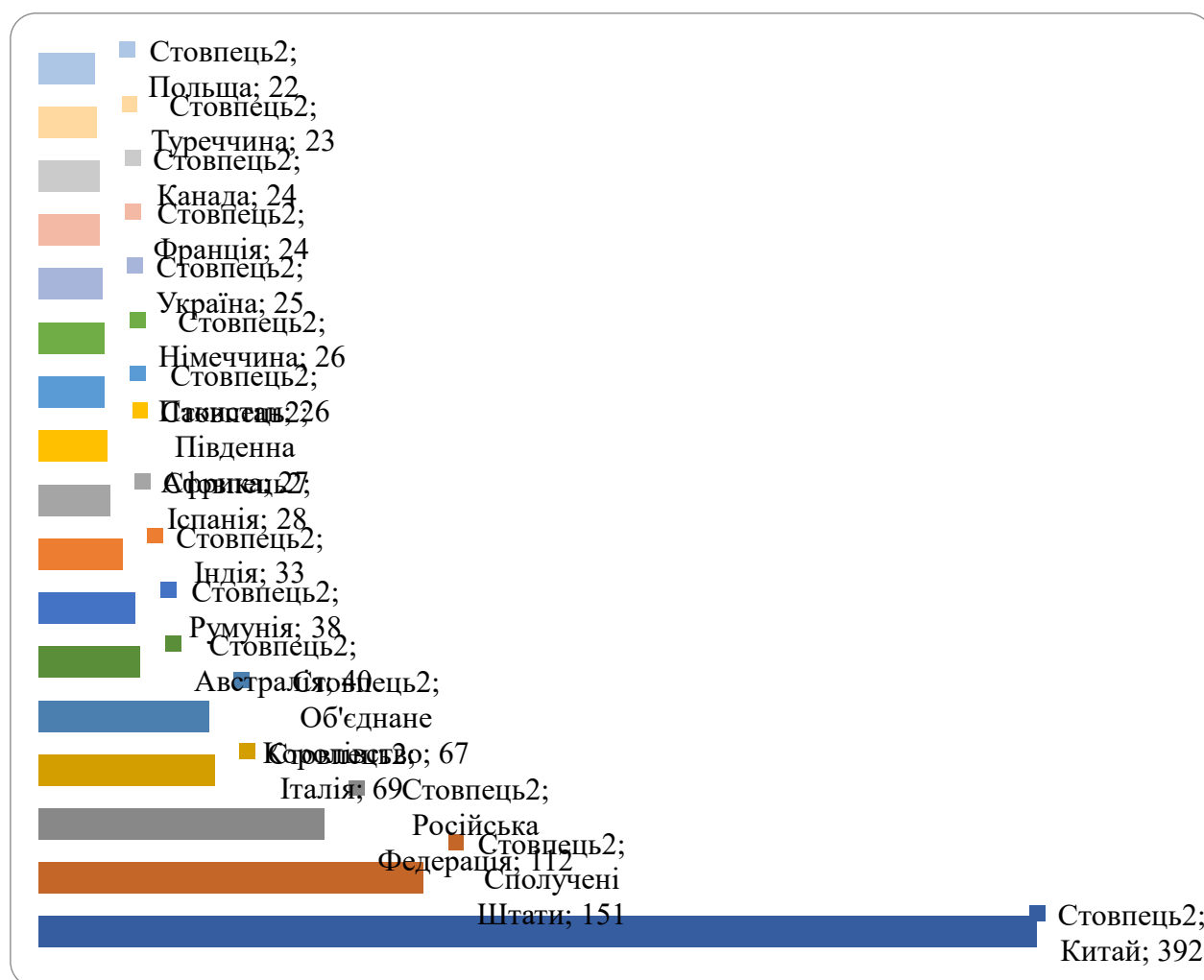
**Рис. 1.5. Динаміка публікаційної активності за запитом «sustainable economic development» в наукометричній базі Scopus за період 1988-2021 рр. (часовий вимір)**

*Джерело: побудовано автором на основі бази даних Scopus*

У 1988 році було опубліковану першу статтю в якій розкривається питання сталого економічного розвитку. У роботі стверджується, що концепція сталого економічного розвитку є центральним у новому «практичному» питанні екології 1980-х років. Інтуїтивно, перспективи сталого розвитку, припускають, що знання, накопичені в природничих науках, слід застосовувати до економічних процесів. Вони містять припущення, що існує реальна перспектива того, що збільшення реальних

доходів на душу населення з часом може бути досягнуто екологічно безпечним способом або, принаймні, без серйозних екологічних ризиків. Робоче визначення сталого розвитку може бути таким: сталий розвиток передбачає максимізацію чистих вигод від економічного розвитку за умови збереження послуг і якості природних ресурсів протягом тривалого часу. Економічний розвиток у широкому розумінні включає не лише збільшення реальних доходів на душу населення, а й інші елементи соціального забезпечення. Сталий розвиток обов'язково передбачатиме структурні зміни в економіці та в суспільстві [3].

Варто зазначити, що у період з 1988 року по 2021 рік у наукометричній базі Scopus опубліковано 1248 статей.



**Рис. 1.6 Динаміка публікаційної активності за запитом «sustainable economic development» в наукометричній базі Scopus за період 1988-2021 рр. (територіальний вимір)**

*Джерело: побудовано автором на основі бази даних Scopus*

Як видно на рис. 1.6 найбільший внесок у дослідження сталого економічного розвитку зробили вчені з таких країн:

- Китай – 392 статті;
- США – 151 стаття;
- Російська Федерація – 112 статей;
- Італія – 69 статей;
- Англія – 67 статей;
- Австралія – 40 статей;
- Румунія - 38 статей;
- Індія – 33 статті;
- Іспанія – 28 статей.

Варто зазначити, що вагомий внесок в дослідження сталого економічного розвитку зробили такі вітчизняні вчені як: Васильєва Т., Люльов О., Білан Ю., Стреймікієне Д., Бабенко В., Перезовова І., Кравченко М., Крутько М., Бабенко Д., Григоруц П., Хрущ Н., Григоруц С., Замула І., Кірейцева А., Гринько І., Гончар Н.С., Жохін А.С., Козирський В.Х. та ін.

Звертаємо увагу на дослідження вітчизняних науковців Гришової І., Кизима М., Губарієвої І., Лівінського А., Корошенко М. у сфері сталого економічного розвитку. У статті науковцями доведено, що безпека національної економіки характеризує здатність країни протистояти дестабілізуючому впливу різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечувати свій сталий розвиток. Дослідження проводиться за такими етапами: діагностування загроз безпеці національної економіки → оцінка рівня економічної безпеки країн світу → кластеризація країн світу за

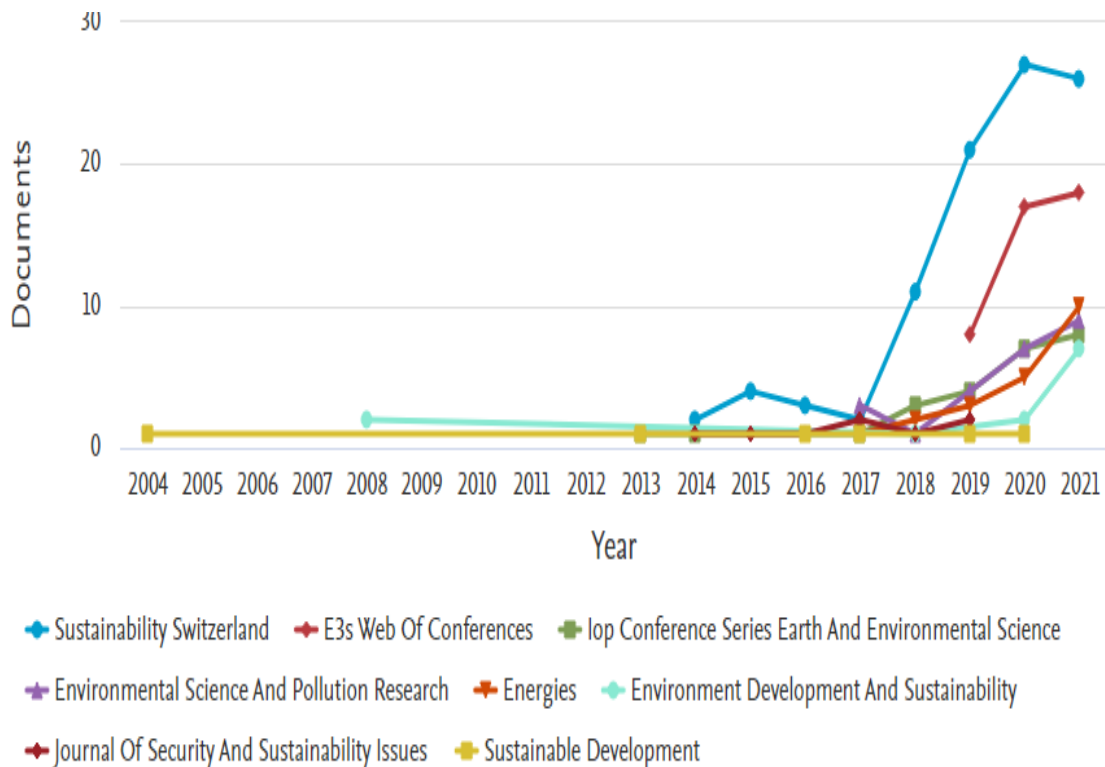


рівнем економічної безпеки → моделювання впливу національної економічної безпеки на сталий економічний розвиток держави → формування заходів щодо забезпечення безпеки економіки країни. Основою оціни рівня економічної безпеки країни є ієрархічно побудована система показників, що включають комплексні складові та субіндикатори. Оцінка рівня економічної безпеки здійснюється на основі міжнародних індексів та рейтингів. Аналіз співвідношення між рівнем ВВП на душу населення та окремими показниками, що входять до складу зведеного показника економічної безпеки, дозволив визначити ті показники, які мають стати першочерговими для урядів, що мають за мету підвищення економічної безпеки, а також ВВП та забезпечення сталого розвитку країни [4].

Вагомий внесок у розвиток досліджень сталого економічного розвитку зробили Курмаєв П., Селіверстова Л., Гусаревич Н., Колісніченко П. У статті вони розглядають проблема взаємодії міграції з досягненням цілей сталого розвитку, що є однією з головних тем сучасних наукових дискусій. Теоретичною основою дослідження є розуміння міграції як безперервного процесу, зумовленого взаємодією комплексу факторів, результатом якого є формування нового якісного глобалізованого суспільства. Науковцями використовувалися такі методи: порівняльний аналіз та контент-аналіз. Автори зазначають, що ефективність національної політики значною мірою залежить від того, наскільки враховано глобальні міграційні тенденції. У статті визначено основні фактори, що визначають динаміку міграційних потоків. Згадується домінування економічних та безпеково-гуманітарних мотивів міграції. Зазначено, що сучасні міграційні процеси в цілому позитивно впливають на досягнення цілей сталого розвитку [5].

Українські науковці публікували свої наукові дослідження у таких журналах: «E3S Web of Conferences», «Energies», «Environmental Conservation», «Journal of Security and Sustainability Issues», «Economics and Sociology» та в інших відомих міжнародних виданнях.

Доцільно провести аналіз джерел публікацій досліджень з питань сталого економічного розвитку.



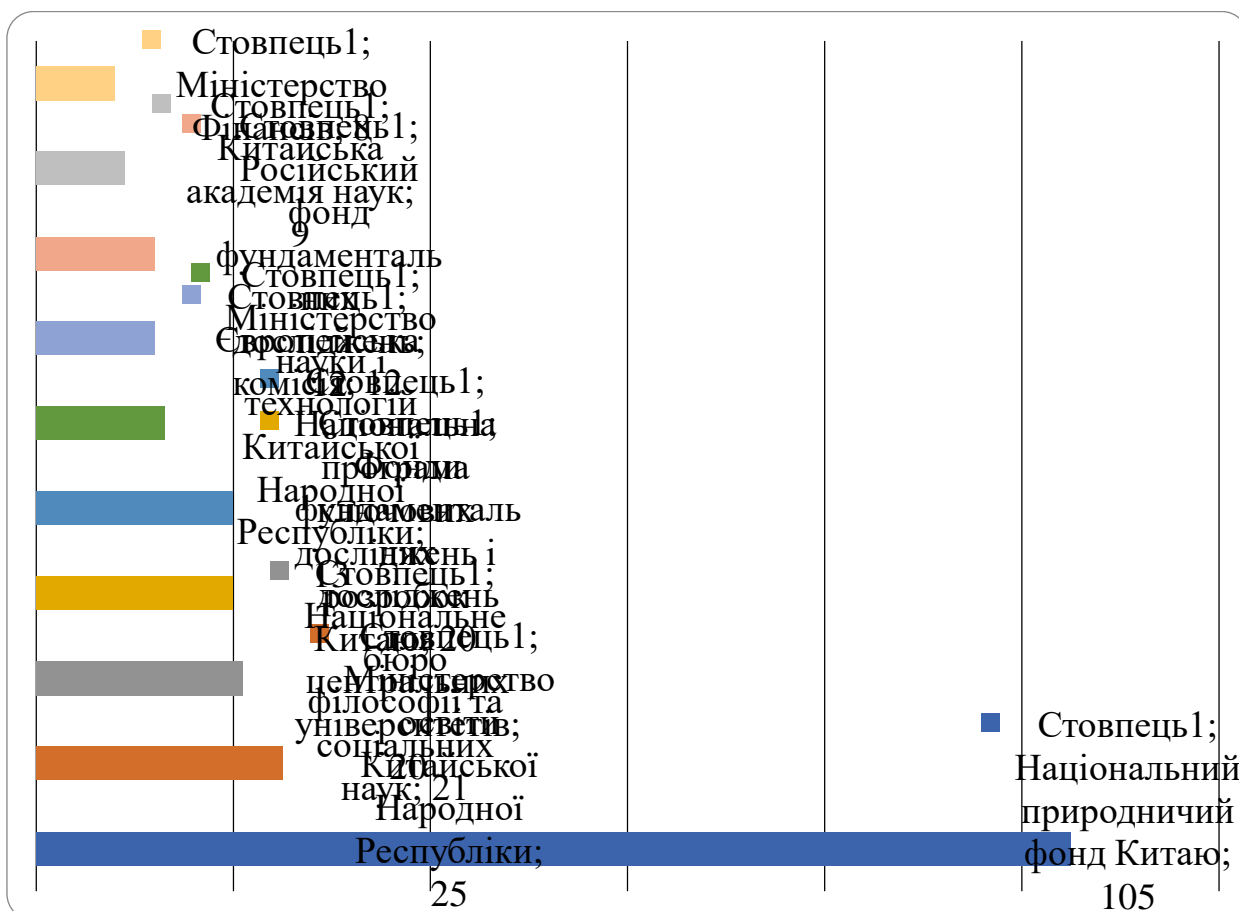
**Рис. 1.7. Динаміка публікаційної активності за запитом «sustainable economic development» в наукометричній базі Scopus за період 1988-2021 рр. (за джерелами публікації)**

*Джерело: побудовано автором на основі бази даних Scopus*

Як видно на рис. 1.7 найбільшу кількість наукових досліджень опублікували такі журнали як: «Sustainable Switzerland», «E3S Web of Conferences», «Energies», «Environmental Conservation», «Journal of Security and Sustainability Issues», «Environmental DevelopmentAnd Sustainable», «Environmental Development» та ін. Так, у 2020 році у журналі «Sustainable Switzerland» було опубліковано 28 статей присвячених дослідженню питань сталого економічного розвитку. Також,

варто зазначити, що у 2014 році збільшилася кількість наукових видань, які публікують дослідження сталого економічного розвитку. Варто звернути увагу на серію публікацій з відкритим доступом, присвячену архівуванню матеріалів конференцій у всіх областях, пов'язаних з навколишнім середовищем, енергетикою та науками про Землю «E3S Web of Conferences», оскільки завдяки даному журналу була опублікована значна кількість наукових досліджень з питань сталого економічного розвитку.

Економічне зростання передових країн світу супроводжується бурхливим розвитком науки та техніки, що забезпечується належним рівнем фінансування науково-технічної сфери. Тому, вважаємо за необхідне провести аналіз основних установ, які фінансують дослідження сталого економічного розвитку.



**Рис. 1.8. Динаміка публікаційної активності за запитом «sustainable economic development» в наукометричній базі Scopus за період 1988-2021 рр. (за джерелами фінансування)**

*Джерело: побудовано автором на основі бази даних Scopus*

Згідно рис. 1.8 найбільшу кількість наукових досліджень профінансували наступні установи:

- Національний природничий фонд Китаю (National Natural Foundation of China) – 105 публікацій;
- Міністерство освіти Китайської Народної Республіки (Ministry of Education of the People's Republic of China) – 25 публікацій;
- Національне бюро філософії та соціальних наук (National Bureau of Philosophy and Social Sciences) – 21 публікація;
- Фонди фундаментальних досліджень для центральних університетів (Fundamental research funds for central universities) – 20 публікацій;
- Національна програма ключових досліджень і розробок Китаю (China's National Key Research and Development Program) – 20 публікацій;
- Міністерство науки і технологій Китайської Народної Республіки (Ministry of Science and Technology of the People's Republic of China) – 13 публікацій;
- Європейська комісія (European Commission) – 12 публікацій;
- Російський фонд фундаментальних досліджень (Russian Foundation for Basic Research) – 12 публікацій;
- Китайська академія наук (Chinese Academy of Sciences) – 9 публікацій;
- Міністерство Фінансів (Ministry of Finance) – 8 публікацій.

Отже, найбільшу кількість публікацій профінансували організації Китаю, що пояснює лідерство Китаю за кількістю публікацій загалом.

Таким чином, результати проведеного дослідження дали можливість підтвердити доцільність застосування інструментів бібліометричного аналізу публікацій. Виявлено, що вони мають різні дослідницькі можливості та доповнюють один одного.

У дослідженні здійснено теоретичний аналіз тенденцій, сучасного стану публікаційної активності та пріоритетних напрямів досліджень сталого економічного розвитку у світі. Аналіз наукових досліджень сталого економічного розвитку проведений за період 1988-2021 рр. на основі бази даних Scopus та за допомогою інструменту Google Trends за період 2004-2021 рр. Аналіз країн за кількістю публікацій говорить про вагомий внесок китайських вчених у розвиток, дослідження даної проблематики. Зазначимо, що перші три позиції лідерів серед університетів по фінансуванню статей займають китайські організації та установи, а найбільша кількість статей оприлюднена науковцями Китаю.

Результати проведеного бібліометричного аналізу показали актуальність обраної проблематики та широкий спектр зацікавлених вчених у дослідженні сталого економічного розвитку. Динаміка опублікованих за останні 20 років статей свідчить про тенденцію розвитку дослідження даного питання. Таким чином, незалежно на кількість опублікованого матеріалу, дане питання залишається невирішеним, проблемою сьогодення.

## **1.2. Розвиток понятійно-категоріального апарату сталого економічного розвитку**

Питання сталого розвитку як об'єкт публічної політики є вкрай важливим в умовах сьогодення, незважаючи про виникнення даного поняття в другій половинні минулого століття. «Сьогодні досить часто контекст

вживання поняття «сталий розвиток» - це розгляд проблем так званого переходу до нового типу цивілізації, що пов'язано з виявленням об'єктивних кордонів історичного процесу. У даному випадку під сталим розвитком розуміється як раз той відтворювальний баланс, який існував тисячі років у взаємовідносинах суспільства і природи. Причому цей баланс зберігається при поступальному русі суспільства і нарощуванні його економічної потужності» [6, с. 416]. Важливого значення в розвитку теоретичних положень формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку має обґрунтування змісту основних понять та термінів. Це є важливим як власне з цілей дослідження так і з цілей формування нового теоретичного значення в сфері публічного управління та адміністрування.

Питання змісту та сутності поняття сталого розвитку в контексті його застосування в категоріальному апараті різних суспільних наук були вивчені наступними вченими. Ахметшина А.Р.; Аскарів А.А.; Бабина Е.Н.; Бородин А.И.; Борщук Є.М.; Бизяркіна Е.Н.; Вахович І.; Герасимчук З.В.; Геєць В.; Дейлі Герман; Дасгупта П.; Данилишин Б.М.; Данилова-Данільяна В.; Казієва Ж.Н.; Караєва Н.В., Корпан Р.В., Коцко Т.А.; Жарова Л.В.; Замула І.В., Кірейцева Г.В.; Киселєва Н.Н.; Котикова О.І.; Кондіус І.С.; Красовська Н.С.; Львов Д.С.; Лебідь В.М.; Мамбетова Ф.М.; Митякова О.И.; Мельником Л.Г.; Морковина С.С.; Москаленко А.П.; Мочалова Л.А.; Патон Б.Є.; Семенов В.Ф.; Садыкова Э.Ц.; Сизоненко О.А.; Серант А.Й., Урсул А.Д.; Ульянова О.Б.; Шевчук П.І., Карпукта В.І.; Туниця Ю.Ю.; Титова Г.Д.; Торкатюк В.І., Бібік Н.В.; Шевченко І.В., Литвинський К.О.; Шкарлупа О.В.; Ходос Д.В.; Цхурбаєва Ф.Х.; Фещенко В.П.; Шубравська О.; Дрексейдж Дж., Мерфі Д.. Зазначенні вчені здійснили вагомий внесок в розвиток понятійного апарату сталого розвитку як сучасної парадигми

економічного розвитку. Проте за умови трансформації системи публічної політики є необхідність перегляду змісту даного поняття в контексті формування теоретичного підґрунтя публічного управління та публічної політики в сфері сталого розвитку.

«Людство почало усвідомлювати необхідність радикального перегляду стратегії свого розвитку лише після того, як процеси деградації біосфери прийняли такий розмах, що почали призводити до яскраво виражених глобальних змін всіх її елементів (земля, вода, повітря і навіть навколоземний космічний простір), включаючи здоров'я самої людини. Саме тому величезне значення для формування стратегії і конкретних заходів щодо переходу до сталого розвитку має запропонований в Декларації в Ріо-де-Жанейро принцип попередження (надання тотожності). Оскільки різного роду рішення в даній сфері приймаються в умовах неповної інформації, невизначеності при оцінці їх результатів, – принцип попередження надзвичайно важливий не тільки для запобігання екологічних катастроф, а й для інших різноманітних сфер людської діяльності. Людство мусить повсюдно перейти від байдужої реакції на зміни, що вже відбулися, до прогнозування можливих катастрофічних ситуацій і превентивних заходів щодо їх недопущення. І навіть якщо повної впевненості в можливості виникнення подібних ситуацій поки немає, відкладати прийняття запобіжних заходів ніяк не можна» [35].

Досліджуючи поняття сталого розвитку варто наголосити, що сталий розвиток як сучасна парадигма економічного розвитку виникла через потребу перегляду економічної активності людини та її впливу на навколишнє середовище. Зокрема вітчизняний вчений О.М. Кулініч вказує, що «сучасні цивілізаційні процеси обумовлюються значними трансформаціями. З одного боку, спостерігаються бурхливі темпи наукового й технічного прогресу, а з іншого – виявляються тенденції до економічної стагнації і навіть спаду в

регіонах світу. Поряд з вичерпанням деяких невідтворюваних природних ресурсів, труднощами їх відновлення і компенсуючої взаємозаміни погіршується якість навколишнього середовища та економічний стан народів, що негативно впливає на розвиток світової економіки. Це підтверджує зниження за останні роки темпів економічного зростання на земній кулі. І вплив цих негативних процесів, звичайно, не обмежується лише світовою економікою. Ресурси планети використовуються такими темпами, що через декілька поколінь люди вже не матимуть можливості користуватися ними. У зв'язку з цим стала зрозумілою необхідність розробки нової політики та стратегії, яка б дозволила вирішити ці глобальні проблеми сучасності, запобігти погіршенню якості навколишнього середовища, забезпечити не тільки теперішнє, але й майбутнє суспільство ресурсами, необхідними для задоволення його потреб. Потрібно було розробити ґрунтовну наукову основу подальшого технологічного розвитку суспільства. Мається на увазі його переорієнтація на менш забруднююче виробництво, підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу та випуск більш екологічно безпечної продукції. Саме тому світове співтовариство усвідомило необхідність переходу на принципи сталого розвитку на планетарному, національному й регіональному рівнях як головне завдання сьогодення» [7]. Перехід на принципи сталого розвитку передбачає необхідність трансформації усіх сфер суспільного життя а отже і системи державного управління.

Впровадження парадигми сталого розвитку в публічне управління та інші сфери суспільного життя має довгу історію, що обумовлено різними підходами та напрямки діяльності міжнародних акторів. «Дискусія навколо проблем сталості пройшла кілька етапів. Спочатку (1970-ті роки) увагу привернули проблеми ресурсних обмежень економічного зростання; потім (1980-ті роки) актуальними стали проблеми забруднення



навколишнього середовища і глобальні екологічні загрози; пізніше (1990-ті роки) дедалі більше усвідомлюється, що стійкий розвиток має не менш значущий соціальний вимір. Згодом стало очевидним, що концепція стійкого розвитку без наповнення її культурологічним і етичним сенсом є неповною і недосконалою» [8, с. 6]. Відповідно до зазначеного публічне управління в сфері сталого економічного розвитку займає вагомe значення в контексті наступних складових:

- по-перше, державно-управлінські рішення мають базуватися на засадах сталого розвитку, що має передбачити впровадження нових концепцій публічного в тому числі державного управління;

- по-друге, публічне управління є єдиною системою соціального управління, яка спроможна забезпечити впровадження засад сталого розвитку в усі сфері суспільного життя.

В контексті зазначеного варто визначитися із категоріальним апаратом об'єкту дослідження, а саме змістом сталого розвитку в усіх аспектах його прояву. Незважаючи на значний період часу вживання поняття «сталого розвитку» в міжнародній та державно-управлінській практиці окремі аспекти змістовного наповнення залишилися поза увагою вчених.

«Поняття «стійкий (сталий) розвиток» з'явилося у 80-х роках ХХ ст. у межах діяльності комісії ООН під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Г.Х. Брунтланд, покликаної пов'язати в одне ціле розвиток і екологію. Перед комісією були поставлені такі завдання: запропонувати нові довгострокові стратегії в галузі сталого навколишнього середовища, які б дозволили забезпечити сталий розвиток у довгостроковому періоді; рекомендувати шляхи співпраці розвинутих країн і країн, що розвиваються, в галузі охорони навколишнього середовища; розглянути засоби, за допомогою яких світове співтовариство змогло б ефективно

розв'язувати проблеми навколишнього середовища; допомогти виявити спільні підходи до розуміння проблем навколишнього середовища й того, що необхідно зробити для успішного вирішення проблем захисту та підвищення якості стану навколишнього середовища, сформулювати довгострокову програму дій для наступних десятиліть і цілі, які повинно поставити перед собою світове співтовариство» [9].

Вахович І. [69, с. 11] вказує на існування трьох основних підходів дослідження концепції сталого розвитку, зокрема:

а) екологоцентричний – під час дослідження сталого розвитку увага акцентується переважно на екологічній складовій, що пов'язується з оптимізацією діяльності людини по відношенню до навколишнього середовища, пропагується збереження природних ресурсів, в тому числі за рахунок скорочення темпів економічного зростання. Недоліком даного підходу є неврахування наростаючих потреб людства, що унеможлиблює призупинення економічного зростання;

б) економікоцентричний – розглядаються можливості забезпечення потреб поколінь за допомогою економічного зростання, допускається взаємозаміна ресурсів, не враховуючи обмеженість та вичерпність природно-ресурсного потенціалу як перешкоду подальшому зростанню. Прогалинами такого підходу є пріоритетність економічних інтересів над соціальними та екологічними, що порушує гармонійне співіснування людини та навколишньої дійсності у стратегічній перспективі;

в) соціоцентричний – сталий розвиток можна розглядати як збалансований за соціальною та економічною складовими, тобто ставиться завдання оптимального управління сукупністю соціокультурного багатства, яким володіє цивілізація на конкретному етапі всесвітньо-історичного розвитку на основі прискорення темпів економічного зростання задля всестороннього задоволення потреб

людини. Недоліком такого підходу є опосередкованість ролі екологічної складової у забезпеченні потреб нинішнього та майбутнього поколінь [69, с. 11].

Патон Б.Є. [154] вказує, що сталий розвиток має враховувати наступні складові:

- екологічний – визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації;
- економічний – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку;
- соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

На сьогоднішній день поняття сталого розвитку значно розширило розуміння даного поняття та концепції в цілому. В науковій літературі щодо даного питання точиться дискусія. Нами проаналізовано наукову літературу на предмет дефініції поняття «сталий розвиток» (додаток А).

Відповідно до зазначеного нами ідентифіковані наступні існуючі підходи:

*1. Сталий розвиток як певний стан.* Так, Аскарров А.А. [12] досліджував поняття сталого розвитку сільського господарства, розуміючи під ним «сільське господарство, коли воно в стані стійко відтворювати (стійко розвивати) весь свій потенціал – плодородючі надра, засоби виробництва, а також людину, на всіх заманих ними територіях та необмежено тривалий час». Вважаємо, що дане визначення є дискусійним, адже не характеризує, власне зміст «сталості» як для соціально-економічних систем так і для природних.

Характеризуючи певний стан соціально-економічних систем як добробут людства та наступних поколінь, Дасгупта П. [81, с. 5] зазначає, що «сталий розвиток – стійкий соціальний добробут, що передбачає не

лише економічну злагоду людства на сучасному етапі, а і добробут наступних поколінь».

Досить широке визначення наведено в праці Мамбетової Ф.М. [30]: «такий стан економіки, який дозволяє при впливі внутрішніх та зовнішніх факторів забезпечувати розширене відтворення з соціальними гарантіями працівників при мінімальних відхиленнях рівноважного рівня обсягів виробництва з урахуванням лага часу за роками та сезонами з метою: задоволення попиту на зерно та продукти його переробки; забезпечення необхідної рентабельності; росту рівня харчування населення; підтримка продовольчої та екологічної безпеки».

Сталий розвиток як певний стан є цілком логічним, якщо характеризувати соціально-економічну систему, в якій гармонійно співіснують екологічні, соціальні та економічні складові. Проте усі ці складові стають забезпечити інтереси усіх учасників суспільних відносин та їх різних поколінь.

*2. Сталий розвиток як процес регулювання, забезпечення, розробки, досягнення стану, формування, створення умов.* Як процес забезпечення певного рівня безпеки «та сприятливих умов життєдіяльності людини, обмеження негативного впливу на навколишнє середовище та забезпечення охорони та раціонального природокористування в інтересах теперішніх та майбутніх поколінь» розглядає сталий розвиток Бабина Е.Н. [15]. Варто зазначити, що важливою складовою в даному визначенні є забезпечення інтересів теперішніх та майбутніх поколінь, проте це не можливо забезпечити лише екологічною складовою. В протилежному напрямку щодо сталого розвитку я процесу розробки комплексу заходів працює Борщук Є.М. [48]. Так, вчений вказує на соціальний аспект сталого розвитку, зазначає що даний процес має

забезпечити «узгодження соціальних дій, закономірностей соціального розвитку з природними законами» [48].

Досить загальне визначення пропонує Жарова Л.В. [203]: «стійкий розвиток – це досягнення бажаного якісного стану розвитку суспільства». Проте, варто зазначити, що автор не вказує, який саме стан буде вважатися сталим.

Вітчизняні дослідниці Замула І.В., Кірейцева Г.В. [209] вказують на багатовимірність сталого розвитку. Зокребка в своєму дослідженні авторки зазначають, що «стійкий розвиток – це багатовимірний процес змін, який відображає здатність системи стабільно забезпечувати динамічне зростання, зберігаючи рівновагу та збалансованість рівноцінних за своєю значимістю взаємозв'язаних соціальної, економічної та екологічної сфер, протидіючи негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів». Варто зазначити, що такий підхід авторів в більшій мірі характеризує усі сфери впровадження сталого розвитку, а саме соціальну, економічну та екологічну.

Шкарлупа О.В. [149] в своїй праці пропонує визначення поняття «екологічного сталого розвитку регіону», під який розуміє «динамічний, гомеостатичний процес, спрямований на збереження та відтворення екологічних та соціально-економічних систем регіону з метою забезпечення сталого розвитку держави» [149].

Семенов В.Ф. [163] вказує, що сталий розвиток – це «процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умов збереження та поетапного відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь» [463]. Дане визначення в загальному характеризує сталий розвиток, проте

його особливістю є те, що дана концепція характеризується як інструмент задоволення потреб різних поколінь.

Торкатюк В.І., Бібик Н.В. [101] під сталим розвитком розуміють «процес поліпшення соціально-економічного середовища життєдіяльності людини без нанесення шкоди оточуючому середовищу ані в теперішньому часі, ані в майбутньому» [101].

Вважаємо, що сталий розвиток як процес регулювання, забезпечення, розробки, досягнення стану, формування, створення умов є досить важливою складовою дослідження зазначеного процесу як об'єкту публічної політики. Адже, сталий розвиток варто розглядати не лише в статичній але й в динамічній, тому як його забезпечення має відбуватися безперервно.

*3. Сталий розвиток як процес зміни (трансформації) системи.* Сталий розвиток як процес трансформації певної системи був окреслений в праці Кондіус І.С. [169], зокрема: «багатовимірний процес змін, який відображає здатність системи стабільно забезпечувати динамічне зростання, зберігаючи рівновагу та збалансованість рівноцінних за своєю значимістю взаємозв'язаних соціальної, економічної та екологічної сфер, протидіючи негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів» [169]. Дане визначення в повній мірі характеризує ідею сталого розвитку та його місце в соціально-економічному розвитку.

В той же час, інший вчений Красовська Н.С. [187] дещо іншої точки зокрема вказуючи що даний процес має супроводжуватися змінами. Так автор пропонує наступне визначення: «процес зміни якісних характеристик соціально-економічної системи в умовах екологічних обмежень для забезпечення можливості задоволення потреб майбутніх поколінь» [187].

Публічна політика в сфері сталого розвитку як і в будь-якій іншій сфері передбачає зміни та трансформації соціально-економічної системи. Зазначенні зміни та трансформації мають передбачати гармонізацію соціальних, екологічних та економічних процесів. А основною метою публічної політики є забезпечення найвищого рівня гармонізації із забезпеченням інтересів усіх учасників суспільних відносин

#### *4. Сталий розвиток як прогрес соціально-економічного розвитку.*

Такий підхід підтримує Дейлі Герман [110, с. 22], зазначаючи, що «сталий розвиток-це «гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої планети за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками» [110, с. 22]. Вважаємо, що такий підхід є до сього важливим з позиції соціально-економічного розвитку, проте в більшій мірі характеризує мету сталого розвитку, якою виступатиме прогрес соціально-економічних систем різних рівнів.

#### *5. Сталий розвиток як керований процес.*

В даному напрямку сталий розвиток розглядала Ахметшина А.Р. [14] як процес, зокрема «як безперервний процес регулювання економіко-екологічних відносин, зниження економічного навантаження на біосферу, розробки нових ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій з метою попередження глобальних екологічних та економічних погроз». Дане визначення, на нашу думку, має вузьку сферу поширення, адже враховує

лише екологічну сферу, в той час як сталий розвиток має враховувати також соціальний та економічний розвиток. Даний підхід найбільш доцільно викристовувати в контексті розвитку публічного управління в сфері запровадження концепції сталого розвитку. Такий підхід підтримує Киселёва Н.Н. [150], зазначаючи, що «з позиції відтворювальної парадигми пропонується авторське трактування стійкого розвитку соціально-економічної системи регіону як управляючого процесу інноваційного відтворення факторів виробництва і матеріальних благ за рахунок збалансованого розвитку системо утворюючих елементів соціально-економічної системи регіону, що забезпечує його соціальний прогрес» [150].

В даному напрямку також працювали вітчизняні дослідники проблем сталого розвитку Шевченко І.В. та Литвинський К.О. [143]. Автори запропонували наступне розуміння сталого розвитку: «Сталий розвиток - керований процес коеволюцій-ного розвитку природи та суспільства, мета якого забезпечити здорове, продуктивне життя в гармонії з природою нинішнім поколінням та майбутнім на основі збалансованого розвитку економічних систем, з урахуванням охорони культурної та природної спадщини» [143].

Лебідь В.М. [108] пропонує визначення «сталого розвитку складних соціо-еколого-економічних систем» як процес, що «забезпечується завдяки розробленню і впровадженню відповідної державної екологічної політики (цілісна сукупність методів та інструментів управління, за допомогою яких організуються, регулюються і координуються процеси охорони навколишнього середовища і природокористування у взаємозв'язку з виробничими та соціально-економічними процесами, відтворюється якість довкілля як специфічне суспільне благо, задовольняються сировинні і екологічні потреби)» [108].



Туниця Ю.Ю. [107] вважає, що «стійкий розвиток – це така господарська політика, яка забезпечує сьогоденне задоволення розумних матеріальних потреб суспільства (з неминучим строго нормованим забрудненням навколишнього середовища) і водночас не ставить під загрозу право майбутніх поколінь жити у здоровому середовищі і задовольняти свої потреби у природних ресурсах».

Сталий розвиток як керований процес характеризує сталий розвиток як об'єкт публічного управління та публічної політики. Проте на нашу думку варто керованою системою вважати не сталий розвиток, а соціально-економічну систему, ознаки якої відповідають сталому розвитку. Адже, сталий розвиток не є об'єктом публічного управління чи будь-якого іншого рівня управління не може виступати об'єктом публічного управління виступатиме соціально-економічна система, яка відповідає положенням сталого розвитку.

*б. Сталий розвиток як певний розвиток (модель розвитку, процес розвитку) системи:* Бизяркина Е.Н. [35] характеризує сталий розвиток як розвиток системи «природа – людина», який «забезпечує, з одного боку, покращення якості життя населення, а з іншого – покращення якості навколишнього середовища, що призводить до підвищення стійкості цієї системи на протязі необмежено тривалого періоду часу» [35]. Варто зазначити, що дане визначення в цілому характеризує мету та завдання сталого розвитку, але в загальному вигляді, адже не визначає напрями взаємодії із економічними процесами, які відбуваються в суспільстві.

Як соціально-економічний розвиток сталий розвиток досліджений в праці Герасимчук З.В. [84]. Так, автор вказує -«сталий розвиток» - процес соціально-економічного розвитку за умови забезпечення екологічної рівноваги соціо-еколого-економічної системи певної суспільної трансформації. В свою чергу Геєць В. [81] пропонує під сталим розвитком розуміти не розвиток а забезпечення розвитку,

направленого на «високого ступеня консолідації суспільства, розвиненою діалог між владою і народом, політичною елітою і масами , різними соціальними та культурно- етнічними групами» [81]. Пропозиція вченого має вагоме теоретичне значення адже передбачає трансформацію суспільного договору як однієї із концепцій розвитку держави. Варто зазначити, що сталий розвиток не можливий без консолідації усіх сфер суспільного управління.

Цікавою пропозицією щодо сутності сталого розвитку міститься в праці Данилова-Данільяна В. [168], яка зазначає, що «сталий розвиток – це такий суспільний розвиток, при якому не руйнується його природна основа, створювані умови життя не спричиняють деградації людини і соціально-деструктивні процеси не розвиваються до масштабів, які загрожують безпеці суспільства» [168]. Особливістю давнього підходу є те, що автор визначає місце сталого розвитку суспільства в забезпеченні його безпеки. Проте, основні складові даної концепції не окреслені.

Галузеву спрямованість сталого розвитку досліджено в праці Казієва Ж.Н. [140]. Автор, вказує, що «стійкий розвиток промисловості – це розвиток, в результаті якого встановлюється відповідність виробничих сил, виробничих відносин та суспільних потреб та проявляється в формуванні структури промисловості більш високого рівня організованості та ефективності, ніж попередні структури». На нашу думку, розглядати сталий розвиток в контексті окремої галузі не можливо, адже економічні, екологічні та соціальні аспекти не можуть бути забезпечені лише в окремій галузі.

Мікроекономічні, а саме підприємницькі аспекти сталого розвитку представлені в праці Сизоненко О.А. [170], зокрема автор наполягає на тому, що сталий розвиток має передбачати підвищення економічних

показників підприємства із зменшення впливу на природне середовище, що в свою чергу гарантуватиме соціальну гармонію.

Фещенко В.П. [118] вважаємо, що сталим розвитком є форма соціально-економічного розвитку суспільства. Варто зазначити, зазначена форма, на думку автора, має забезпечити врахування інтересів теперішнього і майбутнього поколінь щодо високого рівня якості природного середовища та підвищить рівень життєдіяльності людини.

Зарубіжні вчені Дрексейдж Дж., Мерфі Д., [188] досліджуючи сталий розвиток як стійке економічне зростання вказують, на його три основні цілі у глобальному масштабі: підвищення стандартів життя, подолання бідності та призупинення деградації навколишнього природного середовища.

Сталий розвиток як «узгоджений розвиток економічних і соціальних процесів, а також навколишнього природного середовища» представлений в дослідженні Шубравська О. [152]. Проте цілей такої гармонізації не наведено, що не в повній мірі характеризує сталий розвиток як сучасну концепцію соціально-економічного розвитку.

Гармонізацію трьох складових суспільного розвитку розглядають вчені Караєва Н.В., Корпан Р.В., Коцко Т.А. [183]. В дослідженні авторів вказано наступне визначення сталого розвитку: «соціо-еколого-економічний збалансований розвиток певних територій і розташованих на них міських і сільських поселень (населених пунктів), спрямований на узгоджене формування та функціонування економічної, соціальної і екологічної складових цього розвитку на основі раціонального використання всіх видів ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інформаційних тощо)» [183]. Дане визначення враховує усі три складові сталого розвитку та має особливості адже,

автори на відмінну від інших вчених приділили увагу ресурсному аспекту сталого розвитку.

Урсул А.Д. [113] вказує, що «у широкому розумінні стійкий розвиток трактується як новий тип існування і розвитку світової цивілізації, який заснований на радикальних змінах історичних орієнтирів в практично усіх параметрах існування: економічних, соціальних, екологічних, культуро-логічних тощо». Дане визначення з позиції публічної політики характеризує різні сфери суспільного життя, а отже повинно врахувати різні напрями публічної політики.

Досить цікавим є визначення запропоноване Котиковою О.І. [185], яка вважає, що «сталий розвиток – це модель функціонування системи із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми протягом визначеного проміжку часу».

Зазначений підхід до сталого розвитку є досить актуальним та враховує власне мету та цілі самої концепції та ідеї сталого розвитку. Проте, представленні визначення мають різносторонній характер як власне зміст даного розвитку так і на його цілі.

*7. Сталий розвиток як властивість.* В даному напрямку працювали наступні вчені: Бородин А.И. [47] («екологічно-стійкий розвиток регіону це властивість регіональної економічної системи ефективно використовувати наявні ресурси, покращувати соціальні, економічні та екологічні показники протягом часу, прогножуючи та попереджуючи негативні екологічні наслідки економічної діяльності в регіоні»); Ходос Д.В. [129] («стійкий розвиток сільськогосподарського виробництва – це властивість господарюючого суб'єкта динамічно підтримувати оптимальні пропорції в організації діяльності, орієнтованої на інноваційний розвиток; підвищувати соціальну та економічну ефективність; постійно

нарощувати темпи розвитку, здійснюючи розширене відтворення, з метою забезпечення населення якісними продуктами харчування, продовольчої безпеки держави без збитку екології та навколишньому середовищу»); Львов Д.С. [122] («стійкий розвиток у вузькому сенсі слід розглядати як екологічну стійкість, а у широкому розумінні це поняття включає всі види стійкості: демографічну, економічну, соціальну, техногенну тощо). Зазначенні підходи є цілком логічними та говорячи про соціально-економічний розвиток як певний стан, що забезпечує відповідні потреби різних учасників соціально-економічних відносин.

Таким чином, на основі вище представленого аналізу дефініцій поняття сталого розвитку в працях вітчизняних та зарубіжних вчених можна виділити наступні підходи: сталий розвиток як певний стан; сталий розвиток як процес регулювання, забезпечення, розробки, досягнення стану, формування, створення умов; сталий розвиток як процес зміни (трансформації) системи; сталий розвиток як прогрес соціально-економічного розвитку; сталий розвиток як керований процес; сталий розвиток як певний розвиток (модель розвитку, процес розвитку) системи; сталий розвиток як властивість.

На нашу думку, усі вони мають права на існування, а різносторонність підходів може бути визначена наступними положеннями:

- по-перше, різний об'єкт дослідження;
- по-друге, різний методологічний інструментарій обраний для дослідження;
- по-третє, різна мета.

В контексті зазначеного пропонуємо визначення наступних понять:

1. Сталий розвиток держави – процес забезпечення певного стану соціально-економічної системи держави, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення

впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) держави, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин, соціальний консенсус та відповідний рівень безпеки суспільства та благополуччя сучасних і майбутніх поколінь.

2. Сталий розвиток регіону – процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку регіону, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) регіону, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки регіону для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь.

3. Сталий розвиток підприємства – процес забезпечення певного стану розвитку підприємства, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) підприємства контексті забезпечення відповідного рівня соціально-еколого-економічної безпеки.

4. Публічна політика в сфері сталого розвитку – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціального консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь.

Таким чином, на основі проведеного дослідження нами обґрунтовано багато варіативність підходів до змісту сталого розвитку та запропоновано власні підходи до сутності понять: сталий розвиток держави, сталий розвиток регіону, сталий розвиток підприємства та публічна політика в сфері сталого розвитку.

### **1.3. Складові публічної політики в сфері сталого економічного розвитку**

Досліджуючи публічну політику в сфері сталого розвитку варто наголосити, що вона містить комплексний характер та не може бути як відокремлений вид публічної політики. Це обумовлено тим, що сталий розвиток враховує більшість сфер суспільного життя, а також має забезпечити гармонізацію між соціальною, економічною та екологічною складовими. Дана політика має бути комплексною як з позиції сфер їх поширення так і з позиції рівнів державного управління, зокрема державний, регіональний та мікроекономічний або на рівні окремого суб'єкта господарювання.

Питання публічної політики в сфері сталого розвитку піднімалися вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема: Л.В. Антонова, А.В. Антонов, М.М. Білинська, Ю.С. Бережна, С.О. Біла, Б.В. Буркинського, Д.О. Грицишен, І.О. Драган, В.В. Євдокимов, Л.П. Марчук, В.Г. Потапенко, Л.Г. Руденко, Л.В. Сергієнко, С.В. Свірко, Л.С. Іванюк, О.І. Ляшевська, І.А. Сааджан, І.В. Супрунова, В.Ф. Загурська-Антонюк, З.М. Бурик, О.С. Чмир та інші.

«Усвідомлення людством реальної небезпеки екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації, спонукало до розробки нової концепції

сучасного розвитку. Як нова парадигма розглядається сталий розвиток, який доцільно розуміти не лише в контексті зміни стосунків людини і довкілля задля розширення економічного зростання, а і як скоординовану глобальну стратегію виживання людства, орієнтовану на збереження і відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних для повернення до меж господарської ємності біосфери. Поява парадигми сталого розвитку, в основі якої лежить збалансування економічного, соціального й екологічного складників та відповідальність суспільства не лише в своїх межах, але й перед наступними поколіннями, вплинула на формування нової стратегії екологічної політики на державному і регіональному рівнях» [16].

Всі країни прагнуть розвитку, стабільності та безпеки. Сталий розвиток передбачає стабілізацію, збереження «status quo». Головна проблема, яку не могли вирішити двадцять років полягала в тому, що більшість країн не хочуть залишитися в тій соціально-економічній ситуації, в якій вони тепер знаходяться. Тому що тільки 1 з 8 мільярдів землян задоволені своїм рівнем життя. Так було доки під час глобальної економічної кризи не були сформульовані принципи «зеленої» економіки як механізму реалізації стратегії сталого розвитку для країн всіх типів політичного устрою та рівня економічного розвитку.

«Питання забезпечення сталого розвитку має особливо важливе значення для економіки України, оскільки вже протягом двох десятиліть: 1) відбувається «розвиток нижче тренду». Більшість постсоціалістичних країн при зміні системи продемонстрували досить швидке відновлення і через два-три роки вийшли на докризовий рівень величини ВВП. Економіка України за величиною ВВП на рівень базисного 1990 року не вийшла (вона складає % від показника 1990 року). Динаміка викидів забруднюючих речовин в цілому повторює тенденцію показника ВВП, а це означає, що ця тенденція є наслідком не підвищення екологічних



стандартів виробництва, а простого його падіння; 2) темпи росту ВВП є нестійкими і періоди досить високих показників (9-11%) змінюються періодами масштабного падіння (11-14%), інколи навіть поза загальносвітовими тенденціями, а це свідчить про те, що система не сформувала, перш за все, внутрішніх чинників сталого розвитку та не здатна використовувати можливості періодів росту для створення основи мінімізації впливу негативних зовнішніх впливів; 3) формування ВВП України відбувалось, головним чином, за рахунок експлуатації раніше створеного виробничого потенціалу та нарощування обсягів експлуатації природного потенціалу, який характеризується високим рівнем зносу та невідповідністю сучасним технологіям, перш за все, за екологічними характеристиками; 4) зберігається неефективна структура господарства, яка свідчить про збереження ролі природних ресурсів у розвитку України, а це, в умовах зменшення їх запасів більш ефективного використання» [79].

Питання сталого розвитку як сфера реалізації публічної політики є вкрай важливим з позиції виконання ратифікованих міжнародних угод та концепцій. Сталий розвиток покликаний вирішити ряд назрілих проблеми, які стосуються розвитку суспільства в економічній, екологічній та соціальній сферах.

Вітчизняна дослідниця А.В. Чернихівська вказує, що «Стратегія сталого розвитку держави, регіону, громади на сучасному етапі вимагає значних змін у законодавстві, механізмах управління, просторовому плануванні, соціальній політиці тощо. Реформа передбачає створення нової моделі територіальної організації влади, децентралізацію завдань, повноважень і відповідальності; розвиток системи місцевого самоврядування і формування спроможних територіальних громад, удосконалення державної регіональної політики». Варто зауважити, що

публічна політика сталого розвитку є мінливою як з позиції трансформації системи державного управління та к і з позиції змін в соціальній, екологічній та економічній сферах суспільного життя.

На нашу думку публічна політика в сфері сталого розвитку має містити комплексний характер та об'єднувати в собі сукупність механізмів різних видів публічної (державної) політики. В більшій мірі це обумовлено тим, що цілі сталого розвитку є різноманітними і по різному впливають на публічну політику (табл. 1.1).

**Таблиця 1.1**

**Цілі сталого розвитку в працях вчених та їх вплив на державну політику**

<b>Ціль</b>	<b>Представники</b>	<b>Види публічної політики</b>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<b><i>Економічні цілі стійкого розвитку</i></b>		
Задоволення попиту на продукцію	Агаркова Л.В. [3], Мамбетова Ф.М. [130], Цхурбаева Ф.Х. [133]	Економічна політика Фінансова політика
Розробка ресурсозберігаючих технологій	Ахметшина А.Р. [14]	Інвестиційна політика Економічна політика
Стійке відтворення потенціалу економічної системи	Аскарів А.А. [12]	Економічна політика Фіскальна політика
Ефективність використання ресурсів	Туниця Ю.Ю. [107], Бородин А.И. [47], Садыкова Э.Ц. [156]	Економічна політика Промислова політика
Формування нової ефективної структури промисловості	Казиева Ж.Н. [140]	Промислова політика Економічна політика
Забезпечення економічного зростання без збитку для екології	Мочалова Л.А. [158]	Економічна політика Фінансова політика Промислова політика
Попередження кризових явищ:	Морковина С.С. [154]	Економічна політика Фінансова політика Банківська політика Інвестиційна політика
<b><i>Соціальні цілі стійкого розвитку</i></b>		
Зростання рівня якості життя	Агаркова Л.В. [3], Бизяркіна Е.Н. [35], Мамбетова Ф.М. [130], Садыкова Э.Ц. [156]	Соціальна політика
Безпека життєдіяльності	Бабина Е.Н. [15]	Соціальна політика
Створення сприятливих умов життєдіяльності		Соціальна політика
Соціальна ефективність	Ходос Д.В. [129]	Соціальна політика
Продовольча безпека	Ходос Д.В. [529], Мамбетова Ф.М. [330], Лебідь В.М. [108]	Продовольча політика Економічна політика
Забезпечення соціального прогресу	Киселёва Н.Н. [150]	Економічна політика Кредитна політика

		Фіскальна політика Соціальна політика
Прогрес суспільства	Титова Г.Д. [198]	Соціальна політика Економічна політика
Формування громадського суспільства	Митякова О.И. [146]	Культурна політика Інформаційні політика
Зниження соціальної нерівності	Митякова О.И. [46], Семенов В.Ф. [63]	Соціальна політика Правова політика
Узгодження соціальних дій	Борщук Є.М. [48], Красовська Н.С. [87], Сизоненко О.А. [70]	Соціальна політика Інформаційна політика
Забезпечення рентабельності	Мамбетова Ф.М. [130]	Фінансова політика
<b><i>Екологічні цілі стійкого розвитку</i></b>		
Підтримка екологічної безпеки	Агаркова Л.В. [3], Ахметшина А.Р. [14], Мамбетова Ф.М. [30]	Екологічна політика Енергетична політика
Зниження навантаження на біосферу (навколишнє середовище)	Ахметшина А.Р. [14], Бабина Е.Н. [15], Бизяркина Е.Н. [35], Ходос Д.В. [129], Митякова О.И. [46], Садыкова Э.Ц. [156], Титова Г.Д. [198], Прадун В.П. [124], Красовська Н.С. [187], Фещенко В.П. [118]	Економічна політика Екологічна політика Промислова політика Інвестиційна політика
Раціональне природокористування:	Туниця Ю.Ю. [107], Бабина Е.Н. [15], Садыкова Э.Ц. [146], Лебідь В.М. [108]	Екологічна політика \ Фіскальна політика Промислова політика
Екологічна ефективність	Ходос Д.В. [129]	Екологічна політика
Відтворення екологічної системи	Шкарлупа О.В. [149]	Екологічна політика Інвестиційна політика

Представлене дослідження авторських підходів до сталого розвитку дає можливість визначити наступні групи цілей, а саме:

- економічні цілі сталого розвитку: задоволення попиту на продукцію; розробка ресурсозберігаючих технологій; стійке відтворення потенціалу економічної системи; ефективність використання ресурсів; формування нової ефективної структури промисловості; забезпечення рентабельності; забезпечення економічного зростання без збитку для екології; попередження кризових явищ;

- екологічні цілі сталого розвитку: підтримка екологічної безпеки; зниження навантаження на біосферу (навколишнє середовище); раціональне природокористування; екологічна ефективність; відтворення екологічної системи;

- соціальні цілі сталого розвитку: зростання рівня якості життя; безпека життєдіяльності; створення сприятливих умов життєдіяльності; соціальна ефективність; продовольча безпека; забезпечення соціального прогресу; прогрес суспільства; формування громадського суспільства; зниження соціальної нерівності; узгодження соціальних дій.

Крім того, вітчизняна дослідниця проблем державної політики в сфері сталого розвитку Ляшевська О.І. [93] пропонує виділяти наступні цілі сталого розвитку, які обумовлені геополітичними, географічними, демографічними, соціальноекономічними та екологічними особливостями:

- економічне зростання – формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, раціонального споживання матеріальних ресурсів;

- охорона навколишнього природного середовища – створення громадянам умов для життя в якісному навколишньому природному середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист і відновлення біорозмаїття, реалізація екологічного імперативу розвитку виробництва;

- добробут – запровадження єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного жителя з урахуванням регіональних особливостей;

- справедливість – встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;

- ефективне (стале) використання природних ресурсів – створення системи гарантій раціонального використання природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та їх збереження для майбутніх поколінь;

- стабілізація чисельності населення – формування державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації чисельності населення, надання всебічної підтримки молодим сім'ям, охорона материнства і дитинства;

- освіта – забезпечення гарантій доступності для одержання освіти громадян, збереження інтелектуального потенціалу країни; – міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього.

Зазначенні цілі мають бути покладені в завдання публічної політики в досліджуваній сфері, адже їх досягнення можливе лише за умови комплексного підходу до формування механізмів публічної політики. Вважаємо, що публічна політика має базуватися на обґрунтуванні взаємозв'язків між різними вилами публічної політики, які спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку.

У зв'язку із цим пропонуємо визначати наступні змістовні складові публічної політики в сфері сталого розвитку (табл. 1.2).

Представлена комплексна модель публічної політики в сфері сталого розвитку визначає наступні положення:

*1. Вихідні положення публічної політики в сфері сталого розвитку* полягають в тому, що нами обґрунтовані зміст понять сталий розвиток держави, сталий розвиток регіону та сталий розвиток підприємства. Зазначенні поняття характеризують усі рівні економічної системи на які поширюється сталий розвиток. Варто зауважити, що сталого розвитку на рівні держави не можливо досягти без сталості на рівні регіону та окремого суб'єкту господарювання. Говорячи про сталий розвиток економічної системи держави варто зазначити, що публічна політика держави має врахувати комплекс заходів щодо державного регулювання впровадження положень сталого розвитку на рівні окремого

підприємства та визначення пріоритетних напрямів розвитку регіонального управління.

В контексті обраних підходів до змісту публічної політики в сфері сталого розвитку вважаємо, що її метою є формування державно-управлінських рішень щодо запровадження та реалізації положень сталого розвитку на усіх рівнях економічної системи (держави, регіону, підприємства), що полягають в гармонізації соціальних, екологічних та економічних положеннях суспільного розвитку через інструменти регулювання, мотивації, інформаційного впливу, організації за для досягнення добробуту теперішніх та майбутніх поколінь. В контексті визначеної мети ідентифіковані пріоритетні завдання публічної політики в сфері сталого розвитку:

- розробка інструментів економічного регулювання господарської діяльності з позиції дотримання цілей сталого розвитку;
- формування інформаційно-комунікаційної системи між органами влади та громадянським суспільством щодо реалізації сталого розвитку;
- формування комплексу механізмів державного управління щодо гармонізації соціальних, екологічних та економічних цілей;
- трансформація соціальних стандартів та механізму їх фінансового забезпечення;
- стимулювання екологічних інвестицій та раціонального використання природних ресурсів;
- запровадження концепції Циркулярної економіки на регіональному рівні;
- розробка заходів податкового стимулювання щодо забезпечення сталого розвитку;
- трансформація державного регулювання господарської діяльності;
- впровадження механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств.

Виконання зазначених завдань можливе шляхом розробки дієвих механізмів публічної політики, яка охопить усі складові економічна, екологічна та соціальна та рівні суспільних відносин.

*2. Характеристика складових публічної політики сталого розвитку.* Вважаємо, що сталий<sup>1</sup> розвиток може бути забезпечений за умови належного публічного управління за наступними чотирма складовими:

- економічна. Направлена на забезпечення економічного зростання та гарантування економічної безпеки усіх учасників суспільних відносин (на рівні держави, регіону, підприємства);

- екологічна. Направлена на забезпечення екологічної безпеки, що реалізується через раціональне використання природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище;

- соціальна. Направлена на забезпечення соціального консенсусу узгодження інтересів учасників суспільних відносин, соціальну безпеку населення та гарантування соціальних стандартів;

- гармонізаційна. Забезпечення економічного зростання із найменшим впливом на навколишнє середовище та найвищим рівнем гарантування соціальних стандартів, що забезпечить відповідний рівень державної безпеки, та дозволить гарантувати задоволення інтересів сучасних та майбутніх поколінь.

Таблиця 1.2

## Складові публічної політики в сфері сталого розвитку

## 1. ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

## ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

<p><b>Сталий розвиток держави</b> – процес забезпечення певного стану соціально-економічної системи держави, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) держави, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин, соціальний консенсус та відповідний рівень безпеки суспільства та благополуччя сучасних і майбутніх поколінь</p>	<p><b>Сталий розвиток регіону</b> – процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку регіону, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) регіону, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки регіону для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь</p>	<p><b>Сталий розвиток підприємства</b> – процес забезпечення певного стану розвитку підприємства, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) підприємства контексті забезпечення відповідного рівня соціально-еколого-економічної безпеки</p>
<p><b>Публічна політика в сфері сталого розвитку</b> – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціально консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь</p>		
<p><i>МЕТА</i></p>	<p>Формування державно-управлінських рішень щодо запровадження та реалізації положень сталого розвитку на усіх рівнях економічної системи (держави, регіону, підприємства), що полягають в гармонізації соціальних, екологічних та економічних положень суспільного розвитку через інструменти регулювання, мотивації, інформаційного впливу, організації за для досягнення добробуту теперішніх та майбутніх поколінь</p>	
<p><i>ЗАВДАННЯ</i></p>		
<p>1. Розробка інструментів економічного регулювання господарської діяльності з позиції дотримання цілей сталого розвитку</p>	<p>2. Формування інформаційно-комунікаційної системи між органами влади та громадянським суспільством щодо реалізації сталого розвитку</p>	<p>3. Формування комплексу механізмів державного управління щодо гармонізації соціальних, екологічних та економічних цілей</p>
<p>4. Трансформація соціальних стандартів та механізму їх фінансового забезпечення</p>	<p>5. Стимулювання екологічних інвестицій та раціонального використання природних ресурсів</p>	<p>6. Запровадження концепції Циркулярної економіки на регіональному рівні</p>
<p>7. Розробка заходів податкового стимулювання щодо забезпечення сталого розвитку</p>	<p>8. Трансформація державного регулювання господарської діяльності</p>	<p>9. Впровадження механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств</p>



Продовження табл. 1.2

<b>2. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</b>			
<b>Економічна</b>	<b>Екологічна</b>	<b>Соціальна</b>	
Направлена на забезпечення економічного зростання та гарантування економічної безпеки усіх учасників суспільних відносин (на рівні держави, регіону, підприємства)	Направлена на забезпечення екологічної безпеки, що реалізується через раціональне використання природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище	Направлена на забезпечення соціального консенсусу узгодження інтересів учасників суспільних відносин, соціальну безпеку населення та гарантування соціальних стандартів	
<b>Гармонізаційна складова</b>			
Забезпечення економічного зростання із найменшим впливом на навколишнє середовище та найвищим рівнем гарантування соціальних стандартів, що забезпечить відповідний рівень державної безпеки, та дозволить гарантувати задоволення інтересів сучасних та майбутніх поколінь			
<b>3. ВИДИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СФЕРИ ЇЇ ПОШИРЕННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</b>			
<i>ВИДИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯКІ ТРАНСФОРМУЮТЬСЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ</i>			
<b>Економічна</b>	<b>Фінансова</b>	<b>Правова</b>	<b>Промислова</b>
<b>Екологічна</b>	<b>Соціальна</b>	<b>Інвестиційна</b>	<b>Фіскальна</b>
<b>Податкова</b>	<b>Інформаційна</b>	<b>Бюджетна</b>	<b>Культурна</b>
<b>ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ ПОШИРЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</b>			
<i>- сфери використання природних ресурсів:</i>			
<b>Водне господарство</b>	<b>Лісове господарство</b>	<b>Корисні копалини</b>	<b>Земельні ресурси</b>
Трансформація використання водних ресурсів та управління забрудненнями їх джерел	Трансформація системи управління лісовим господарством в контексті концесійної діяльності	Стимулювання власної переробки корисних копалин та зниження експорту сировини	Запровадження механізму еколого-економічної реабілітації С/Г земель
<i>- сфери забруднення навколишнього середовища:</i>			
<b>Поводження з відходами</b>	<b>Кіотські квоти</b>	<b>Відновлювальна енергетика</b>	<b>Надзвичайні ситуації</b>
Запровадження концепції Циркулярної економіки як основи безвідходної діяльності	Трансформація торгівлі кіотськими квотами в контексті використання отриманих реурсів	Стимулювання населення до використання відновлювальних джерел енергії	Формування механізму ліквідації соціальних, екологічних та економічних наслідків бойових дій

Продовження табл. 1.2

<i>- галузі економічної діяльності:</i>			
<b>Промисловість</b>	<b>Транспорт</b>	<b>Сільське господарство</b>	
Стимулювання промислових підприємств до соціальних заходів та екологічних інвестицій у виробництво	Стимулювання щодо використання екологічного транспорту та зниження використання природних ресурсів	Стимулювання інвестицій в еколого-економічну реабілітацію земель сільськогосподарського призначення	
<i>- сфери соціального розвитку:</i>			
<b>Система охорони здоров'я</b>	<b>Соціальний захист</b>	<b>Безпека життєдіяльності</b>	<b>Громадське здоров'я</b>
Трансформація системи фінансування СОЗ та запровадження ДПП як інвестиційного інструменту	Трансформація соціальних стандартів та стимулювання бізнесу до їх фінансування	Реформування системи безпеки життєдіяльності в контексті сучасних загроз	Впровадження системи моніторингу та скринінгу здоров'я населення
<i>- правова сфера:</i>			
<b>Забезпечення конституційних прав та свобод</b> <b>Запобігання та протидія корупції</b> <b>Запобігання та протидії економічній злочинності</b> <b>Запобігання та протидія кримінальним злочинам</b> Формування та реалізації механізму дотримання конституційних прав та свобод громадян через ефективну реалізацію функцій судової, законодавчої та виконавчої гілок влади Формування та реалізації дієвих механізмів та інституційного забезпечення (НАБУ, НАЗК, ДБР, СБУ) процесу запобігання та протидії корупції та корупційним ризикам Формування та реалізації механізмів запобігання та протидії економічній злочинності в контексті формування нового інструкційного середовища (ДБР, БЕБ) Забезпечення високого рівня протидії кримінальним загрозам			

Варто зазначити, що для забезпечення сталого розвитку важливою є кожна складова, проте їх зміст та напрями будуть трансформуватися в контексті зміни навколишнього середовища, економічних відносин та соціального розвитку суспільства. Крім того, на кожному етапі соціально-економічного розвитку суспільства трансформуються інтереси учасників суспільних відносин, а отже змінюється направленість публічної політики в сфері сталого розвитку та методи узгодження таких інтересів для досягнення положень сталого розвитку.

*3. Види публічної політики та сфери її поширення щодо забезпечення сталого розвитку.* Вважаємо, що публічна політика в сфері сталого розвитку не може бути реалізована як відокремлений вид публічної політики держави. Саме тому основними видами публічної політики які направлені на забезпечення цілей сталого розвитку є наступні: економічна, фінансова, правова, промислова, екологічна, соціальна, інвестиційна, фіскальна, податкова, інформаційна, бюджетна, культурна.

Зазначенні види публічної політики реалізуються в певних сферах суспільного життя, які ідентифіковано за наступними напрямками:

- сфери використання природних ресурсів: водне господарство (трансформація використання водних ресурсів та управління забрудненнями їх джерел); лісове господарство (трансформація використання водних ресурсів та управління забрудненнями їх джерел); корисні копалини (стимулювання власної переробки корисних копалин та зниження експорту сировини); земельні ресурси (запровадження механізму еколого-економічної реабілітації сільськогосподарських земель);

- сфери забруднення навколишнього середовища: поводження з відходами (Запровадження концепції Циркулярної економіки як основи безвідходної діяльності); кіотські квоти (Трансформація торгівлі кіотськими квотами в контексті використання отриманих ребурсів); відновлювальна

енергетика (стимулювання населення до використання відновлювальних джерел енергії); надзвичайні ситуації (формування механізму ліквідації соціальних, екологічних та економічних наслідків бойових дій);

- галузі економічної діяльності: промисловість (стимулювання промислових підприємств до соціальних заходів та екологічних інвестицій у виробництво); транспорт (стимулювання щодо використання екологічного транспорту та зниження використання природних ресурсів); сільське господарство (стимулювання інвестицій в еколого-економічну реабілітацію земель сільськогосподарського призначення);

- сфери соціального розвитку: система охорони здоров'я (Трансформація системи фінансування охорони здоров'я та запровадження державно-приватного партнерства як інвестиційного інструменту); соціальний захист (трансформація соціальних стандартів та стимулювання бізнесу до їх фінансування); безпека життєдіяльності (реформування системи безпеки життєдіяльності в контексті сучасних загроз); громадське здоров'я (впровадження системи моніторингу та скринінгу здоров'я населення);

- правова сфера: забезпечення конституційних прав та свобод (формування та реалізації механізму дотримання конституційних прав та свобод громадян через ефективну реалізацію функцій судової, законодавчої та виконавчої гілок влади); запобігання та протидія корупції (формування та реалізації дієвих механізмів та інституційного забезпечення (Національне анбтикорупційне бюро України, Національне агентство запобігання корупції, Державне бюро розслідувань, Слудба безпеки України, Національна поліція України) процесу запобігання та протидії корупції та корупційним ризикам); Запобігання та протидії економічній злочинності (формування та реалізації механізмів запобігання та протидії економічній злочинності в контексті формування нового інструкційного середовища (Державне бюро розслідувань, Бюро

економічної безпеки)); запобігання та протидія кримінальним злочинам (забезпечення високого рівня протидії кримінальним загрозам).

Для реалізації зазначеного вагомого значення набувають наступні механізми реалізації публічної політики в сфері сталого розвитку

- інформаційний механізм має розвиватися за наступними напрямками:

1) формування інформаційно-комунікаційної карти між суб'єктами реалізації різних видів публічної політики в досягнення цілей сталого розвитку; 2) налагодження комунікації між органами державної влади та громадянським суспільством; 3) реалізації інформаційних заходів щодо сприйняття публічної політики різними учасниками суспільних відносин;

- інвестиційний механізм: запровадження інноваційних методів інвестування, зокрема державно-приватного партнерства в різних сферах сталого розвитку, що дозволить підвищити фінансове забезпечення екологічних проектів;

- механізм регулювання сталого розвитку господарської діяльності підприємств через запровадження нового підходу до звітування суб'єктів господарювання як інструменту оприлюднення інформації про досягнення цілей сталого розвитку.

Таким чином, нами обґрунтовано теоретико-методологічні положення формування та реалізації публічної політики в сфері сталого розвитку. Зазначенні положення полягають в обґрунтуванні вихідних положень публічної політики (сутності понять, мети та завдань), а також визначенні характерних рис складових публічної політики (економічна, екологічна, соціальна, гармонізаційна). На основі зазначеного було обґрунтовано напрями взаємодії видів публічного політики та різних сфер їх впливу. Усе зазначене є підґрунтям формування механізмів формування та реалізації публічної політики та на їх основі досягнення цілей сталого розвитку.

## Висновки до 1-го розділу

1. Під час проведеного бібліометричного аналізу виявлено значний інтерес науковців до питань сталого економічного розвитку. Дослідження проводилося на основі наукометричної бази Scopus, оскільки ми встановили, що найбільша пошукова активність за терміном «сталий розвиток» спостерігається англійською мовою. Так, у базі Scopus проіндексовано 1248 публікацій за запитом «sustainable economic development». Перша публікація, присвячена сталому економічному розвитку, була опублікована в 1988 році. Постійне зростання публікаційної активності почалося у 2016 році. Найбільшу кількість праць опублікували вчені таких країн як: Китай (392 статті), США (151 стаття), Російська Федерація (112 статей), Італія (69 статей), Англія (67 статей), Австралія (40 статей), Румунія (38 статей), Індія (33 статті). Варто зазначити, що вагомий внесок у дослідження даного питання внесли вітчизняні науковці, які за останні 10 років опублікували 25 статей присвячених питанню сталого економічного розвитку. Варто додати, що найбільшу кількість наукових досліджень профінансували наступні установи: Національний природничий фонд Китаю (National Natural Foundation of China), Міністерство освіти Китайської Народної Республіки (Ministry of Education of the People's Republic of China), Національне бюро філософії та соціальних наук (National Bureau of Philosophy and Social Sciences), Фонди фундаментальних досліджень для центральних університетів (Fundamental research funds for central universities), Національна програма ключових досліджень і розробок Китаю (China's National Key Research and Development Program). Напрацювання щодо бібліометричних досліджень сталого економічного

розвитку можуть бути використані для визначення основних напрямів подальшого зростання країни.

2. На основі аналізу дефініцій поняття сталого розвитку в працях вітчизняних та зарубіжних вчених виділено наступні підходи: сталий розвиток як певний стан; сталий розвиток як процес регулювання, забезпечення, розробки, досягнення стану, формування, створення умов; сталий розвиток як процес зміни (трансформації) системи; сталий розвиток як прогрес соціально-економічного розвитку; сталий розвиток як керований процес; сталий розвиток як певний розвиток (модель розвитку, процес розвитку) системи; сталий розвиток як властивість. Встановлено, що усі вони мають права на існування, а різносторонність підходів може бути визначена наступними положеннями: 1) різний об'єкт дослідження; 2) різний методологічний інструментарій обраний для дослідження; 3) різна мета. В контексті зазначеного пропонуємо визначення наступних понять: 1) Сталий розвиток держави – процес забезпечення певного стану соціально-економічної системи держави, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) держави, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин, соціальний консенсус та відповідний рівень безпеки суспільства та благополуччя сучасних і майбутніх поколінь; 2) Сталий розвиток регіону – процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку регіону, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) регіону, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки регіону для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь; 3) Сталий розвиток

підприємства – процес забезпечення певного стану розвитку підприємства, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) підприємства контексті забезпечення відповідного рівня соціально-еколого-економічної безпеки.

3. Обґрунтовано зміст поняття публічна політика в сфері сталого розвитку – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціально консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь.

4. Обґрунтовано вихідні положення публічної політики в сфері сталого економічного розвитку, зокрема встановлено, що метою такої політики є формування державно-управлінських рішень щодо запровадження та реалізації положень сталого розвитку на усіх рівнях економічної системи (держави, регіону, підприємства), що полягають в гармонізації соціальних, екологічних та економічних положень суспільного розвитку через інструменти регулювання, мотивації, інформаційного впливу, організації за для досягнення добробуту теперішніх та майбутніх поколінь. До завдань публічної політики в досліджуваній сфері віднесено: 1) розробка інструментів економічного регулювання господарської діяльності з позиції дотримання цілей сталого розвитку; 2) формування інформаційно-комунікаційної системи між органами влади та громадянським суспільством щодо реалізації сталого розвитку; 3) формування комплексу механізмів державного управління



щодо гармонізації соціальних, екологічних та економічних цілей;

- 4) трансформація соціальних стандартів та механізму їх фінансового забезпечення;
- 5) стимулювання екологічних інвестицій та раціонального використання природних ресурсів;
- 6) запровадження концепції Циркулярної економіки на регіональному рівні;
- 7) розробка заходів податкового стимулювання щодо забезпечення сталого розвитку;
- 8) трансформація державного регулювання господарської діяльності;
- 9) впровадження механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств.

5. Ідентифіковано риси наступних сфер реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку:

- 1) економічна. Направлена на забезпечення економічного зростання та гарантування економічної безпеки усіх учасників суспільних відносин (на рівні держави, регіону, підприємства);
- 2) екологічна. Направлена на забезпечення екологічної безпеки, що реалізується через раціональне використання природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище;
- 3) соціальна. Направлена на забезпечення соціального консенсусу узгодження інтересів учасників суспільних відносин, соціальну безпеку населення та гарантування соціальних стандартів;
- 4) гармонізаційна. Забезпечення економічного зростання із найменшим впливом на навколишнє середовище та найвищим рівнем гарантування соціальних стандартів, що забезпечить відповідний рівень державної безпеки, та дозволить гарантувати задоволення інтересів сучасних та майбутніх поколінь. На основі зазначеного обґрунтовано напрями взаємодії видів публічної політики та різних сфер їх впливу.

## РОЗДІЛ 2

### ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАСЛІДКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

#### 2.1. Характеристика соціальної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу

Оцінку соціальної складової сталого розвитку можливо здійснити за допомогою таких показників, як :Індекс благодійності, Індекс соціального прогресу, Індекс людського розвитку, Глобальний індекс знань, рівень безробіття, Індекс якості життя та Індекс безпеки життя.

Індекс благодійності рахується за результатами опитувань міського населення країн і враховує не лише грошові пожертвування, а й інші форми допомоги нужденним. Під час здійснення опитування респонденти відповідають на такі три питання, як: чи надавали вони гроші на благодійність (за останній місяць); чи займалися вони волонтерською діяльністю (за останній місяць); чи виплачували вони допомогу незнайомій людині, який її попросив (за останній місяць). Також респонденти надають свою оцінку задоволеності життям за 10-бальною шкалою[135].

Дослідження Світового індексу благодійності у 2020 році проводилося у 114 країнах світу, що становить понад 90% дорослого населення планети. Дані звіту щодо підрахунків індексу представили CAF та Gallup's World View World Poll.

На наступному рис. 2.1 відображено показники ТОП - 20 країн світу з найвищим рейтингом Індексу благодійності у 2020 році.

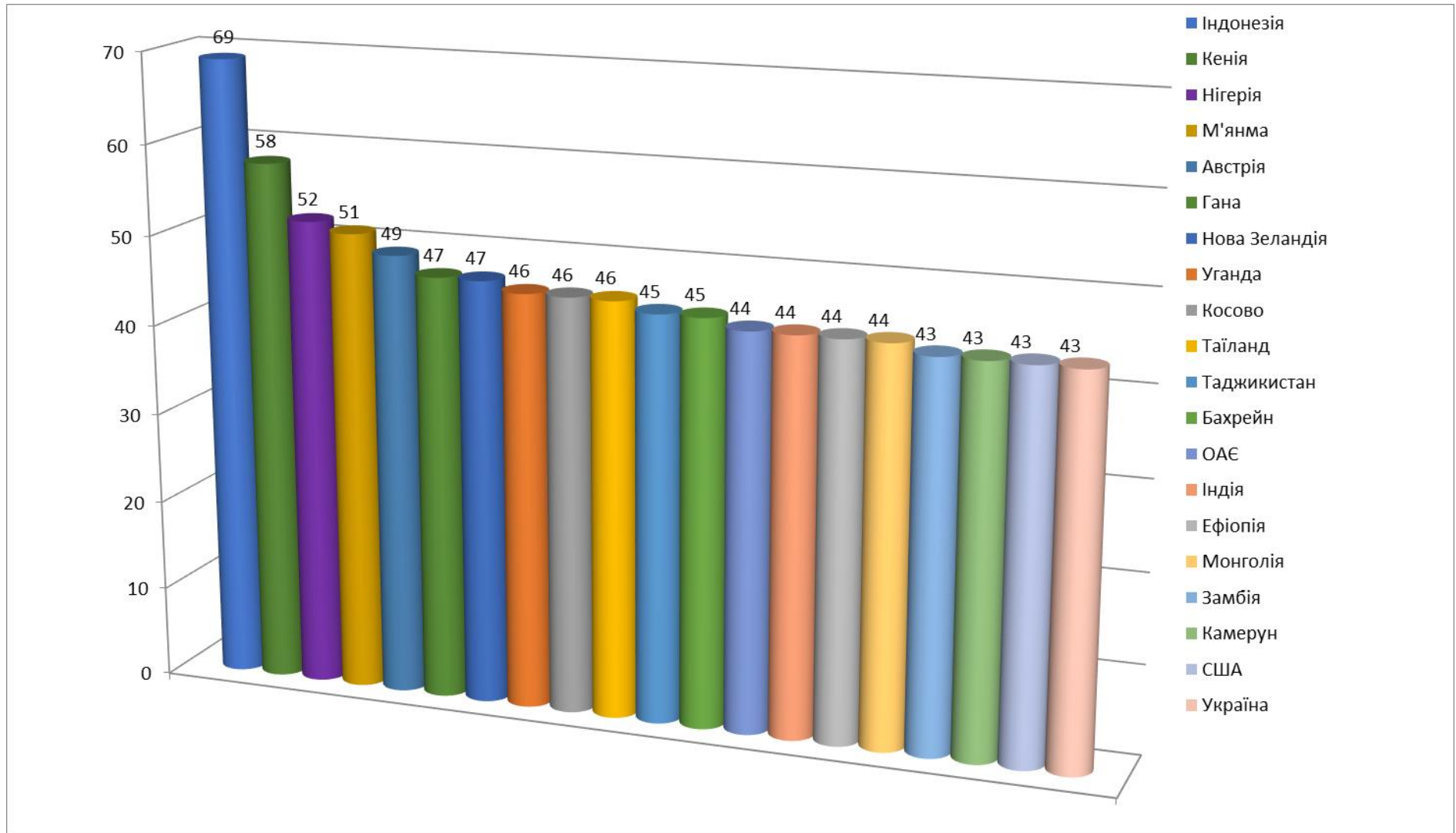


Рис. 2.1.Топ-20 країн за рейтингом Індексу благодійності, 2020 р.[136]

Отже, за вищевказаними даними на першому місці у 2020 році за рівнем благодійності зафіксовано Індонезію з показником 69%, на другому місці знаходиться Кенія з показником 58% та на третьому місці Нігерія зі значенням 52%.

Україна у 2020 році увійшла у двадцятку країн світу за приватною благодійністю зазначенням 43% випередивши Велику Британію. Україна суттєво покращила свої показники у рейтингу благодійності, адже у 2018 році вона посідала 81 місце у Глобальному індексі благодійності.

Рівень соціального розвитку країн світу характеризує Індекс соціального прогресу незалежно від економічних показників та ґрунтується на комбінації даних з опитувань громадської думки (12%), оцінок експертів у сфері розвитку (25%) і статистичної інформації міжнародних організацій (61%) [135].

При визначенні успіхів тієї чи іншої країни в галузі соціального прогресу враховуються більше ніж 50 показників, об'єднаних у три основні групи:

- основні потреби людини - харчування, доступ до основної медичної допомоги, забезпечення житлом, доступ до води, електрики та санітарних послуг, рівень особистої безпеки;
- благополуччя людини – доступ до базових знань та рівень грамотності населення, доступ до інформації та засобів комунікації, рівень охорони здоров'я, екологічна стійкість;
- можливості розвитку людини — рівень особистих та громадянських свобод, забезпечення прав та можливостей людини приймати рішення та реалізовувати свій потенціал [135].

На наступному рис. 2.2 представлено показники Індексу соціального розвитку у країнах ЄС та Україні у 2020 році.

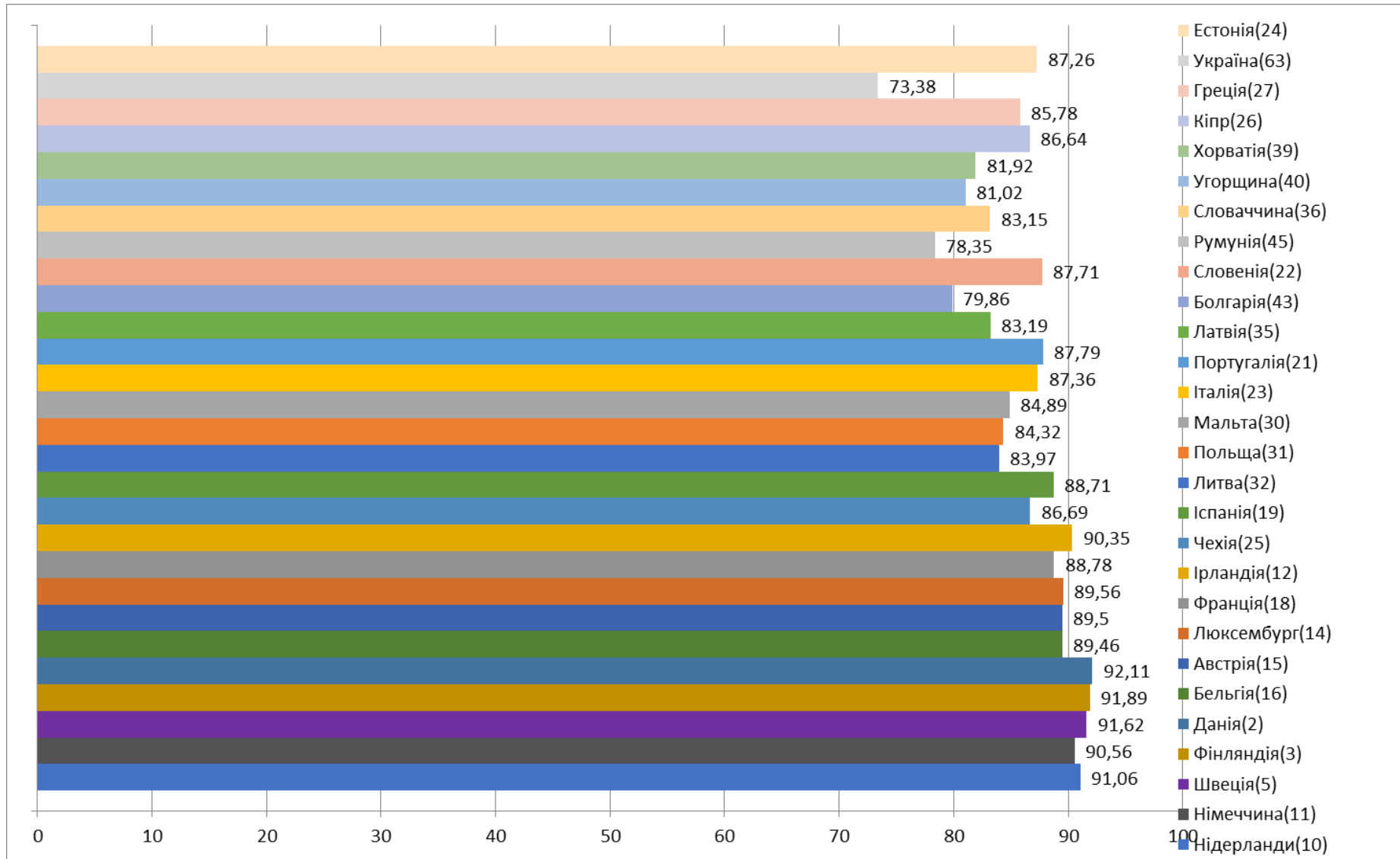


Рис. 2.2. Індекс соціального прогресу країн ЄС та України, 2020 р. [136]

Серед 163 країн світу за рейтингом соціального прогресу серед країн ЄС лідером є Данія, адже вона знаходиться на другому місці у світовому рейтингу та має найбільший ступінь стійкості понад 92,11, наступною країною за рейтингом є Фінляндія та її значення складає 91,89, Швеція посідає серед країн ЄС третє місце зі показником 91,62.

Україна у 2020 році посіла 63 місце з показником 73,38 серед країн світу та покращила свої показники на 17 пунктів порівняно з 2019 роком.

Оцінку рівня розвитку людини в різних країнах світу та регіонах можливо здійснити завдяки Індексу людського розвитку, який розраховується експертами Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй спільно з групою незалежних міжнародних експертів, які використовують у своїй роботі разом з аналітичними розробкамистатистичні дані національних інститутів і міжнародних організацій [136].

Індекс людського розвитку показує досягнення країни з погляду стану здоров'я, отримання освіти і валовий внутрішній продукт на душу населення. Значення показника полягає в тому, що чим ближче ІЛР до одиниці, тим вищі можливості для реалізації людського потенціалу завдяки поліпшенню рівня освіти, доходу і тривалості життя.

Серед країн ЄС найвищий рівень людського розвитку (рис.2.3) має Ірландія та становить понад 0,955, у світовому рейтингу Ірландія займає 2 місце серед 189 країн світу, при цьому очікувана тривалість життя в даній країні становить близько 82 років, середня тривалість навчання громадян 18,7 років та очікувана тривалість навчання дорівнює 12,7 років.

На другому місці серед країн ЄС на шостому у світовому рейтингу за рівнем людського розвитку знаходиться Німеччина з показником 0,947 та у трійку лідерів увійшли Нідерланди зі значенням 0,944.

Україні у 2020 році посіла 74 місце у світовому рейтингу людського розвитку з показником 0,779 та покращила свої позиції на 14 пунктів, так як у 2019 році посідала 88 місце.

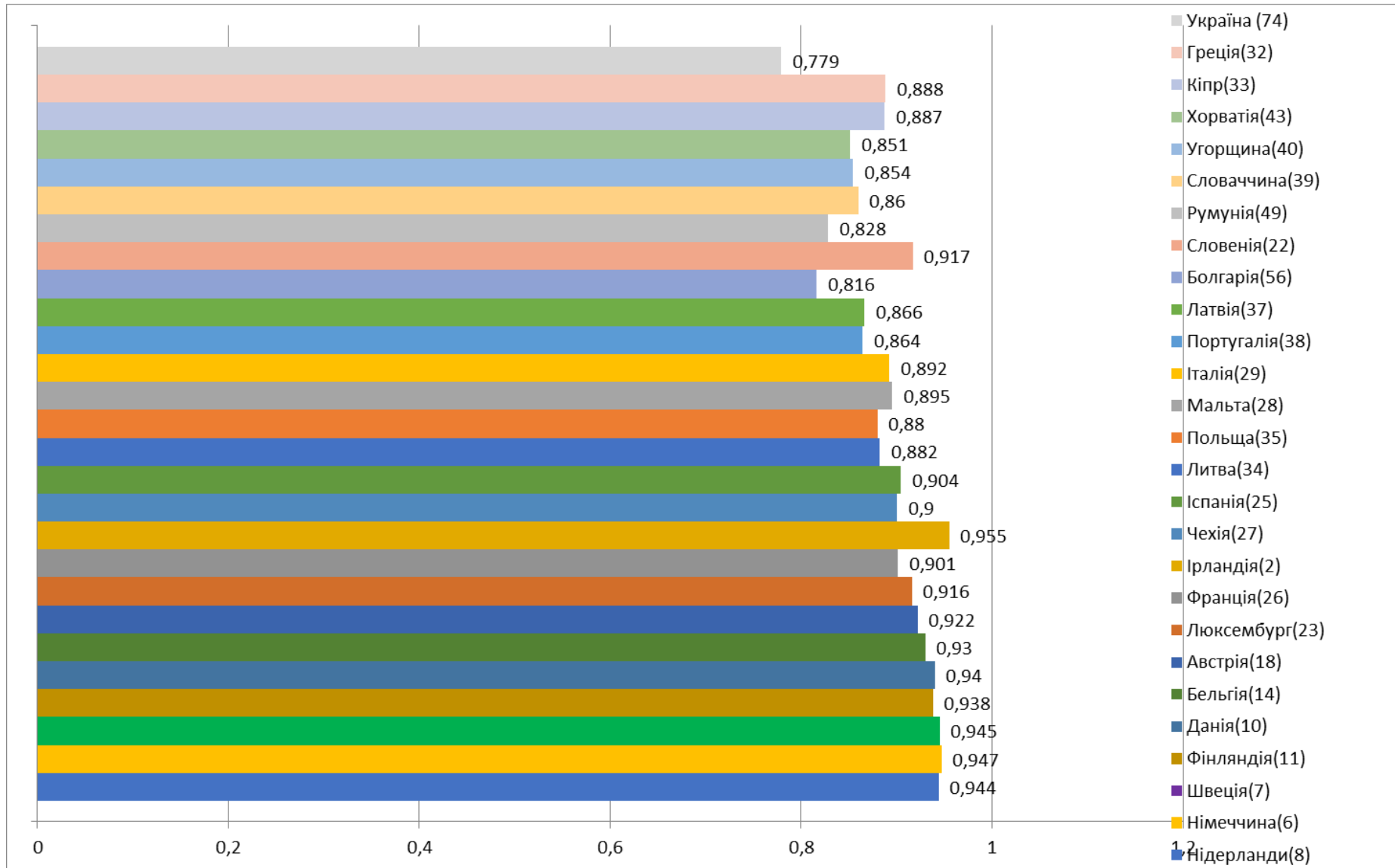


Рис. 2.3. Індекс людського розвитку країн ЄС та України, 2020 р.[137]

Важливим показником соціальної складової сталого розвитку є Глобальний індекс знань (ГІЗ), що розробляється кожного року починаючи з 2017 року, є завершальним показником для відстеження рівня знань країн на рівні семи сфер, а саме до університетської освіти, технічної та професійної освіти та підготовки, вищої освіти, досліджень, розробок та інновацій, інформаційно-комунікаційні технології, економіка та загальне сприятливе середовище [137].

Дослідження глобального індексу знань охоплює понад 138 країн і 199 індикаторів, Глобальний індекс знань надає інформацію для керівництва та інформування політиків, дослідників, громадянського суспільства та приватного сектора для співпраці щодо різних аспектів політики для сприяння розвитку суспільства, заснованого на знаннях, і подолання прогалів у знаннях [137].

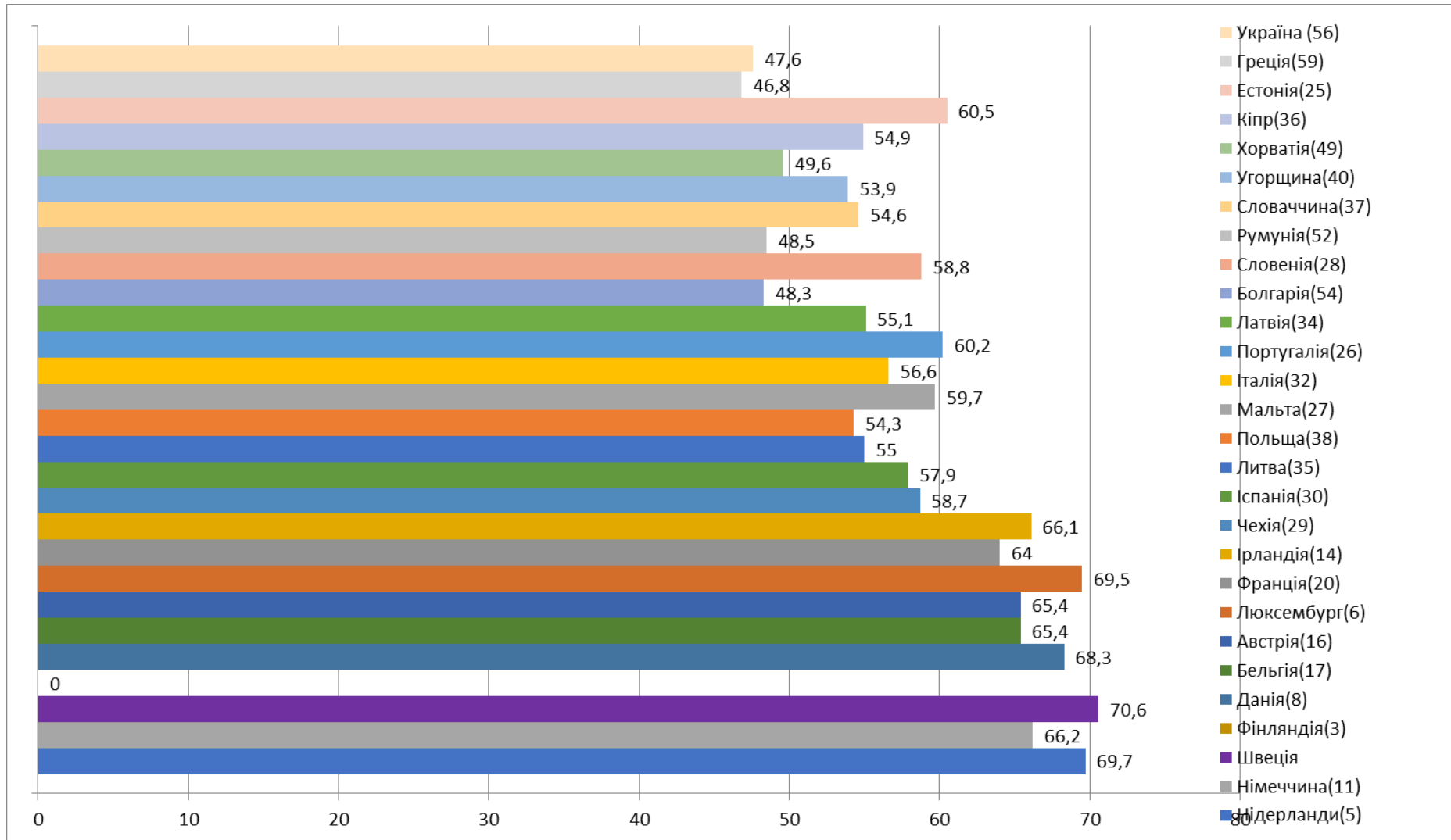
Лідером серед країн ЄС за рівнем знань є Фінляндія з показником 70,8, на другому місці знаходиться Швеція зі значенням 70,6.

У трійку лідерів за рейтингом індексу знань увійшли Нідерланди, де індекс становить 69,7.

Україна у 2020 році посіла 56 місце у загальному рейтингу Глобального індексу знань з показником 47,6.

На останньому місці серед представлених країн ЄС на рис. 2.4 знаходиться Греція зі значенням 46,8.





**Рис. 2.4. Глобальний індекс знань у країнах ЄС та в Україні, 2020 р. [137]**

Рівень безробіття визначає відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни та вимірюється у відсотках. Список країн світу за рівнем безробіття складено на основі підтверджених даних Світового банку (Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)) та Міжнародної організації праці. Значення показника 100% свідчить про те, що у країні немає офіційно працюючих людей, а 0,00% що все населення країни зайняте. Звіт про працевлаштування громадян у всьому світі (World Employment) оновлюється щороку [140].

Варто зазначити, що в ряді країн, що розвиваються, і економічно не розвинених країн безробіття зазначено не повною мірою, оскільки безліч людей, фактично, які не працюють офіційно не поставлені на облік. Громадяни не встають на облік або через непрацюючу державу (частіше країни Африки), або через відсутність мотивації (країни, де немає допомоги по безробіттю) [140].

Серед країн ЄС найвищий рівень безробіття у 2020 році спостерігається у Греції, де рівень безробіття становить понад 16,9% та у Іспанії зі значення понад 15,7%. Високий рівень безробіття також зафіксований у Італії, який становить близько 9,3%. Україна у світовому рейтингу по безробіттю зайняла 52 місце з показником 9,5%, у 2019 році в Україні рівень безробіття складав на 0,9% менше та дорівнював 8,6%.

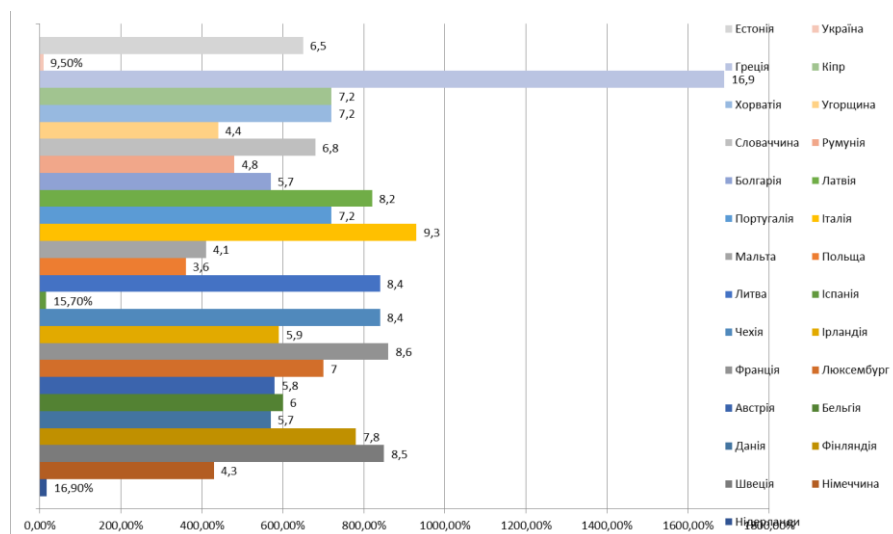


Рис. 2.5. Рівень безробіття в країнах ЄС та Україні, 2020 р. [141]

Здобутки країн світу та окремих регіонів з точки зору їх змоги забезпечити своїм жителям благополучне життя можна оцінити за допомогою комбінованого показника Індексу якості життя. Індекс розраховується за методикою британського дослідницького центру Economist Intelligence Unit (аналітичний підрозділ британського журналу Economist), що базується на комбінації статистичних даних та результатів опитувань громадської думки з відповідних країн. Дослідження було розпочато у 2005 році та охопило 111 держав, для яких на той момент були достовірні статистичні дані [140].

Індекс якості життя вимірює результати суб'єктивної задоволеності життям громадян різних країн світу та співвідносить їх з об'єктивними показниками соціально-економічного благополуччя мешканців цих країн. Індекс складається на основі статистичного аналізу дев'яти ключових показників, що відображають різні аспекти якості життя населення: здоров'я, сімейне життя, суспільне життя, матеріальне благополуччя, політична стабільність та безпека, клімат та географія, рівень зайнятості, політичні та громадянські свободи та гендерна рівність [141].

На першому місці серед країн ЄС за рівнем якості та безпеки життя населення (рис. 2.6, рис. 2.7) у 2020 році знаходиться Данія, де рівень якості життя становить 192,67 та рівень безпеки дорівнює 74,90.

На другому місці зосереджена Фінляндія зі значенням якості життя 190,22 та індексом безпеки 76,68.

На третьому місці у рейтингу зафіксовано Нідерланди з показником якості життя близько 183,67 та індексом безпеки зі значенням 72,38.

Україна у 2020 році у світовому рейтингу якості життя посіла 65 місце та 33 місце (серед європейських країн) зі значенням 104,77 з поміж 80 країн світу, та випередила Росію, яка знаходилася на 67 місці, у 2019 році Україна знаходилася на 62 місці з 71 можливих країн світу, індекс безпеки України у 2020 році становив 51,15 .

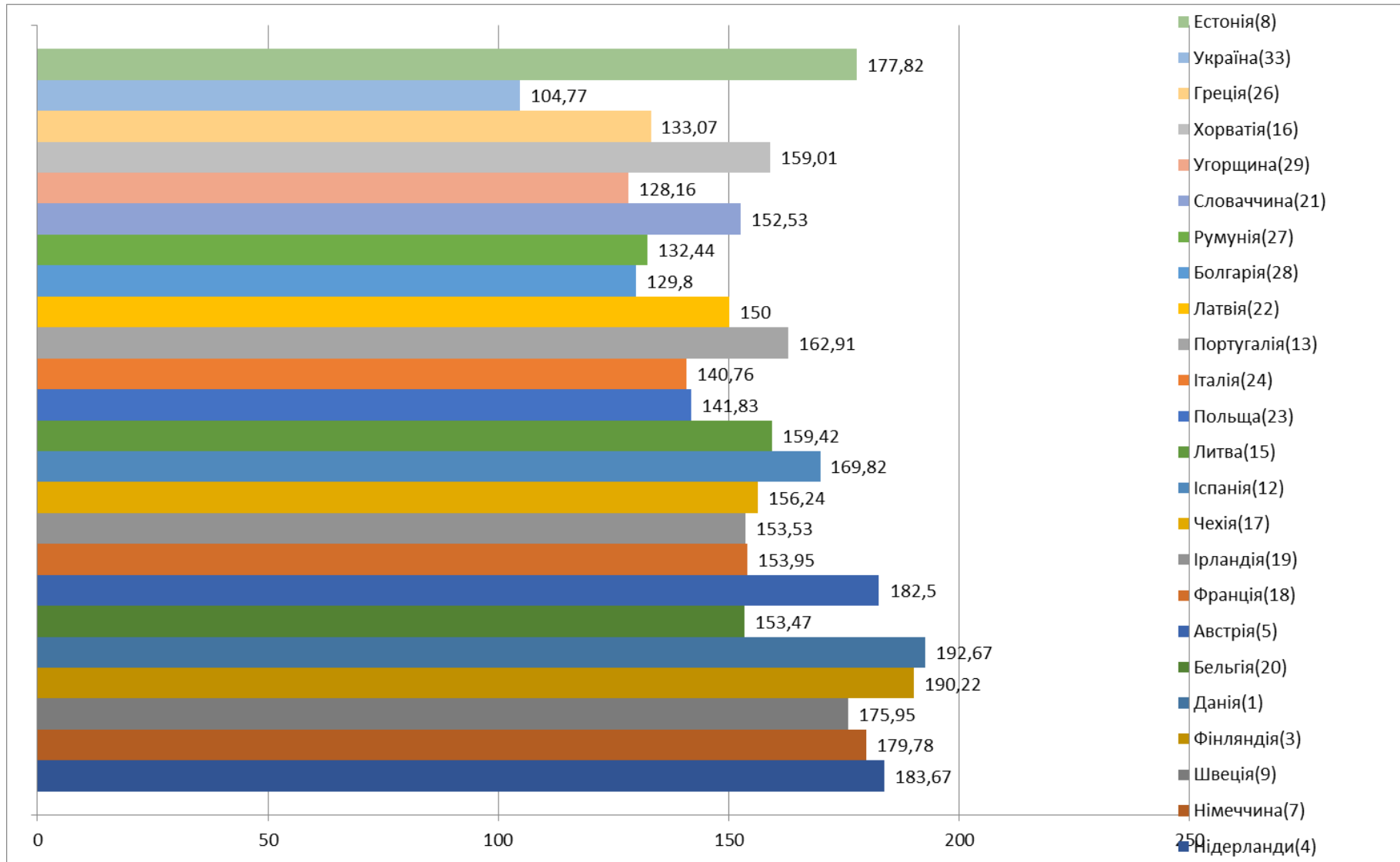


Рис. 2.6. Індекс якості життя у країнах ЄС та в Україні, 2020 р. [140]

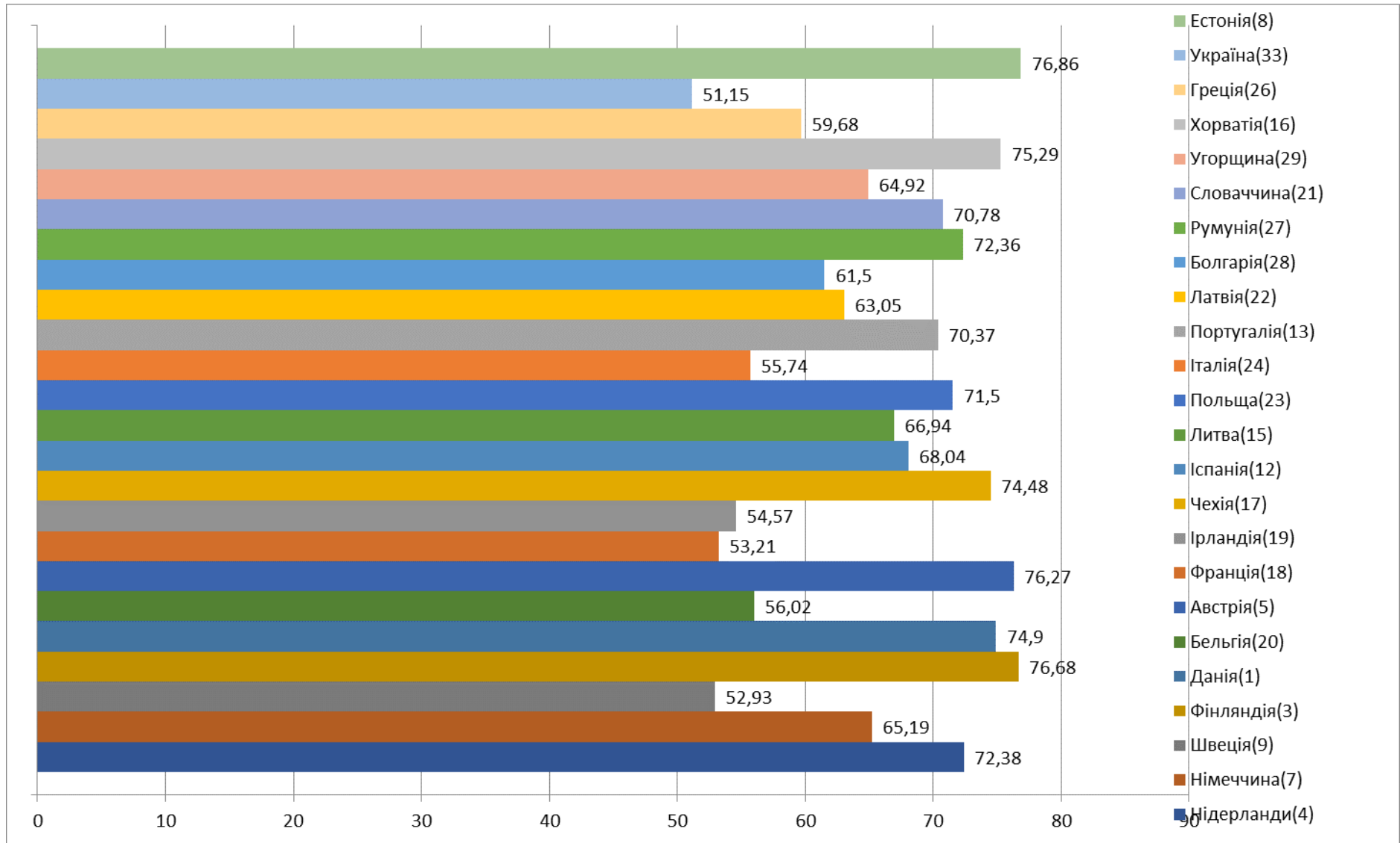


Рис. 2.7. Індекс безпеки життя населення країн ЄС та в Україні, 2020 р. [140]

Отже, аналіз даних соціальних складників сталого розвитку надає можливість зробити наступні висновки:

- на першому місці у 2020 році за рівнем благодійності зафіксовано Індонезію з показником 69%. Україна у 2020 році увійшла у двадцятку країн світу за приватною благодійністю зазначенням 43% випередивши Велику Британію. Україна суттєво покращила свої показники у рейтингу благодійності, адже у 2018 році вона посідала 81 місце у Глобальному індексі благодійності.

- за рейтингом соціального прогресу серед країн ЄС лідером є Данія, адже вона знаходиться на другому місці у світовому рейтингу та має найбільший ступінь стійкості понад 92,11. Україна у 2020 році посіла 63 місце з показником 73,38 серед країн світу та покращила свої показники на 17 пунктів порівняно з 2019 роком.

- лідером серед країн ЄС за рівнем знань є Фінляндія з показником 70,8. Україна у 2020 році посіла 56 місце у загальному рейтингу Глобального індексу знань з показником 47,6.

- найвищий рівень безробіття у 2020 році спостерігається у Греції, де рівень безробіття становить понад 16,9% та у Іспанії зі значення понад 15,7%. Україна у світовому рейтингу по безробіттю у 2020 році зайняла 52 місце з показником 9,5%, у 2019 році в Україні рівень безробіття складав на 0,9% менше та дорівнював 8,6%.

- на першому місці серед країн ЄС за рівнем якості та безпеки життя населення у 2020 році знаходиться Данія, де рівень якості життя становить 192,67 та рівень безпеки дорівнює 74,90. Україна у 2020 році у світовому рейтингу якості життя посіла 65 місце та 33 місце (серед європейських країн) зі значенням 104,77 з поміж 80 країн світу.

## 2.2. Характеристика економічної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу

Для оцінки економічної складової сталого розвитку використовуються наступні показники:

- Індекс економічної свободи (рис. 2.8);
- Індекс процвітання (рис. 2.9);
- Індекс глобальної конкурентоспроможності (рис. 2.10);
- річне зростання ВВП (рис. 2.11);
- ВВП на душу населення (рис. 2.12);
- рівень інфляції (рис. 2.13);
- державний борг країн (рис. 2.14).

Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) — це комбінований показник та його рейтинг, що оцінює рівень економічної свободи в країнах світу. Випускається американським дослідницьким центром Фонд спадщини (Heritage Foundation) спільно з діловим виданням Wall Street Journal. Експерти Фонду визначають економічну свободу як «відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу та споживанню товарів та послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої». Аналіз економічної свободи проводиться щорічно, починаючи з 1995 року [142].

Індекс економічної свободи розраховується по середньому арифметичному десяти контрольним показникам: права власності, свобода від корупції, фіскальна свобода, участь уряду, свобода підприємництва, свобода праці, монетарна свобода, свобода торгівлі, свобода інвестицій та фінансова свобода [142].

На наступному рис 2.8. показано показник індексу економічної свободи країн ЄС та України у 2020 році.

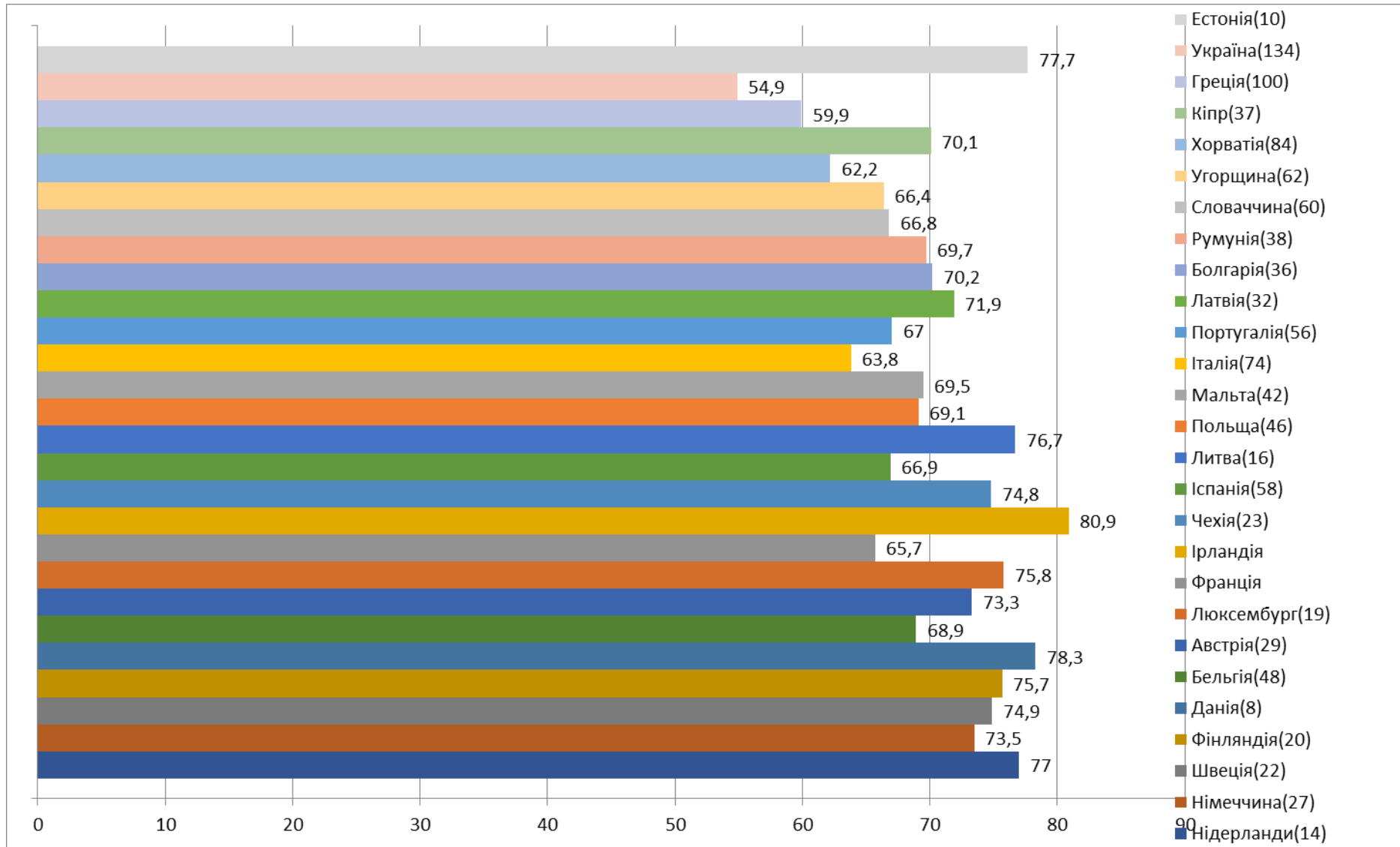


Рис. 2.8. Індекс економічної свободи країн ЄС та України, 2019 р. [148]



Варто відзначити, що найвищий рівень індексу економічної свободи серед країн ЄС зосереджений у 2019 році у Ірландії з показником 80,9, наступною країною за рейтингом зафіксовано Данія зі значенням 78,3 та на третьому місці розташувалася Естонія з показником 77,7.

Найменший показник Індексу економічної свободи серед країн ЄС зосереджено у Греції, яка зайняла 100 місце у рейтингу з показником 59,9.

Україна у світовому рейтингу Індексу економічної свободи у 2019 році зайняла 134 місце зі 180 країн світу та значення індексу становить 54,9, у 2020 році Україна покращила свої позиції на 7 пунктів та зайняла вже 127 місце у рейтингу.

Наступним економічним складником сталого розвитку є Індекс процвітання, який синтезує показники 167 країн за 66 елементами політики, які вимірюються майже 300 показниками на рівні країн. Індекс дозволяє нам скласти ґрунтовну картину процвітання у всіх його інституційних, економічних та соціальних аспектах. Показники, які використовуються в Індексі, розбиті на 12 основних елементів, які згруповані в три області, необхідні для процвітання:

1. Інклюзивні суспільства (безпека, особиста свобода, управління та соціальний капітал);
2. Відкрита економіка (інвестиційне середовище, умови для підприємств, доступ до ринків та інфраструктура, економічна якість);
3. Уповноважені люди (умови життя, здоров'я, освіта та природне середовище) [141].

Завдяки Індексу добробуту, країни у всьому світі можуть оцінити свої сильні та слабкі сторони, щоб визначити економічні та стратегічні рішення, які необхідно зробити для підвищення рівня добробуту кожної країни.

На наступному рис 2.9 зображено показники Індексу процвітання країн ЄС та України у 2020 році.

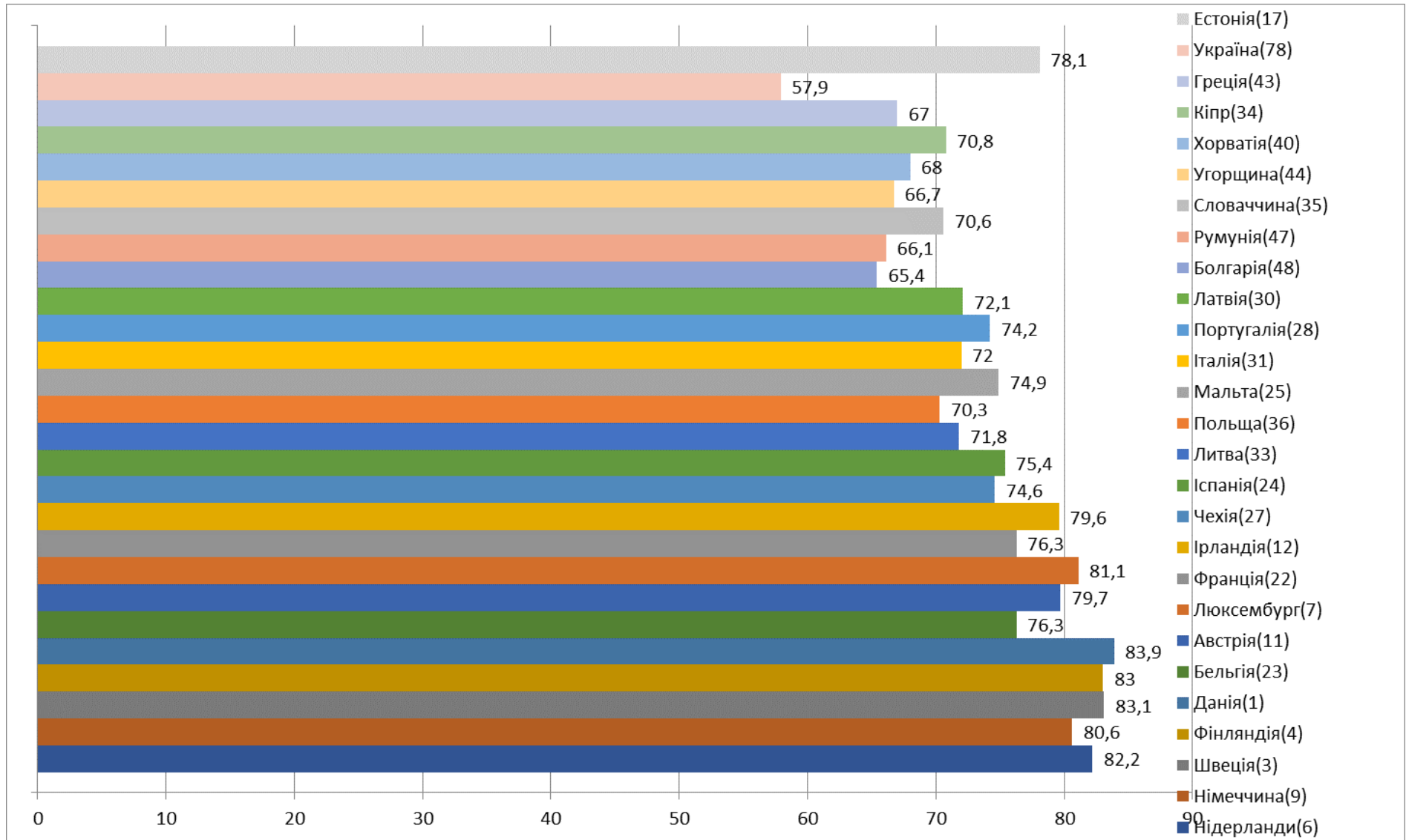


Рис. 2.9. Індекс процвітання країн ЄС та України, 2020 р. [141]

Отже, максимальний показник Індексу процвітання серед країн ЄС у 2020 році спостерігається у Данії та дорівнює 83,9, на другому місці знаходиться Швеція з показником 83,1 та на третьому місці зафіксовано Фінляндію зі значенням 83,0.

Найменший показник Індексу процвітання серед країн Європейського Союзу зареєстрований у Болгарії, яка знаходиться на 48 місці з показником 65,4.

Україна у світовому рейтингу Індексу процвітання у 2020 році зайняла 78 місце з показником 57,9 серед 167 країн світу.

Індекс глобальної конкурентоспроможності розроблений з ініціативи Світового економічного форуму (World Economic Forum) і розраховується за методикою, що базується на комбінації загальнодоступних статистичних даних та результатів глобального опитування керівників компаній – великого щорічного дослідження, яке проводиться Всесвітнім економічним форумом спільно з мережею партнерських організацій – провідних дослідницьких інститутів та організацій у країнах, аналізованих у звіті. Дослідження проводиться з 2004 року і на даний момент є найбільш повним комплексом показників конкурентоспроможності по різних країнах світу [142].

Даний показник дозволяє оцінити слабкі та сильні сторони в національних економіках світу, ефективність економічної політики та інституційних реформ.

На наступному рис 2.10 відображено показник індексу глобальної конкурентоспроможності у країнах ЄС та Україні у 2020 році.

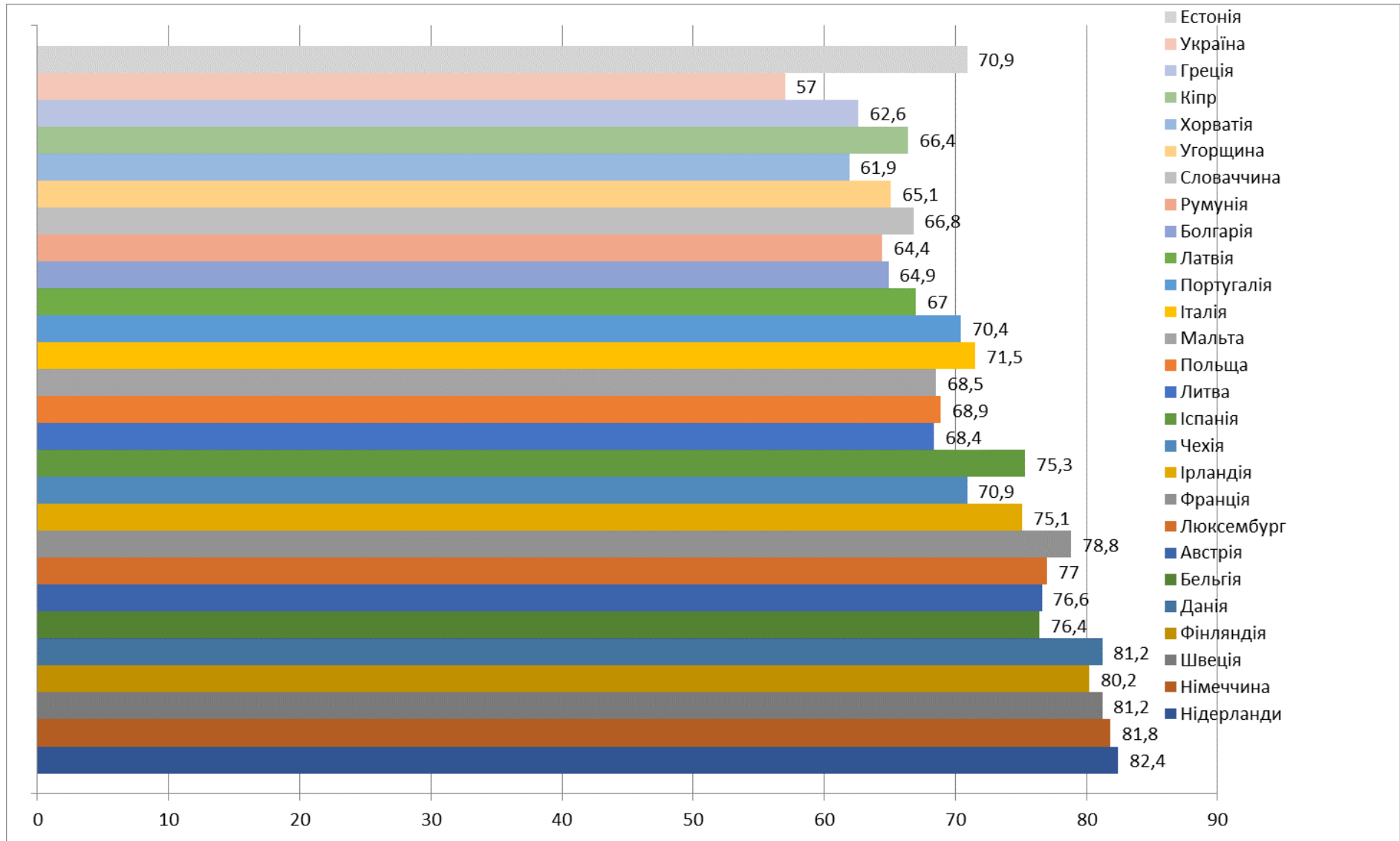


Рис. 2.10. Індекс глобальної конкурентоспроможності у країнах ЄС та Україні, 2020 р. [142]

Варто підкреслити, що серед країн ЄС перше місце у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності належить Нідерландам, де показник конкурентоспроможності становить 82,4.

На другому місці спостерігається Німеччина з показником 81,8, на третьому місці знаходяться Швеція зі значенням 81,2.

Україна у Світовому рейтингу конкурентоспроможності у 2019 році зайняла 85 місце з показником 57,0 серед 141 країни світу.

Один із ключових кількісних показників економічного розвитку, що застосовується у всьому світі для найбільш загальної характеристики результатів економічної діяльності тієї чи іншої країни за певний період часу (зазвичай за рік), рівня розвитку економіки та її динаміки (позитивної чи негативної) вважається Валовий Внутрішній Продукт(ВВП). У поєднанні з іншими показниками ВВП використовується для характеристики різних аспектів економічного процесу, а також аналізу коливань в економічній кон'юнктурі. Часто ВВП розглядається як показник рівня життя населення, тому що в деяких випадках він використовується для цієї мети через відсутність більш відповідних показників. Проте застосування ВВП як показник добробуту населення представляє у сенсі компромісне рішення, пов'язане з відсутністю практично інших порівняних у міжнародному плані показників прибутку і добробуту [143].

Рівень ВВП серед країн ЄС у 2020 році суттєво знизився, наслідком такої тенденція стала пандемія короно вірусної хвороби. Так, зростання ВВП зосереджено тільки у Ірландії, яке становить близько 3,40%.

У Іспанії у 2020 році зосереджено різке зниження рівня ВВП до від'ємного значення - 10,80%, у Італії зниження склало – 8,90%, у Греції – 8,20%.

В Україні у 2020 році зафіксовано зниження рівня ВВП -4,0%.

На наступному рис. 2.11. відображено показник рівня зростання ВВП у країнах ЄС та Україні у 2020 році.

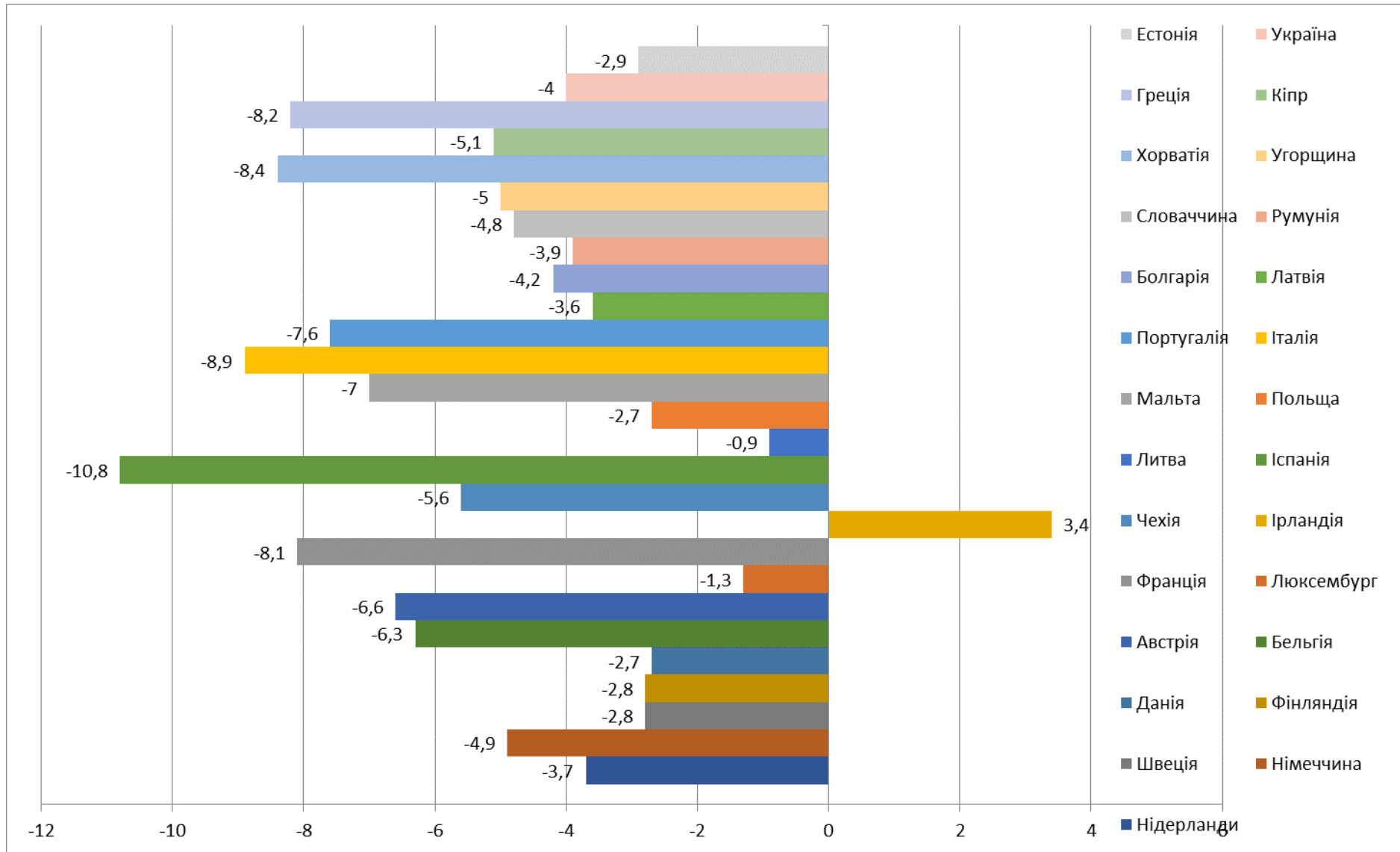


Рис. 2.11. Річне зростання ВВП у країнах ЄС та в Україні, 2020 р. [143]

Індекс ВНД на душу населення є одним із опорних у міжнародній статистиці. Даний показник часто трактується як індекс рівня життя чи добробуту в країні чи регіоні, проте він є лише наближеним показником добробуту населення тієї чи іншої країни.

Валовий національний дохід душу населення надає інформацію про кількість вироблених товарів та послуг, що припадають у середньому на одного жителя держави, або, інакше кажучи, скільки отримав би кожен житель країни, якби весь річний національний дохід був розподілений між усім населенням порівну.

Граничний розмір ВВП на душу населення серед країн ЄС зосереджений у Люксембурзі та становить понад 126 569 тис.дол.США.

Найменший обсяг ВВП на душу населення (рис. 2.12) серед країн ЄС зосереджений у Греції з показником 31821 дол.США, наступною країною з низьким показником ВВП зафіксовано Румунію зі значенням 33 833 дол.США на одну особу, на третьому місці у рейтингу з низьким рівнем ВВП спостерігається Латвія та її значення дорівнює близько 34 169 дол.США.

Україна у світовому рейтингу ВВП на душу населення, яке представлено МВФ у 2020 році посіла 90 - те місце серед 190 країн світу. Обсяг ВВП на душу населення в Україні у 2020 році склав близько 14 146 дол.США.

Найвищий рівень інфляції серед країн ЄС у 2020 році зосереджений у Болгарії зі значенням 1,7 та Румунія з показником 2,6.

В Україні рівень інфляції у 2020 році склав понад 2,7%.

Найбільший розмір державного боргу (рис. 2.14) серед країн ЄС у 2020 році зосереджений у Греції, так сума боргу перевищила понад 206% від ВВП, на другому місці знаходиться Італія з показником 156% від ВВП, на третьому місці знаходиться Португалія 134% від ВВП. Державний борг України у 2020 році склав 60,8% від ВВП.

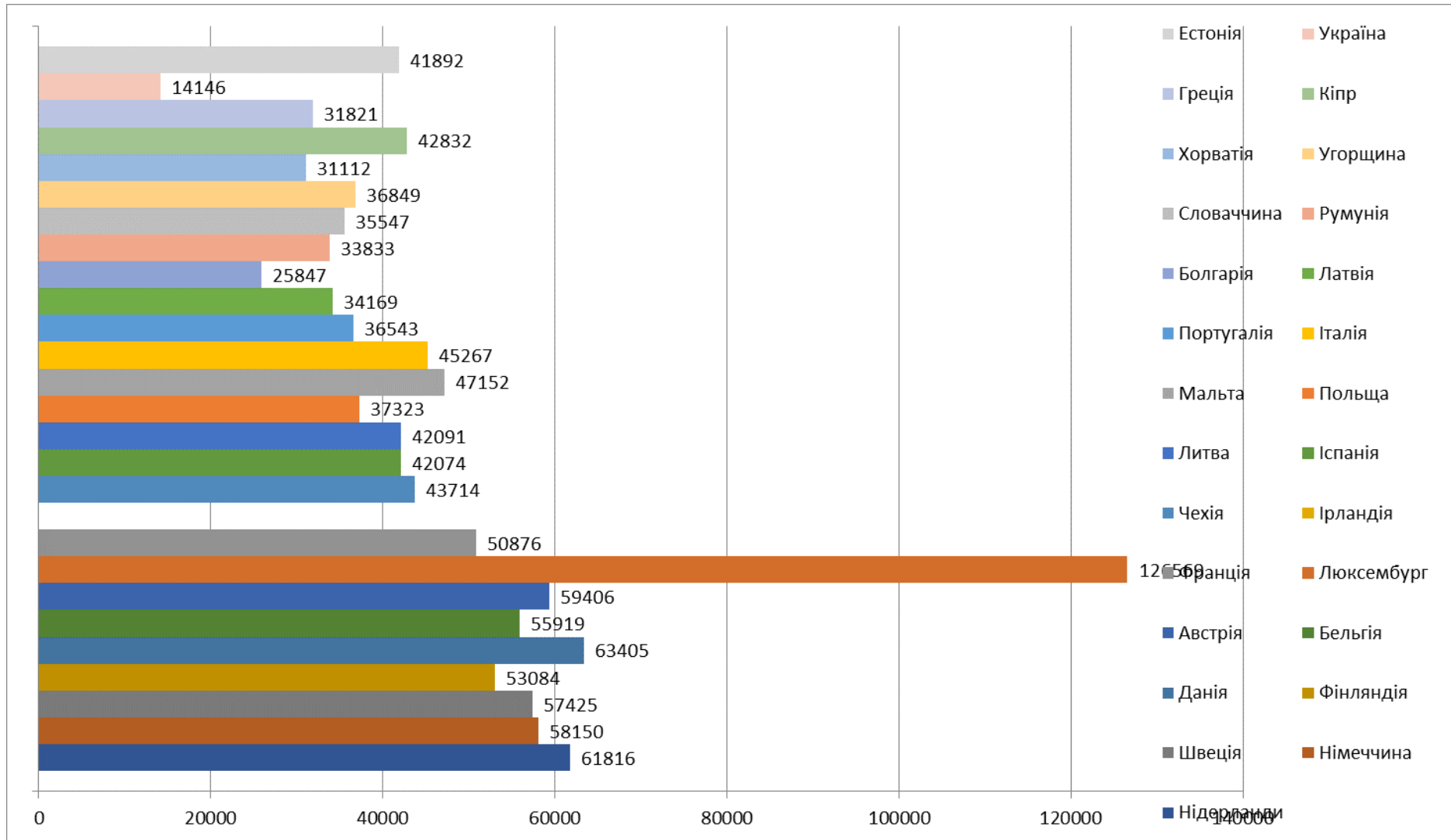


Рис. 2.12. ВВП на душу населення по країнах ЄС та Україні, 2020 р.[141]



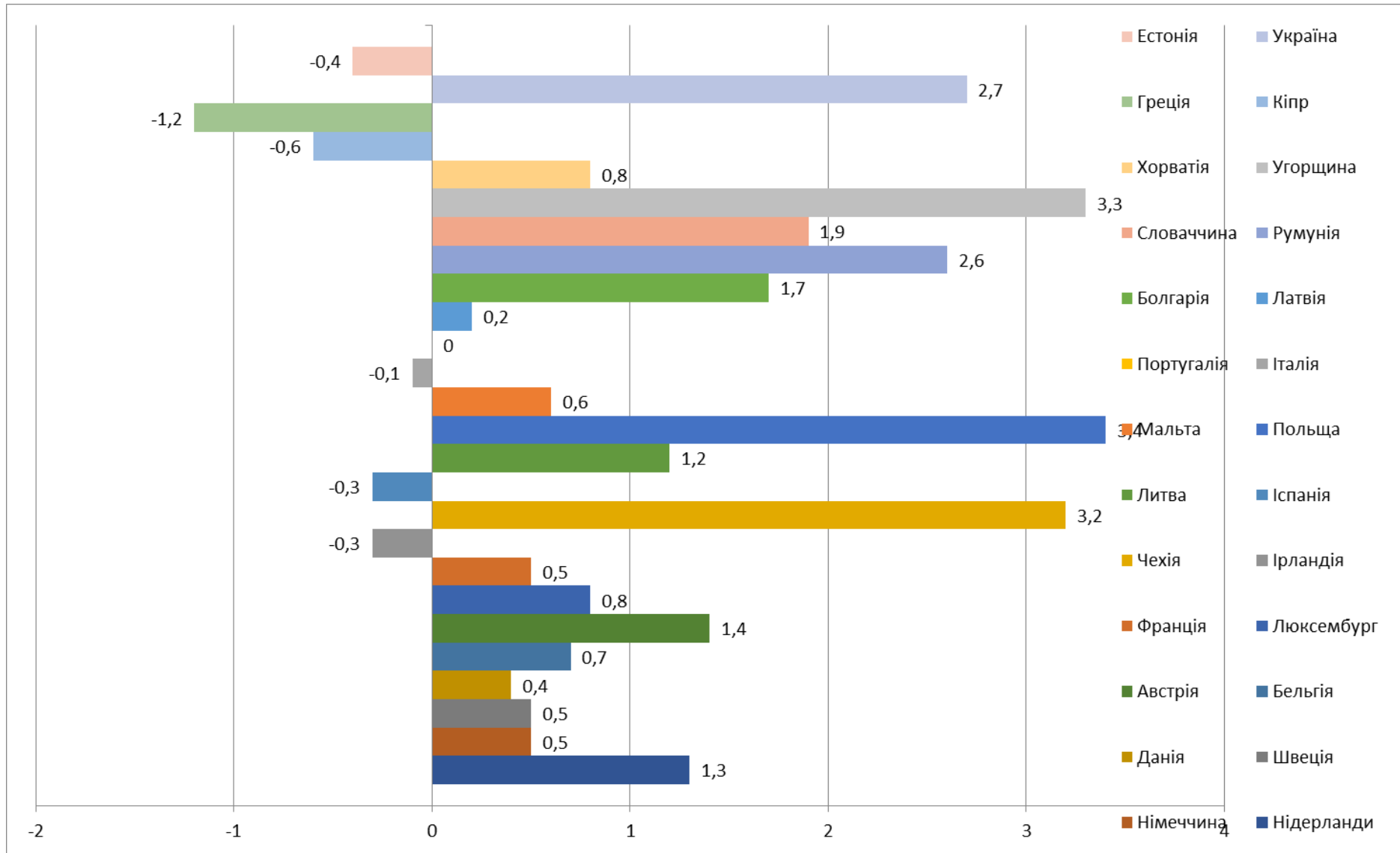


Рис. 2.13. Рівень інфляції в країнах ЄС та Україні, 2020 р. [143]

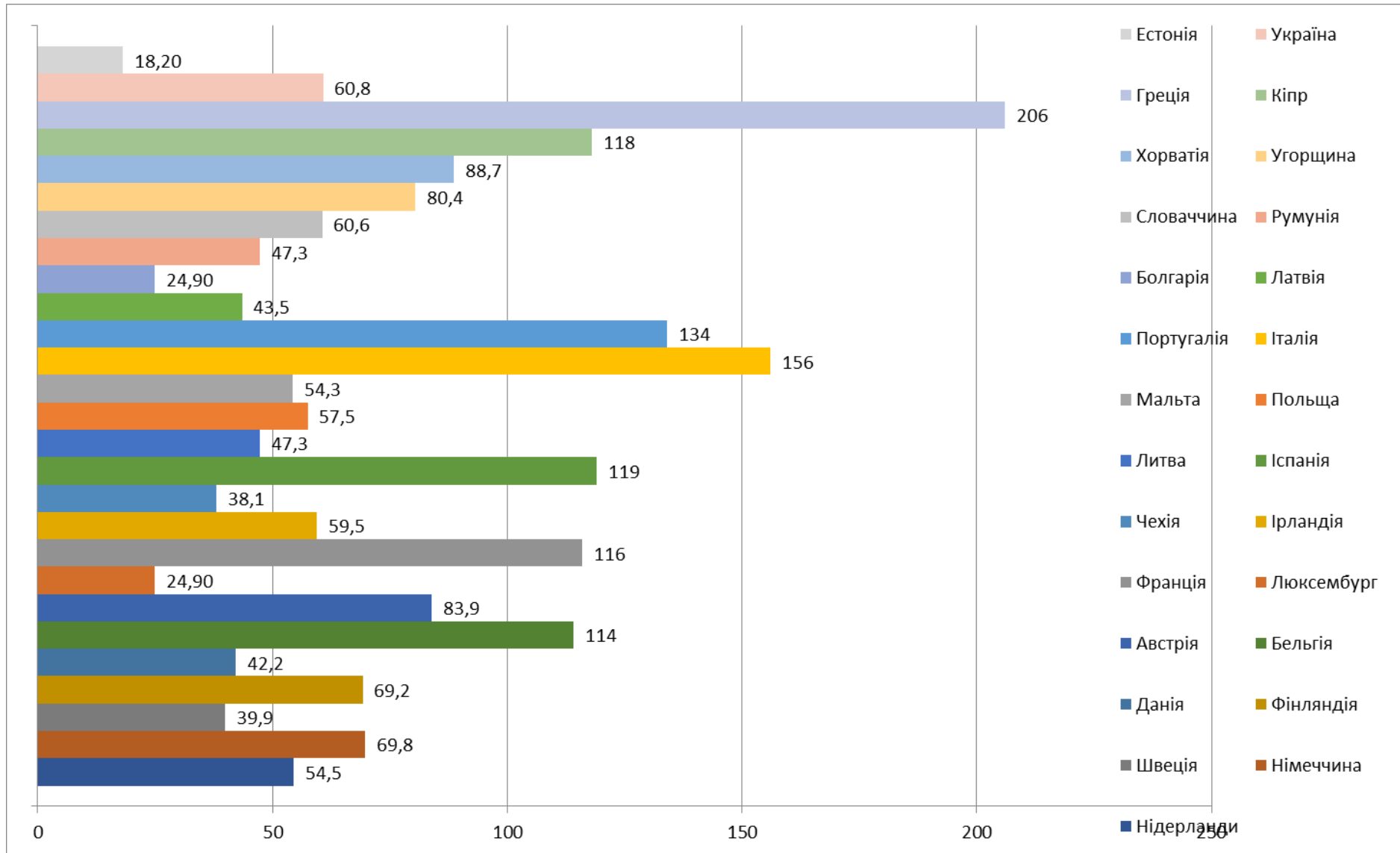


Рис. 2.14. Державний борг країн ЄС та України (% від ВВП), 2019 р. [149]

Провівши аналіз економічних показників країн ЄС та України слід відзначити, що серед країн ЄС лідируючі позиції індексу економічної свободи серед країн ЄС зосереджений у 2019 році у Ірландії з показником 80,9. Україна у світовому рейтингу Індексу економічної свободи у 2019 році зайняла 134 місце зі 180 країн світу та значення індексу становить 54,9, у 2020 році Україна покращила свої позиції на 7 пунктів та зайняла вже 127 місце у рейтингу.

Максимальний показник Індексу процвітання серед країн ЄС у 2020 році спостерігається у Данії та дорівнює 83,9. Україна у світовому рейтингу Індексу процвітання у 2020 році зайняла 78 місце з показником 57,9 серед 167 країн світу.

Перше місце у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності належить Нідерландам, де показник конкурентоспроможності становить 82,4. Україна у Світовому рейтингу конкурентоспроможності у 2019 році зайняла 85 місце з показником 57,0 серед 141 країни світу.

Граничний розмір ВВП на душу населення серед країн ЄС зосереджений у Люксембурзі та становить понад 126 569 тис.дол.США.

Обсяг ВВП на душу населення в Україні у 2020 році склав близько 14 146 дол.США. В Україні рівень інфляції у 2020 році склав понад 2,7%.

Найбільший розмір державного боргу серед країн ЄС у 2020 році зосереджений у Греції, так сума боргу перевищила понад 206% від ВВП. Державний борг України у 2020 році склав 60,8% від ВВП.

### 2.3. Характеристика екологічної складової сталого розвитку України та країн Європейського Союзу

Екологічну складову сталого розвитку можливо оцінити за наступними показниками:

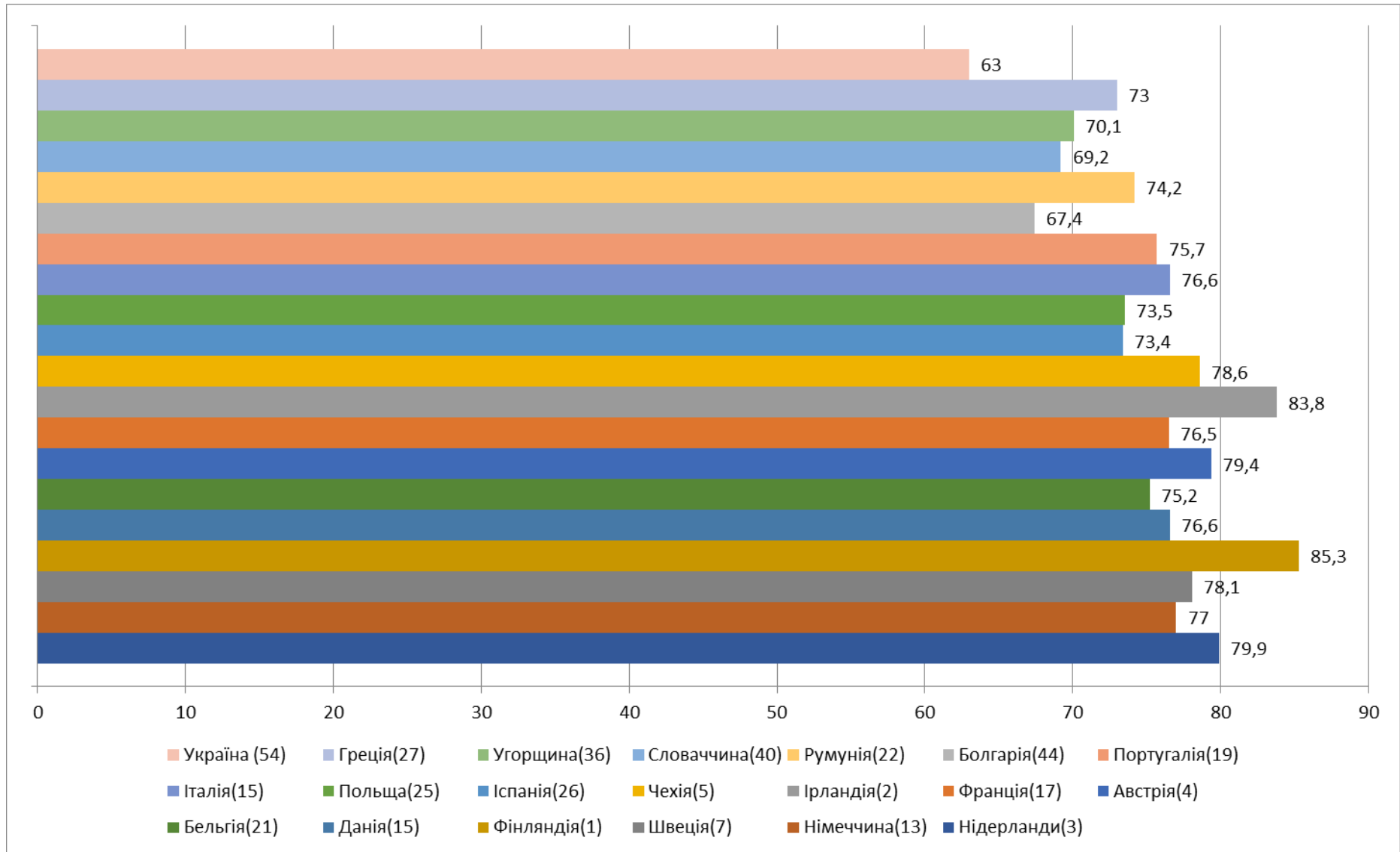
- Індекс продовольчої безпеки (рис. 2.15);
- Індекс екологічної ефективності (рис. 2.16);
- рівень забрудненості (рис. 2.17);

Продовольча безпека вважається одним із головних показників соціально-економічного розвитку держави. В рамках даного дослідження використовується визначення продовольчої безпеки, затверджене на Всесвітньому продовольчому саміті 1996 року (The 1996 World Food Summit): Продовольча безпека – це стан, за якого всі люди тієї чи іншої країни у кожний момент часу мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої в кількісному відношенні та поживній їжі, що відповідає їх потребам та необхідної для ведення активного та здорового життя [141].

Індекс продовольчої безпеки (Global Food Security Index) — це глобальне дослідження та рейтинг країн світу, що його супроводжує, за рівнем продовольчої безпеки, яке випускається британською дослідною компанією Economist Intelligence Unit (аналітичний підрозділ британського журналу Economist). Дослідження проводиться з 2012 року і на даний момент є найбільш повним комплексом показників стану продовольчої безпеки по різних країнах світу [148].

Індекс оцінює політику держав та ефективність роботи їхніх установ у сфері продовольчої безпеки.

На наступному рис. 2.15 представлено показники Індексу продовольчої безпеки у країнах ЄС та України у 2020 році.



**Рис. 2.15. Глобальний продовольчий індекс країн ЄС та України, 2020р. [146]**

Лідером серед країн ЄС за рівнем продовольчої забезпеченості є Фінляндія з показником 85,3, на другому місці знаходиться Ірландія з показником 83,8, на третьому місці знаходиться Нідерланди зі значенням 79,9. Найменший рівень продовольчої безпеки серед країн ЄС зафіксований у Греції, який становить лише 73,0.

Україна у 2020 році посіла 54 місце у світовому рейтингу продовольчої безпеки серед 113 країн світу. Рівень продовольчої безпеки України становить 63,0.

Наступним показником екологічної складової сталого розвитку є Індекс екологічної ефективності.

Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index) — це глобальне дослідження та рейтинг країн світу, що його супроводжує, за показником навантаження на навколишнє природне середовище та раціонального використання природних ресурсів. Індекс вимірює досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами на основі 32 показників у 11 категоріях, що відображають різні аспекти стану навколишнього природного середовища та життєздатності її екологічних систем, збереження біологічної різноманітності, протидію зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності, і рівень її навантаження на довкілля, і навіть ефективність державної політики у сфері екології. Детальний опис методології формування Індексу та джерел даних для нього наводиться у доповіді за результатами чергового порівняльного дослідження.

На наступному рис. 2.16 представлено значення Індексу екологічної ефективності у країнах ЄС та Україні у 2020 році.

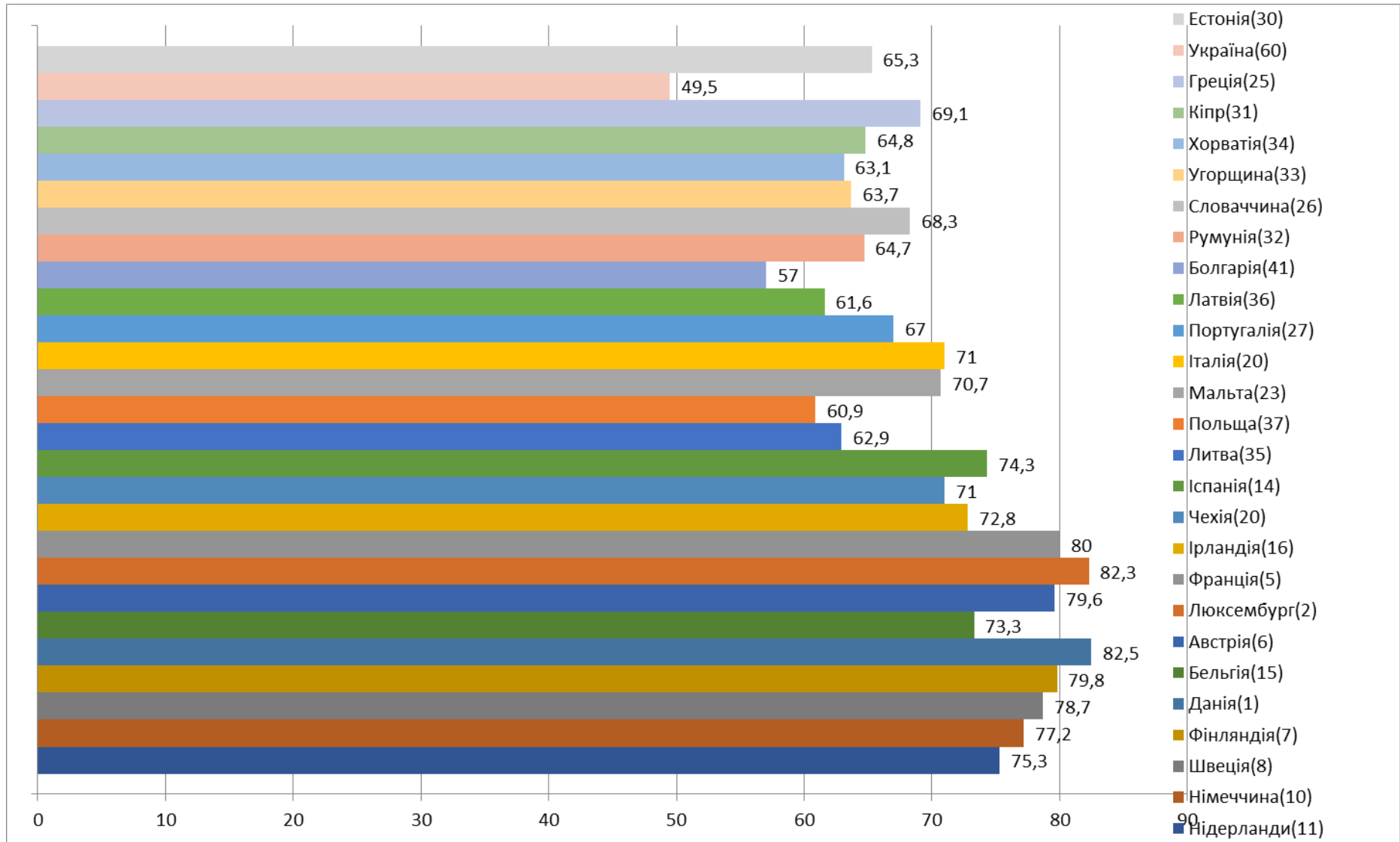
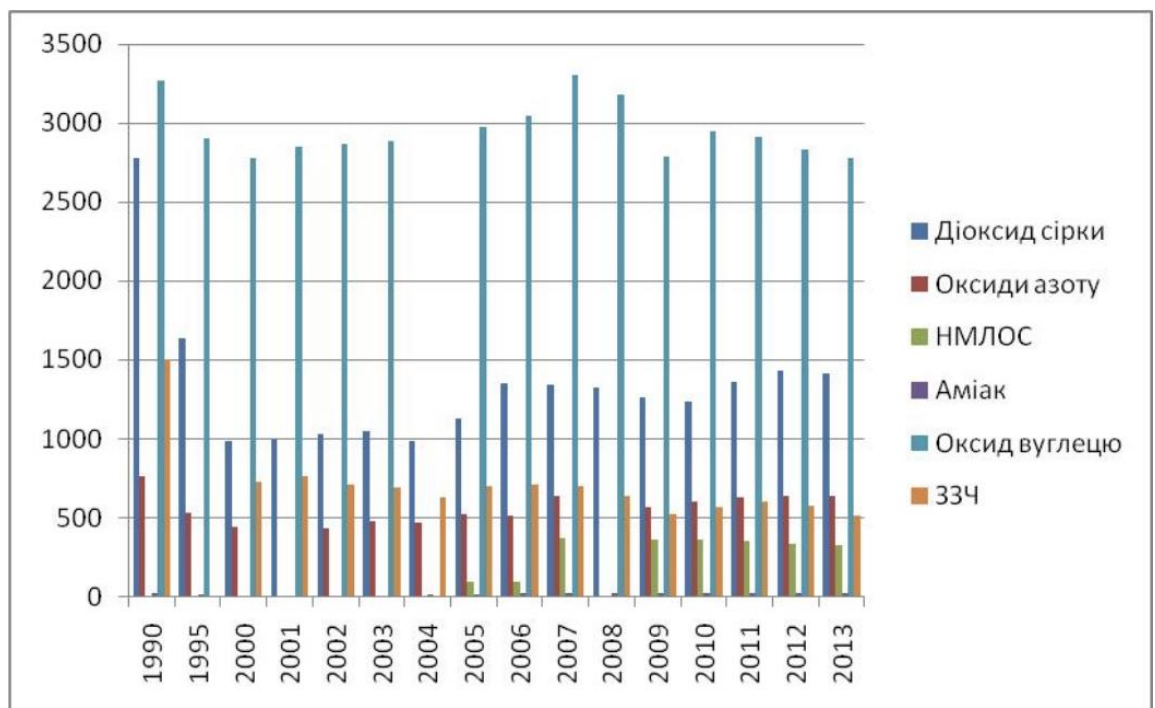


Рис. 2.16. Індекс економічної ефективності країн ЄС та України, 2020 р. [148]

Слід відмітити, що серед країн ЄС найвищий рівень екологічної ефективності зосереджений у Данії з показником 82,5, на другому місці знаходиться Люксембург зі значенням 82,3 та на третьому місці розмістилася Франція з показником 80,00. Найменший рівень екологічної ефективності серед країн ЄС спостерігається у Болгарії, яка знаходиться у світовому рейтингу на 41-му місці серед 180 країн світу. Україна за рівнем екологічної ефективності посідає у 2020 році 60-е місце з показником 49,5.

Щодо викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря (рис. 2.17), гранична кількість зосереджена за таким видом речовин як, оксид вуглецю та аміаку протягом всього досліджуваного періоду. Щодо решти забруднюючих речовин протягом 1990-2013 рр. зафіксована тенденція до збільшення. Дослідження динаміки також було проведено за таким видом забруднюючих речовин, як: оксид азоту, діоксид сірки та ЗЗЧ. Найменшу кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря зафіксовано за таким видом як, НМЛОС.



**Рис. 2.17. Викиди основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря (1000 т / рік)**



Питання сталого економічного розвитку забезпечується високим рівнем збереження природного середовища. Однією із найвпливовішою природоохоронною організацією в світі Всесвітній фонд природи WWF надала рекомендації щодо розвитку публічної політики в сфері екологічної безпеки, в наступних напрямках:

**- водні ресурси:** 1) Сприяти впровадженню в Україні міжнародного досвіду з відновлення територій та ландшафтів природними методами; 2) Реалізувати проекти з відновлення на перших з-понад 20 територій, визначених на Поліссі та в Карпатах, — торф'яниках та водоутримуючих лісах; розпочати знесення старих бар'єрів на річках; 3) Представити аграрному сектору результати дослідження WWF Україна щодо впливу природних територій на вологість ґрунту в радіусі 10 кілометрів; реалізувати перші спільні проекти з відновлення у співпраці з аграрними компаніями та громадами; 4) Сприяти прийняттю законодавства, яке впроваджує екологічну оцінку при будівництві малих ГЕС та вводить поняття особливо цінних для біорізноманіття ділянок річок; 5) Визначити території для природного відновлення вздовж Азово-Чорноморського узбережжя в партнерстві з Rewilding Україна;

**- лісові ресурси:** 1) Надалі ідентифікувати цінні ліси природного походження на території України та зрушити з мертвої точки офіційні процедури надання їм природоохоронного статусу; 2) Лобювати надання статусу пам'яток природи щонайменше 50 тис. га вікових лісів (пралісів) у Карпатах. На сьогодні такими визнані лише 100 га у Львівській області; 3) Сприяти розвитку в Україні Міжнародного стандарту відповідального лісоуправління (FSC); 4) Здійснювати просвітництво щодо впливу громад на управління лісами; 5) Розробити системи GISмоніторингу цінних ділянок лісу; 6) Ініціювати зміни до законодавства у сфері лісового господарства, що допоможуть вберегти від знищення природні ліси та більш стало управляти лісовими ресурсами;

В контексті зазначеного перед екологічною політикою як складовою публічної політики в сфері сталого економічного розвитку формується сукупність завдань, які можливо вирішити сукупність проблем сталого розвитку України.

## **Висновки до 2-го розділу**

Дослідження статистичних матеріалів щодо сталого розвитку, дозволило встановити наступні характеристики його складових в Україні та Світі:

### **1. Соціальна складова:**

- індекс людського розвитку показує досягнення країни з погляду стану здоров'я, отримання освіти і валовий внутрішній продукт на душу населення. Значення показника полягає в тому, що чим ближче ІЛР до одиниці, тим вищі можливості для реалізації людського потенціалу завдяки поліпшенню рівня освіти, доходу і тривалості життя. Україні у 2020 році посіла 74 місце у світовому рейтингу людського розвитку з показником 0,779 та покращила свої позиції на 14 пунктів, так як у 2019 році посідала 88 місце;

- на першому місці у 2020 році за рівнем благодійності зафіксовано Індонезію з показником 69%, на другому місці знаходиться Кенія з показником 58% та на третьому місці Нігерія зі значенням 52%. Україна у 2020 році увійшла у двадцятку країн світу за приватною благодійністю зазначенням 43% випередивши Велику Британію. Україна суттєво покращила свої показники у рейтингу благодійності, адже у 2018 році вона посідала 81 місце у Глобальному індексі благодійності.

- серед 163 країн світу за рейтингом соціального прогресу серед країн ЄС лідером є Данія, адже вона знаходиться на другому місці у світовому рейтингу та має найбільший ступінь стійкості понад 92,11,

наступною країною за рейтингом є Фінляндія та її значення складає 91,89, Швеція посідає серед країн ЄС третє місце зі показником 91,62. Україна у 2020 році посіла 63 місце з показником 73,38 серед країн світу та покращила свої показники на 17 пунктів порівняно з 2019 роком;

- Серед країн ЄС найвищий рівень людського розвитку (рис. 2.3) має Ірландія та становить понад 0,955, у світовому рейтингу Ірландія займає 2 місце серед 189 країн світу, при цьому очікувана тривалість життя в даній країні становить близько 82 років, середня тривалість навчання громадян 18,7 років та очікувана тривалість навчання дорівнює 12,7 років. На другому місці серед країн ЄС на шостому у світовому рейтингу за рівнем людського розвитку знаходиться Німеччина з показником 0,947 та у трійку лідерів увійшли Нідерланди зі значенням 0,944. Україні у 2020 році посіла 74 місце у світовому рейтингу людського розвитку з показником 0,779 та покращила свої позиції на 14 пунктів, так як у 2019 році посідала 88 місце;

- лідером серед країн ЄС за рівнем знань є Фінляндія з показником 70,8, на другому місці знаходиться Швеція зі значенням 70,6. У трійку лідерів за рейтингом індексу знань увійшли Нідерланди, де індекс становить 69,7. Україна у 2020 році посіла 56 місце у загальному рейтингу Глобального індексу знань з показником 47,6. На останньому місці серед представлених країн ЄС на рис.2.4 знаходиться Греція зі значенням 46,8;

- серед країн ЄС найвищий рівень безробіття у 2020 році спостерігається у Греції, де рівень безробіття становить понад 16,9% та у Іспанії зі значення понад 15,7%. Високий рівень безробіття також зафіксований у Італії, який становить близько 9,3%. Україна у світовому рейтингу по безробіттю зайняла 52 місце з показником 9,5%, у 2019 році в Україні рівень безробіття складав на 0,9% менше та дорівнював 8,6%.

- на першому місці серед країн ЄС за рівнем якості та безпеки життя населення (рис.2.6, рис.2.7) у 2020 році знаходиться Данія, де рівень якості життя становить 192,67 та рівень безпеки дорівнює 74,90. На другому місці

зосереджена Фінляндія зі значенням якості життя 190,22 та індексом безпеки 76,68. На третьому місці у рейтингу зафіксовано Нідерланди з показником якості життя близько 183,67 та індексом безпеки зі значенням 72,38. Україна у 2020 році у світовому рейтингу якості життя посіла 65 місце та 33 місце (серед європейських країн) зі значенням 104,77 з поміж 80 країн світу, та випередила Росію, яка знаходилася на 67 місці, у 2019 році Україна знаходилася на 62 місці з 71 можливих країн світу, індекс безпеки України у 2020 році становив 51,15.

## 2. Економічна складова:

- найменший показник Індексу економічної свободи серед країн ЄС зосереджено у Греції, яка зайняла 100 місце у рейтингу з показником 59,9. Україна у світовому рейтингу Індексу економічної свободи у 2019 році зайняла 134 місце зі 180 країн світу та значення індексу становить 54,9, у 2020 році Україна покращила свої позиції на 7 пунктів та зайняла вже 127 місце у рейтингу;

- максимальний показник Індексу процвітання серед країн ЄС у 2020 році спостерігається у Данії та дорівнює 83,9, на другому місці знаходиться Швеція з показником 83,1 та на третьому місці зафіксовано Фінляндію зі значенням 83,0. Найменший показник Індексу процвітання серед країн Європейського Союзу зареєстрований у Болгарії, яка знаходиться на 48 місці з показником 65,4. Україна у світовому рейтингу Індексу процвітання у 2020 році зайняла 78 місце з показником 57,9 серед 167 країн світу;

- рівень ВВП серед країн ЄС у 2020 році суттєво знизився, наслідком такої тенденції стала пандемія короно вірусної хвороби. Так, зростання ВВП зосереджено тільки у Ірландії, яке становить близько 3,40%. У Іспанії у 2020 році зосереджено різке зниження рівня ВВП до від'ємного значення

-10,80%, у Італії зниження склало – 8,90%, у Греції – 8,20%. В Україні у 2020 році зафіксовано зниження рівня ВВП -4,0%.

### 3. Екологічна складова:

- лідером серед країн ЄС за рівнем продовольчої забезпеченості є Фінляндія з показником 85,3, на другому місці знаходиться Ірландія з показником 83,8, на третьому місці знаходиться Нідерланди зі значенням 79,9. Найменший рівень продовольчої безпеки серед країн ЄС зафіксований у Греції, який становить лише 73,0. Україна у 2020 році посіла 54 місце у світовому рейтингу продовольчої безпеки серед 113 країн світу. Рівень продовольчої безпеки України становить 63,0;

- серед країн ЄС найвищий рівень екологічної ефективності зосереджений у Данії з показником 82,5, на другому місці знаходиться Люксембург зі значенням 82,3 та на третьому місці розмістилася Франція з показником 80,00. Найменший рівень екологічної ефективності серед країн ЄС спостерігається у Болгарії, яка знаходиться у світовому рейтингу на 41-му місці серед 180 країн світу. Україна за рівнем екологічної ефективності посідає у 2020 році 60-е місце з показником 49,5.

### РОЗДІЛ 3

## УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

### 3.1. Формування інституційного середовища формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку

Суспільні інститути на сьогодні виступають важливим елементом багатства сучасної цивілізації [160, С.128]. Нагадаймо, що інституціоналізм є наукою про певні інститути, в контексті яких досліджуються сукупність економічних, політичних, соціальних, правових, етичних та інших проблем суспільства у їх логічному взаємозв'язку [161, С. 657; 162, С. 290]. Звернемо увагу на аналогічне поєднання різнобарвних проблем сучасного суспільства в Цілях сталого розвитку людства, що безумовно надзвичайно актуалізує дослідження інституалізації державного управління сталим розвитком.

В цілому під інституалізація розуміють “утворення стабільних зразків соціальної взаємодії, заснованої на формалізованих правилах, законах, звичаях і ритуалах; процес упорядкування, структурування, формалізації і стандартизації певних усталених компонентів свідомості або поведінки, в ході якого соціальні практики стають достатньо регулярними і тривалими; процес конституювання (утворення) соціальних інститутів” [164, С. 264]. Також інституалізацію розуміють як “...процес визначення і закріплення соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх у систему, здатну діяти у напрямі задоволення деякої суспільної потреби. В науці – етап, коли процес продукування нею знань стає методологічно упорядкованим, а також залежним від організаційних форм, в яких він набуває якостей

спеціалізованої суспільної практики; становлення різноманітних комунікативних органів науки – наукових інституцій, що відбувається в ході перетворення наукових досліджень у спеціалізовану суспільну діяльність” [172].

Щодо інституалізації державного управління, як вірно зазначає професор С.Свірко «наука про державне управління тільки опановує питання інституалізації» [156, С. 121]; втім, певна позиція фахівців в сфері державного управління з цього приводу вже існує, зокрема: «Інституалізація повноважень органів державної влади полягає в тому, що кожен інститут державного управління отримує визначені тільки для нього специфічні повноваження, які він повинен ретельно виконувати з метою підтримки нормального функціонування, подальшого розвитку об'єктів суспільного сектора та персональної підзвітності і відповідальності перед державою за допущені недоліки й прорахунки у цій роботі. Інституалізація повноважень органів державного управління дозволяє керівникам і спеціалістам у цій галузі: по-перше, знати, до якого конкретно інституту можна звернутись з певною проблемою і вирішити її; по-друге, з'ясувати, хто нестиме персональну відповідальність у випадку невирішення (затягування з вирішенням) відповідної проблеми; по-третє, подати до суду на інституалізований інститут за невиконання ним доручених йому державою повноважень і застосування до нього певних фінансових санкцій [170, с. 203-204; 161, с. 121]. Відзначаючи надзвичайну роли державного управління сталим розвитком, як запоруки упорядкування дій людства на шляху виживання та доцільного і безпечного його функціонування, опанування проблематики інституалізації державного управління сталим розвитком слід визнати вкрай актуальним та необхідним.

Проблемами побудови теоретичних засад державного управління переймалися такі вчені: В. Авер'янов, А. Антонов, Л. Антонова, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В.Беглиця, О. Борисенко, С. Бела, Н. Виноградова, Д. Грицишен, А. Дегтяр, В. Дзюнзюк, С. Домбровська, В.Євдокимов, О.Євсюков, В.Ємельянов, М.Івашов, О.Іляш, Ю. Кальниш, В. Князєв, Г.Коваль, Ю.Ковбасюк, В. Коврегін, О.Кравченко, В.Ксензюк, К.Кандагура, І.Лопушинський, В. Луговий, С. Майстер, В.Малиновський, О. Машков, Н.Мельтюхова, П.Надолішній, Н.Нижник, О.Оболенський, Г. Одінцева, В.Олуйко, Д.Плеханов, С. Полторак, А. Помази-Пономаренко, І. Приходько, Р.Рудніцька, В. Садковий, Г. Ситник, В.Свірко, В.Сиченко, С.Сорока, О.Сидорчук, О.Стельмах, В.Степанов, І.Супрунова, Ю.Сурмін, О.Федорчак, С.Хаджирадаєва, Д.Юрковський та інші. Питання інституалізації державного управління в своїх працях опанували науковці: Д. Грицишен, В. Євдокимов, С. Свірко, І.Супрунова та інші. Віддаючи належне результативності здійснених досліджень вищевказаних вчених, відмітимо, що питання інституалізації державного управління сталим розвитком залишились поза їх уваги.

Розпочнемо дослідження з тезауруса інституалізації державного управління сталим розвитком і за основу приймемо дослідження вищевказаних науковців. Так, професор Д. Грицишен стверджує, що «інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності ... - ... процес ідентифікації відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми) такої діяльності цих інститутів зокрема та в цілому або в контексті відповідного фокусного запиту» [169-170].

Професор С.Свірко, підтримуючі та розвиваючи певним чином позицію попереднього автора, аргументує під «інституалізацією державного управління бюджетною безпекою розуміти процес



ідентифікації відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах державного управління бюджетною безпекою зокрема та загалом, в цілому або в контексті відповідного фокусного запиту» [170].

Зважаючи на ґрунтовність наведених вище позицій вказаних авторів доречним вбачається запропонувати таке визначення поняття «інституалізації державного управління сталим розвитком», під яким пропонується розуміти дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних дій щодо сталого розвитку країни.

Таким чином, інституалізацію державного управління сталим розвитком слід розпочинати з ідентифікації відповідних інститутів в межах вказаного процесу. При цьому в опрацюванні положень інституалізації в цілому доречно опиратись на розподіл інституцій на суб'єктів прямої та опосередкованої дії [156, С. 160]. Задля цього опрацюємо центральний нормативний документ щодо розбудови сталого розвитку в Україні: йдеться про Стратегію сталого розвитку України до 2020 р. [125]. Нагадаймо, що власне підготовка вказаного документу була здійснені за участі Адміністрації Президента, Виконавчого комітету реформ, Фонду «Відродження», ЕБРР, Національного університету «Києво-Могилянська Академія», Київської школи економіки, Громадської платформи «Нова країна» та інших, а також за широкого обговорення суспільної громади; 24 грудня 2014 року Стратегію було схвалено Національною радою реформ [125].

Вивчення вказаного документу в контексті як утворювальних регламентаційно-правових, так і змістовних засад свідчить, що до регуляторних інституцій прямої дії відноситься Президент України та Кабінет Міністрів України, а також нерегуляторна інституція прямої дії - Національна рада реформ [125].

Щодо опрацювання складу регуляторних та нерегуляторних інституцій непрямої дії доречним вбачається опиратись на визначені стратегією вектори руху та їх змістовне наповнення, зокрема [125] (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

### Напрями реформування в межах Стратегії сталого розвитку України

<i>вектор розвитку</i>
Дерегуляція та розвиток підприємництва;
Програма розвитку малого та середнього бізнесу;
Податкова реформа;
Реформа захисту економічної конкуренції;
Реформа корпоративного права;
Реформа фінансового сектору;
Реформа ринку капіталу;
Реформа сфери трудових відносин;
Реформа транспортної інфраструктури;
Реформа телекомунікаційної інфраструктури;
Програма участі в транс'європейських мережах;
Реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту ЄС;
Реформа монетарної політики;
Програма розвитку українського експорту;
Реформа енергетики;
Програма енергоефективності;
Реформа сільського господарства та рибальства;
Земельна реформа;
Реформа житлово-комунального господарства;
Реформа статистики;
Програма залучення інвестицій;
Реформа дипломатичної служби;
Реформа у сфері здійснення державних закупівель;
Реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин;
Реформа державної служби та оптимізація системи державних органів;
Реформа управління державною власністю;

Продовження табл. 3.1

<b><i>вектор безпеки</i></b>
Реформа системи національної безпеки та оборони; Реформа оборонно-промислового комплексу; Судова реформа; Оновлення влади та антикорупційна реформа; Програма електронного урядування; Реформа правоохоронної системи; Програма енергонезалежності; Реформа захисту інтелектуальної власності; Програма збереження навколишнього природного середовища;
<b><i>вектор відповідальності</i></b>
Децентралізація та реформа державного управління; Реформа регіональної політики; Програма національної єдності та підтримки національних меншин; Конституційна реформа; Реформа виборчого законодавства; Реформа системи соціального захисту; Пенсійна реформа; Реформа системи охорони здоров'я; Реформа у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів; Реформа у сфері захисту прав споживачів; Програма популяризації фізичної культури та спорту; Програма здорового способу життя та довголіття; Реформа освіти; Програма розвитку для дітей та юнацтва;
<b><i>вектор гордості</i></b>
Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі; Програма створення бренду "Україна"; Реформа нагородної справи; Програма розвитку інновацій; Розвиток інформаційного суспільства та медіа; Реформа державної політики у сфері науки та досліджень; Українська космічна програма; Програма розвитку туризму; Реформа державної політики у сфері культури; Програма розвитку національного кіновиробництва; Програма розвитку національної видавничої справи; Реформа державної політики у сфері спорту; Програма залучення талантів.

Проведений функціональний аналіз наведених напрямів 62 реформ в контексті вітчизняних органів влади свідчить про таку їх сукупність в розрізі вказаних векторів; при цьому в межах інституцій непрямої також варто виокремлювати регуляторні та нерегуляторні інституції (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

**Регуляторні та нерегуляторні інституції непрямой дії в межах процесу державного управління сталим розвитком (авторська розробка)**

Назва державного органу влади	Вектор розвитку	Вектор безпеки	Вектор відповідальності	Вектор гордості
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Верховна рада України	+	+	+	+
Рада національної безпеки та оборони України	+	+	+	+
Міністерство аграрної політики та продовольства України	+	+	+	+
Міністерство енергетики України	+	+		
Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій	+	+		
Міністерство молоді та спорту України			+	+
Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України	+	+		+
Міністерство цифрової трансформації України	+	+	+	+
Міністерство економіки України	+	+		+
Міністерство внутрішніх справ України		+		
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України		+		
Міністерство закордонних справ України	+		+	+
Міністерство інфраструктури України	+			
Міністерство культури та інформаційної політики України	+		+	+
Міністерство оборони України		+		
Міністерство освіти і науки України			+	+
Міністерство охорони здоров'я України			+	
Міністерство розвитку громад та територій України			+	+
Міністерство соціальної політики України			+	
Міністерство у справах ветеранів України			+	
Міністерство фінансів України	+			
Міністерство юстиції України	+	+	+	
Державна служба України з етнополітики та свободи совісті			+	+
Національна служба здоров'я України			+	
Державна митна служба України	+			

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5
Державна податкова служба України;	+			
Державна аудиторська служба України	+			
Національна соціальна сервісна служба України		+		
Державна авіаційна служба України	+			
Державна архівна служба України				+
Державна казначейська служба України	+			
Державна міграційна служба України	+			
Державна служба морського та річкового транспорту України	+			
Державна служба України з безпеки на транспорті	+	+		
Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів			+	
Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру	+			+
Державна служба геології та надр України	+			+
Державна служба України з питань праці	+			
Державна служба статистики України	+			
Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками			+	
Державна служба України з надзвичайних ситуацій		+		
Державна служба фінансового моніторингу України	+	+		
Державна служба експортного контролю України	+			
Державна регуляторна служба України	+	+		
Державна фіскальна служба України	+			
Державна служба якості освіти України			+	+
Агентство з управління державним боргом України	+			
Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти			+	+
Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	+	+		

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5
Державне агентство розвитку туризму України				+
Державне агентство автомобільних доріг України	+			
Державне агентство водних ресурсів України	+			
Державне агентство лісових ресурсів України	+			
Державне агентство резерву України	+			
Державне агентство меліорації та рибного господарства України	+			
Державне агентство України з питань кіно				+
Державне агентство України з управління зоною відчуження	+			
Державне космічне агентство України	+			+
Державне агентство інфраструктурних проєктів України	+			
Державна інспекція архітектури та містобудування Державна екологічна інспекція України	+	+		
Державна інспекція ядерного регулювання України	+	+		
Державна інспекція енергетичного нагляду України	+	+		
Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей	+			
Державний комітет телебачення і радіомовлення України	+			+
Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	+	+		
Національна комісія зі стандартів державної мови			+	+
Антимонопольний комітет України	+			
Фонд державного майна України	+			
Національне агентство України з питань державної служби	+	+	+	
Національне агентство з питань запобігання корупції	+	+	+	
Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів	+	+		

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації	+	+		+
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	+			
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	+			
Адміністрація Державної прикордонної служби України	+	+		
Бюро економічної безпеки України	+	+		
Національна поліція України		+		
Український інститут національної пам'яті				+
Пенсійний фонд України			+	

Вірність такого підходу підтверджує і Розпорядження Кабінету міністрів України від 4.03.2015 р. № 213-р «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», а також Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019, яким визначено такі цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [125, 126] (рис. 3.1).

Моніторинг останніх проектних документів свідчить про спробу ротації регуляторних інституцій прямої дії, зокрема: проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року вже представлений у вигляді проекту Закону України [126]. Такий підхід має обґрунтовані підстави у вигляді вітчизняного законодавства. Так, Стратегія сталого розвитку України фактично є нормативно-правовим документом на довгострокову перспективу, отже її підготовка має здійснюватися відповідно до Закону України 23 березня 2000 року № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», оскільки ст.16 вказаного нормативного документу закріплено затвердження таких комплексних програмних документів Верховною Радою України [131]. Зважаючи на

вищевказане, пропонується такий оновлений склад регуляторних та нерегуляторних інститутів прямої та непрямої дії в процесі державного управління сталим розвитком (таблиця 3.3).

подолання бідності	забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат	забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва	вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками	скорочення нерівності
забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям	<b>Цілі сталого розвитку України до 2030 року</b>	забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією
збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку	забезпечення все-охоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх		забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й еко-логічної стійкості міст, інших населених пунктів	зміцнення за-собів здійснен-ня й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах ста-лого розвитку
захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористуван-ня, боротьба з опустелюван-ням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття	сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	подолання голоду, досяг-нення продоволь-чої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	сприяння побудові миролюбного и відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях	

Рис. 3.1. Цілі сталого розвитку України до 2030 року



Таблиця 3.3

**Оновлений склад регуляторних та нерегуляторних інститутів прямої та  
непрямої дії в процесі державного управління сталим розвитком  
(авторська розробка)**

<i>Регуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Регуляторні інститути непрямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути непрямої дії</i>
Президент України	Національна рада реформ	Міністерства України	РНБОУ
Верховна рада України			Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства
Кабінет Міністрів України			

Подальшу інституалізацію державного управління сталим розвитком України доречно проводити в контексті визначення та уточнення, з урахування вище внесених пропозицій, змістовного наповнення фундаментальних положень діяльності ідентифікованих інституцій, зокрема об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми щодо векторного спрямування «сталій розвиток». Об'єктом державного управління в контексті обраної теми дослідження виступає власне сталий розвиток країни. Метою державного управління сталим розвитком є досягнення необхідного заздалегідь визначеного рівня сталого розвитку країни. Принципами державного управління сталим розвитком пропонується брати загальновідомі принципи державної служби, що закріплені законом України «Про державну службу України», скоротивши їх відповідним чином в межах кадрової функціональності (забезпечення рівного доступу до державної служби, стабільності,) та розширивши за рахунок наступних з них [161]: верховенства права, законності, патріотизму, доброчесності, ефективності, політичної неупередженості, прозорості, наукової обґрунтованості, послідовності та демократизму.

Президент України виступає першим суб'єктом державного управління сталим розвитком в нашій країні, що фактично підтверджує сукупність всіх перерахованих вище чинних нормативно-правових документів. До фундаментальних засад вказаної регуляторної інституції прямої дії в сфері управління державною безпекою пропонується віднести наступні [172]:

- **Функції** – прогнозна, організаційно-регламентаційна;
- **Повноваження** - формує цілі сталого розвитку країни на відповідний період; звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

- **Зв'язки та комунікації:** з міжнародними організаціями, вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, Національною радою реформ і Виконавчим комітетом реформ, народом України;

- **Форма діяльності:** загальне управління, у тому числі нормотворча діяльність;

- **Норми діяльності:**

- *результативні* – Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030»; Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020»;

- *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України та інші чинні нормативно-правові акти України;

Наступною регуляторною інституцією прямої дії в межах державного управління сталим розвитком пропонується визнати Верховну Раду України, яка, за умов вищенаведеного умотивування, має набути таких інституційних характеристик [154]:

- **Функції** – прогнозно-планувальна, організаційно-регламентаційна, контрольна;

- **Повноваження** - законотворча діяльність (у тому числі прийняття закону «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року»;

- **Зв'язки та комунікації:** з Президентом України, з усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, народом України.

- **Форма діяльності:** загальне управління, у тому числі нормотворча, організаційна та контрольна діяльність;

- **Норми діяльності:**

- *результативні* – Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030»;

- *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030»; Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України;

Кабінет Міністрів України виступає останньою інституцією в сукупності регуляторних інституцій прямої дії державного управління сталим розвитком. Інституціональна його характеристика в контексті виглядає наступним чином [172-174]:

- **Функції** - прогнозно-планувальна, організаційно-регламентаційна, організаційно-розпорядна, організаційно-координаційна, контрольна;

- **Повноваження** – забезпечення проведення заходів на досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року та реалізацію Стратегії сталого розвитку;

- **Зв'язки та комунікації:** з Президентом України, усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, у тому числі Верховною Радою України, народом України.

- **Форма діяльності:** прийняття законодавчих актів; загальне керівництво реформами сталого розвитку;

- **Норми діяльності:**

- *результативні* – Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році», «Про затвердження Стратегій .....» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України);

- *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України;

Нерегуляторними інституціями прямої дії в межах державного управління сталим розвитком, згідно Указу Президенту України «Про Національну раду реформ і Виконавчого комітету реформ», є Національна рада реформ. Їх інституційними характеристиками є [176]:

- **Функції** - організаційно-дорадча;

- **Повноваження** – визначення напрямів та пріоритетів реформ, спрямованих на впровадження Стратегії сталого розвитку України, реалізацію національних інтересів та захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, вироблення єдиної, узгодженої державної політики, напрацювання стратегії та механізмів впровадження реформ;

- **Зв'язки та комунікації:** з усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, у тому числі Верховною Радою України, народом України.

- **Форма діяльності:** консультативно-дорадча діяльність;
- **Норми діяльності:**

- *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України;

Галузеві Міністерства України, як центральні органи виконавчої влади, виступають регуляторними інституціями непрямої дії, що, вочевидь, наділені такими інституційними характеристиками [26]:

- **Функції** - організаційно-регламентаційна, організаційно-розпорядна, організаційно-координаційна;

- **Повноваження** – забезпечення проведення заходів на досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року та реалізацію Стратегії сталого розвитку;

- **Зв'язки та комунікації:** з Кабінетом Міністрів України, вітчизняними органами державної виконавчої влади усіх рівнів, народом України.

- **Форма діяльності:** прийняття законодавчих актів; галузеве керівництво реформами сталого розвитку;

- **Норми діяльності:**

- *результативні* – накази Міністерств України на реалізацію векторно-галузевих Стратегій в межах генеральної Стратегії сталого розвитку України;

- *функціональні* – Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України, Постанови Кабінету Міністрів України

«Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році», «Про затвердження Стратегій» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України);

Останніми в переліку інституцій державного управління сталим розвитком є нерегуляторні інституції непрямої дії, які, фактично, здійснюють відповідні організаційно-функціональні дії на своєму рівні; до них віднесено Раду Національної безпеки та оборони України та державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства. Зважаючи на принципи державного управління загалом та сталим розвитком зокрема вказані функції пропонується організаційно-дорадчою, що реалізовуватиметься через участь у формуванні відповідних стратегічних векторно-галузевих нормативних документів та їх похідних). Такий підхід дозволить урахувати важливі прикладні позиції, що вже відпрацьовані на практиці вказаними державними органами.

Зважаючи на розбудовані характеристики інституцій державного управління сталим розвитком, власне інституціональний механізм державного управління сталим розвитком в Україні набуває такого вигляду (рис. 3.2).

Сформований та запропонований інституціональний механізм державного управління сталим розвитком в Україні вирізняється обґрунтованою деталізацією як теоретичних інституційних підвалин, так і усіх визначених змістовного зрізів функціональних його площин. Його запровадження дозволить підвищити ефективність управлінських дій держави на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства.

<b>ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ</b>					
<i>Об'єкт державного управління - сталий розвиток України</i>					
<i>Мета державного управління - досягнення необхідного заздалегідь визначеного рівня сталого розвитку України</i>					
<b>Принципи державного управління сталим розвитком</b>					
<i>верховенства права</i>	<i>законності</i>	<i>патріотизму</i>	<i>добросовісності</i>	<i>ефективності</i>	
<i>політичної неупередженості</i>	<i>прозорості</i>	<i>наукової обґрунтованості</i>	<i>послідовності</i>	<i>демократизму</i>	
<b>Інститути державного управління сталим розвитком України</b>					
<i>Регуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Змістовні вектори діяльності</i>		<i>Регуляторні інститути непрямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути непрямої дії</i>
Президент України	Національна рада реформ	<i>Вектор розвитку</i>	<i>Вектор безпеки</i>	Міністерства (галузеві) України	РНБОУ
Верховна рада України		<i>Вектор відповідальності</i>	<i>Вектор гордості</i>		Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства
Кабінет Міністрів України					
<b>Функції</b>					
<i>прогнозно-планувальна</i>	<i>організаційно-дорадча</i>	<i>мотиваційна</i>	<i>організаційно-регламентаційна</i>	<i>організаційно-функціональні</i>	
<i>організаційно-регламентаційна</i>			<i>організаційно-розпорядна</i>		
<i>організаційно-розпорядна</i>			<i>організаційно-дорадча</i>		
<i>організаційно-координаційна</i>				<i>організаційно-координаційна</i>	
<i>контрольна</i>					
<b>Повноваження</b>		<b>Форми діяльності</b>		<b>Зв'язки та комунікації</b>	
<b>Результативні та функціональні норми діяльності</b>					
Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році », «Про затвердження Стратегій .....» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України);					

**Рис. 3.2. Інституціональний механізм державного управління сталим розвитком України**

(авторська розробка)

### **3.2. Механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання**

Важливе значення в забезпеченні сталого розвитку економічної системи держави займає первинна ланка, а саме суб'єкти господарювання як основні споживачі природних ресурсів та забруднювачі навколишнього середовища. Крім того, більшість населення працюють на підприємствах від управління соціальними процесами яких, залежить благополуччя як окремих людини так і цілих міст і регіонів (за умови, що підприємство є бюджетоутворюючим). Відповідно забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання є основою забезпечення сталого розвитку регіону та держави. Важливе значення для стимулювання суб'єктів господарювання до сталого розвитку є вплив як держави так і суспільства, що визначає репутацію підприємства на ринках товарів (робіт, послуг), капіталу та праці. Від репутації підприємства на зазначених ринках залежить його економічний розвиток через залучення фінансових, трудових та матеріальних ресурсів.

«Звітність сталого розвитку, зважаючи на сучасні тенденції розвитку економічних систем та їх вплив на економіко-екологічну безпеку й соціальний консенсус у суспільстві, є пріоритетним інформаційним інструментом управління господарською діяльністю промислових підприємств і задоволення запитів зовнішніх користувачів. Зокрема, «зі зростанням ринків соціально відповідального інвестування (СВІ) та більшою увагою інвесторів і кредитних інституцій до ширшого впливу діяльності компаній на економіку, навколишнє середовище та суспільство, зростає потреба в якісній інформації про такий вплив» [158]. В такому контексті є потреба в формуванні інноваційного підходу до оприлюднення суб'єктами господарювання інформації про сталий



розвиток. Вагоме значення в даному контексті є формування механізму державного регулювання процесу оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання.

Питання оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання піднімалися в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ш. Астхана, А. Балл, М. Бартоломео, М. Беннетта, Дж. Дж. Боума, Т. Волтерса, М. Дж. Епспеїна, Ц. Ларрінага-Гонзалеса, Р. Грея, Р. Коуха, Дж. Беббінгтона, Л.В. Гнилицької, Д.О. Грицишена, І.О. Драгана, В.В. Євдокимова, Н.О. Лоханової, Ю.Ю. Мороз, О.О. Осадчої, О.М. Петрука, К.В. Романчук, С.В. Свірко, Л.В. Сироватченко, М.Дж. Мілне, Д.Л. Оувена, Ц.А. Тілта, В.К. Савчука, Л.В. Чижевської, В.А. Шпака, К.В. Шиманської та інші. В працях зазначених вчених в більшій мірі визначено процес добровільного звітування про сталий розвиток підприємств, проте власне механізм оприлюднення інформації та його державне регулювання в зазначених працях не окреслено, що вимагає наукового пошуку щодо організаційно-методологічних положень формування механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток як складової публічної політики.

“Вживання і становлення сталого розвитку суспільства неможливо без інформатизації в глобальних масштабах, не може бути досягнуто стихійним шляхом. Обов'язково потрібно управляти процесом соціо-еко-розвитку. Проблема управління знову впливає з контексту екологічного виміру стійкості соціокультурної реальності, а саме, управління через інформаційні ресурси. При цивілізаційному розвитку сталий розвиток розглядається як практика зниження потенційної нестійкості майбутнього стану соціальної системи, включаючи її взаємодію з природним оточенням. Аналіз сучасної соціально-економічної ситуації показує, що людство зараз стоїть перед кризою управління. Вихід з кризи передбачає

можливості управління і регулювання відносин з природою ... сталий розвиток виступає похідною постсучасної ситуації соціуму, його природного оточення, яке теж еволюціонує під впливом антропологічного фактора, знаходячи нові властивості” [93, с. 416].

«У громадській свідомості поняття соціальної відповідальності бізнесу вже сформувалось, але оцінка рівня цієї відповідальності є низькою. Соціальна відповідальність бізнесу тісно пов’язується з домінуючою роллю держави, як рушійної сили, і одночасно, як перешкоди соціальної діяльності бізнесу. У суспільній свідомості взаємини бізнесу, влади і суспільства сприймаються як такі, що мають конвенціональний характер, який припускає наявність і виконання всіма трьома сторонами взаємних зобов’язань. Вимоги, які суспільство пред’являє бізнесу, спонукають до активізації діяльності держави щодо створення сприятливого інституційного середовища для розвитку бізнесу і вимагають обґрунтування нових підходів до взаємодії влади та бізнесу як рівноправних партнерів. Інститут фірми – головний інститут ринкової економіки – поки перебуває в стадії становлення, що робить проблемним формування та розвиток ефективних конкурентоспроможних підприємств і компаній, здатних реалізувати функції соціальної відповідальності бізнесу. Навіть великі українські компанії, що функціонують на світовому ринку, значно відстають від аналогічних західних компаній за основними показниками діяльності» [164].

Для уникнення зазначеної ситуація публічна політика має бути направлена на регулювання госполарської діяльності в контексті забезпечення динамічних вимог суспільства, які сьогодні концентруються в концепції сталого розвитку. Адже, сталий розвиток включає в себе середовище функціонування як підприємства так і людини, її соціальні, природні та економічні потреби. Говорячи про механізм оприлюднення

інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання варто говорити про забезпечення інформаційних потреб учасників суспільних відносин. Саме на основі оприлюдненої інформації окремого підприємства приймаються управлінські рішення як внутрішніми так і зовнішніми заінтересованими сторонами, що може вплинути як на розвиток підприємства так і на забезпечення безперервності його функціонування. В свою чергу узагальнена інформація про сталий розвиток сукупності в розрізі галузі чи регіону дозволить забезпечити інформацією процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень.

“Із зростанням ринків соціально відповідального інвестування та більшою увагою інвесторів і кредитних інституцій до ширшого впливу діяльності компаній на економіку, навколишнє середовище та суспільство, зростає потреба в якісній інформації про такий вплив. Традиційно, річна фінансова звітність містить стисло інформацію про екологічні, соціальні аспекти діяльності та корпоративне управління (ESG) компаній, зокрема щодо істотних ризиків у цих сферах. Нефінансова звітність надає значно більше інформації про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті. Зазвичай фінансова та нефінансова звітність оприлюднюються окремо, суттєво різняться за форматом і виконують різні цілі. Фінансова звітність має чітко визначену мету - інформування акціонерів, кредиторів, інвесторів та регуляторів, нефінансова звітність - інформування ширшого кола заінтересованих сторін, зокрема працівників, громадських організацій, органів влади, експертів” [183].

«Стейкхолдери зацікавлені в поточній економічній результативності та можливості довгострокового планування майбутніх результатів діяльності підприємства і вимагають надання всебічної інформації про

діяльність та плани його розвитку, включаючи нефінансові дані про зовнішніх ефектах її діяльності (екстерналій). Внаслідок збільшення кількості запитів від інвесторів і акціонерів щодо діяльності підприємств у сфері сталого розвитку, підвищуються вимоги до відкритості та прозорості їх діяльності, якості та повноти інформації, що розкривається. Завдяки діяльності таких міжнародних організацій, як Асоціація сертифікованих присяжних бухгалтерів (Association of Certified Chartered Accountants, ACCA), Міжнародний комітет з інтегрованою звітності (International Integrated Reporting Committee, IIRC), Всесвітня рада з питань сталого розвитку (World Business Council for Sustainable Development), все більше організацій усвідомлюють переваги і практичні вигоди від підвищення інформаційної прозорості та складання управлінської звітності. З метою скорочення інформаційних розривів все більше підприємств використовують інформацію нефінансового характеру, що призводить до виникнення різних форм нефінансової звітності: соціальний звіт, екологічний звіт, звітність про сталий розвиток, звіт про соціальну відповідальність і ін.» [179].

Отже, питання сталого розвитку підприємств в цілому та механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є важливою складовою забезпечення інформаційних запитів основних стейкхолдерів як підприємства так і публічної політики взагалом. Основними стейкхолдерами як оприлюдненої інформації так і публічної політики є:

- суб'єкти ринку капіталів (ринок цінних паперів). «За останнє десятиліття фондовий ринок став відігравати значну роль у просуванні корпоративної соціальної відповідальності і, як наслідок, забезпеченні сталого розвитку. Інвестори почали усвідомлювати важливість нефінансових факторів у формуванні капіталізації. Сьогодні в соціальне інвестування залучені інвестори, емітенти, біржі, регулюючі органи,

спеціалізовані інформаційно-аналітичні компанії та некомерційні організації» [119, с. 11]. При прийнятті рішень щодо можливості інвестування в господарську діяльність того чи іншого підприємства або ж підприємств певної країни, якщо мова йде про міжнародні фондові біржі. Так, на основі оприлюдненої інформації про сталий розвиток підприємств міжнародні інвестори можуть прийняти рішення про можливість інвестувати в економіку країни та пріоритетні галузі. Це обумовлено тим, що звітність сталого розвитку в більшій мірі може надати інформацію для оцінки ризиків. В контексті зазначеного прийнятий на державному рівні механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є інструментом публічної політики, щодо підвищення інвестиційної привабливості країни. Крім того, на сьогодні питання сталого розвитку набуває все більшої актуальності в контексті оцінки фондових індексів, на чому наголошують вчені: Великою серією індексів на основі критеріїв сталого розвитку є Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI), запущена в 1999 році компаніями Dow Jones Indexes і SAM, США. Серія складається з 20 індексів, що відображають капіталізацію соціально відповідальних компаній по всьому світі: в ЄС, Єврозоні, Північній Європі, Північній Америці, Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, США, Південній Кореї і Японії. Ліцензованими користувачами індексу є більше 70 фінансових інститутів з 19 країн. На основі індексів DJSI вони управляють активами обсягом понад 8 млрд. доларів США. Один з індексів, що входять в серію, - Dow Jones Sustainability World Index (DJSI World) – 10 % підприємств з кращими результатами в області КСВ з 2500 компаній, включених до Dow Jones Global Total Stock Market Index [119, с. 12].

- суб'єкти ринку трудових ресурсів. Вагоме значення для підприємств мають трудові ресурси. Відповідно привабливість

підприємства для працівників оцінюється соціальними стандартами які діють на підприємстві та про які звітує підприємство перед суспільством. Задоволеність населення соціальними стандартами дозволить забезпечити високий рівень соціального консенсусу в суспільстві та узгодження інтересів усіх учасників суспільних відносин;

- суб'єкти ринку товарів (робіт та послуг). На основі оприлюдненої інформації споживачі продукції підприємства можуть слідкувати за доброчесністю підприємства та його значенням в дотримання соціальних та екологічних стандартів. Досить часто звітність сталого розвитку виступає маркетинговим інструментом для підприємства, для збільшення обсягів реалізації;

- суспільство. Суспільство зацікавлене в сталому розвитку підприємств з декількох позицій: по-перше, суб'єкти господарювання є основними джерелами поповнення державного та місцевих бюджетів, а це дає можливість держави виконувати соціальні функції; по-друге, сталий розвиток підприємства є основою забезпечення екологічної, економічної та соціальної безпеки; по-третє, оприлюднення інформація про сталий розвиток суб'єктів господарювання дозволить впливати суспільству на державу для забезпечення трансформації вимог до господарської діяльності;

- управління суб'єктом господарювання. «Функціонування системи управління сталим розвитком підприємства ґрунтується на інформації, якою володіє керівництво, яка, відповідно, формується всередині підприємства. Комплексність формування такої інформації полягає в сукупності показників та їх аналітичної інтерпретації в галузі планування, бухгалтерського та управлінського обліку, звітності, аналізу, контролю з метою забезпечення необхідними даними, які реалізуються в системі управління поточних і стратегічних функцій і завдань» [148, с. 12]. «Система управління сталим розвитком підприємства – це не окрема

складова управлінського персоналу, а цілісна система управління, адже включає всі аспекти діяльності підприємства і спрямована на їх гармонізацію. Управління сталим розвитком – це нова концепція управління, яка в умовах необхідності вирішення назрілих глобальних проблем соціального характеру (зниження якості життя населення, загострення соціальних конфліктів в суспільстві на основі майнової нерівності), економічного характеру (світова фінансова криза, зниження ролі держави як регулюючого інституту в зв'язку з формуванням наднаціональних економічних фігурантів (транснаціональних корпорацій), нерегульованість фінансових спекуляцій на світових фінансових ринках), екологічного характеру (збільшення кількості викидів забруднюючих речовин, формування озонових шарів, зменшення площі суші, погіршення екологічних показників) набуває все більшого значення в економічній науці» [145, с. 104].

Питання оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання для підприємств є досить важливою складовою управління поведінкою в зовнішньому середовищі. «Нові умови господарювання вимагають використання більш досконалих бізнес стратегій. Природоохоронні стратегії мають таку можливість, адже правильне використання перспектив навколишнього середовища може скоротити витрати і знизити рівень ризику. Крім того, можливе підвищення репутації підприємства і, відповідно, збільшення її оцінки у складі нематеріальних активів. Пошук нових ринкових сегментів, задоволення новими способами потреб клієнтів, а також той факт, що діяльність підприємства спрямована на вирішення глобальних проблем, найчастіше оцінюється акціонерами і сприяє збільшенню вартості акцій на ринку цінних паперів [197, с. 150].». Проте в сучасних умовах бізнес відносить до звітування в такому напрямку як до формальності,

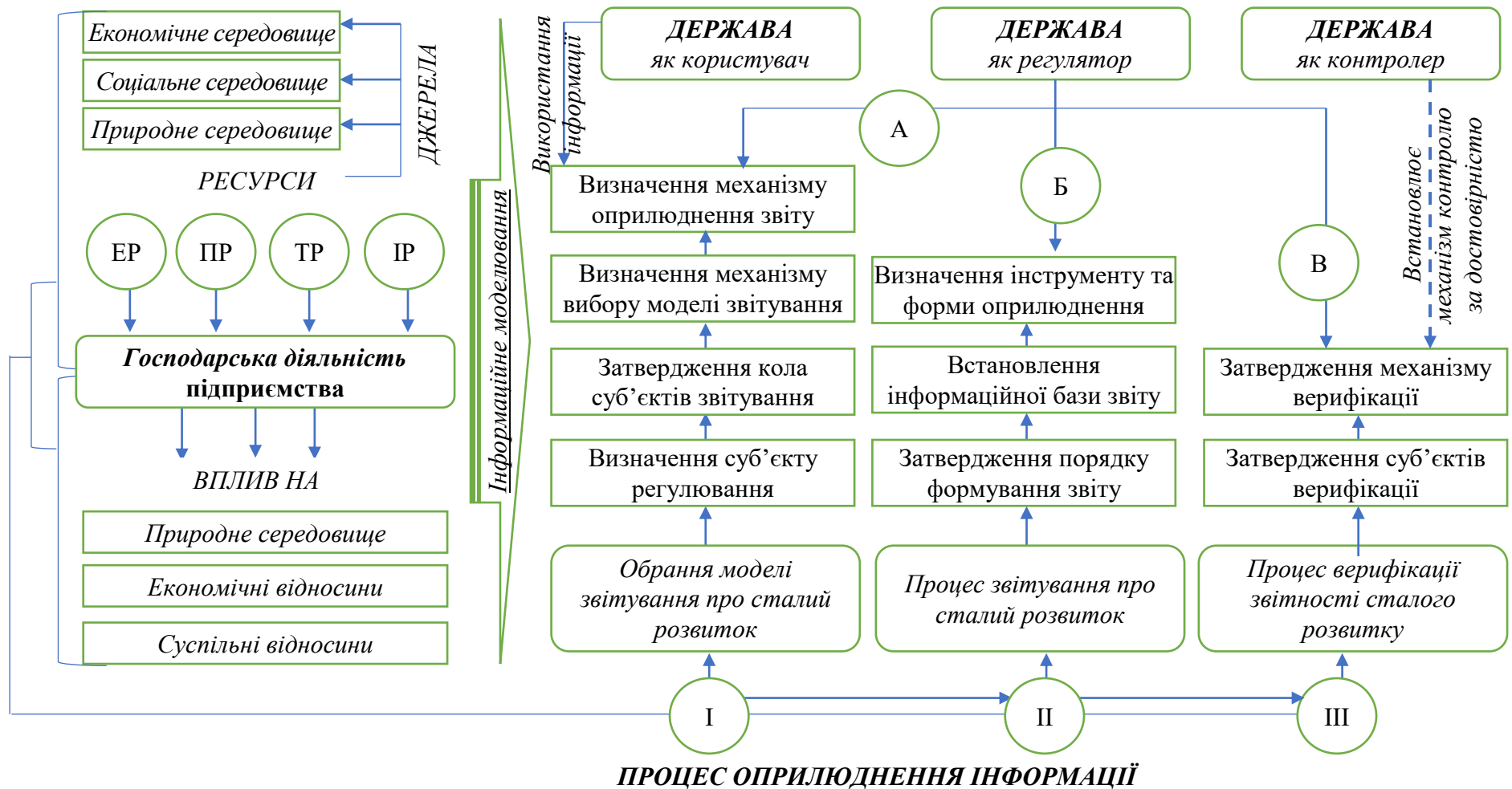
незважаючи на те, що держава не регламентує звітність сталого розвитку. Так, звітність сталого розвитку проявляється в двох напрямках:

- по-перше, звітність сталого розвитку розглядається як формальність. «Багато підприємств бачать звітність як процес дотримання вимог законодавства, а не як процес передачі значимої інформації. Крім того, різні напрямки звітності розвивалися відокремлено один від одного, додаткові вимоги та інформаційні запити додавалися до вже існуючої моделі, а не інтегрувалися в неї. І тенденція додавання все нових вимог зберігається. Такий підхід став причиною формування складного, багато в чому дублюючого набору розрізаних відомостей. В результаті не розкриваються існуючі важливі взаємозв'язки, наприклад, між: стратегією і ризиком, фінансовими та нефінансовими показниками, корпоративним управлінням і показниками, і власними показниками підприємства та показниками інших підприємств в ланцюгу створення додаткової вартості» [173, с. 5];

- по-друге, звітність сталого розвитку є інструментом налагодження діалогу між підприємством та громадянським суспільством. «Для соціально відповідальних компаній нефінансові звіти – це пошук сенсу і інструмент для того, щоб: продемонструвати місію компанії; показати співробітникам, в якій компанії вони працюють, інвесторам - в яку компанію вони інвестують, а партнерам - з ким вони працюють; налагодити діалог із громадськими організаціями та місцевими громадами». Налагодження такого діалогу має стати основним завданням держави в контексті формування публічного механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств.

В загальному вигляді даний механізм пропонуємо представити в наступній моделі (рис. 3.3).





**Умовні позначення:** EP – економічні ресурси; PP – природні ресурси; TP – трудові ресурси; IP – інформаційні ресурси; А – держава регулює форму звітування про сталий розвиток підприємств; Б – держава регулює процес звітування; В – держава регулює процес верифікації звітності сталого розвитку

**Рис. 3.3. Механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання**

Відповідно до представленої моделі механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання має наступні положення:

1. Механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств має розглядати *господарську діяльність як модель взаємодії із зовнішнім середовищем, що представлене соціальною, економічною та екологічною складовими*. «Однією з важливих характеристик системи є поняття структури, тобто сукупність елементів і зв'язків між ними, що відображають їх взаємодію. Якщо ж розглядати підприємство як соціально-еколого-економічну систему, то необхідно сказати про сукупність виробничих підрозділів економічного, соціального та екологічного призначення і взаємодіючих між ними елементів економічного, соціального та природного середовища, які в процесі спільного функціонування між собою і між елементами підприємства забезпечують, з одного боку, високі економічні показники, а з іншого – збереження біосфери і соціального консенсусу в суспільстві. Виробничі, соціальні та екологічні підрозділи виконують різні види діяльності, які протилежні за призначенням, але функціонують в якості одного цілого, а ступінь їх гармонізації вказує на ефективність управління сталим розвитком підприємства і, відповідно, безпеки соціально-еколого-економічної системи підприємства. Процес гармонізації економічних, екологічних та соціальних параметрів діяльності підприємства ускладнює процес управління відповідними об'єктами, які певним чином відображаються в системах планування бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю» [145, с. 104]. Вперше серед вітчизняних вчених підприємство як соціально-еколого-економічну систему розглянув Д.О. Грицишен, зокрема вчений визначив наступні складові:

- економічна, соціальна і природна (екологічна) системи виступають постачальниками ресурсів: промислове підприємство як соціально-еколого-економічна система функціонує шляхом використання ресурсів природного (водні, земельні, лісові, мінеральні атмосферні та інші ресурси), економічного (фінансові, інформаційні, технічні та інші ресурси) та соціального (трудова (людські) ресурси) характеру. Залежно від використання даних ресурсів у господарській діяльності промислового підприємства, виникає можливість їх подальшого використання і, відповідно, зменшується вплив на соціальну, екологічну та економічну системи суспільства й забезпечується функціонування через механізм еколого-економічної безпеки;

- підприємство як соціально-еколого-економічна система в ході господарської діяльності впливає на системи зовнішнього середовища, що може позначитися на їх подальшому існуванні та ефективному функціонуванні. Залежно від напрямів та ефективності використання ресурсів зовнішнього середовища відбувається подальше функціонування системи, що виявляється в наступному: безвідповідальне використання природних ресурсів призводить до екологічної кризи; як результат маніпулювання з економічними ресурсами на ринках капіталів виникає світова економічна криза, відсутність соціального консенсусу проявляється в неефективній взаємодії підприємства і суспільства при використанні соціальних ресурсів [162].

Таким чином, при розробці механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання варто розглядати господарську діяльність як соціально-еколого-економічну систему. Це дозволить в повній мірі визначити інформацію, яка має бути оприлюднена та яким чином має бути сформована, щоб задовольнити інформаційні запити усіх учасників соціально-економічних відносин.

Відповідно інформація має бути сформована та оприлюднена таким чином, щоб користувач мав уявлення про:

- по-перше, використання природних ресурсів, зокрема ефективність використання природних ресурсів (земельні ресурси, водні ресурси, повітряні ресурси, корисні копалини);

- по-друге, ефективність використання трудових ресурсів та виконання соціальних гарантій перед працівниками підприємства;

- по-третє, залучення та ефективність використання економічних ресурсів, зокрема інвестиційних, кредитних та інших;

- по-четверте, використання інформаційних ресурсів та особливості їх залучення для управління підприємством в контексті змін зовнішнього середовища;

- по-п'яте, оцінка впливу господарської діяльності підприємства на природне середовище, зокрема через відходи виробництва, викиди в атмосферне повітря, скиди у водні ресурси та інше;

- по-шосте, місце підприємства в системі економічних відносин, зокрема його взаємовідносини із іншими учасниками економічних відносин, що формує репутацію підприємства на різних ринках;

- по-сьоме, виконання підприємством соціальної місії.

Таким чином, держава при формуванні публічної політики в сфері сталого розвитку має передбачати порядок звітування підприємств про сталий розвиток, що врахує вище визначення складові. Зазначенні складові в тій чи іншій формі відображаються в міжнародних моделях звітування про сталий розвиток.

2. Важливою складовою процесу оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є **обрання моделі звітування про сталий розвиток**, що передбачає наступні підетапи, які є взаємопов'язаними:

2.1. Вважаємо, що суб'єктом регулювання процесу оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств має стати Міністерство фінансів України в частині регулювання бухгалтерського обліку. Проте для формування комплексного підходу до формування звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання є потреба в налагодженні інформаційно-комунікаційних зв'язків між іншими суб'єктами реалізації публічної політики.

2.2. Визначення суб'єкту регулювання. В даному напрямку важливим є на державному рівні затвердження суб'єктів, або ж критеріїв, за якими будуть визначатися суб'єкти, що зобов'язані оприлюднювати інформацію про сталий розвиток. Вважаємо, що такими суб'єктами мають виступати суб'єкти господарювання, які:

- належать до середніх та великих підприємств відповідно до господарського законодавства;

- створенні в формі товариств (Товариство з обмеженою відповідальністю, Товариства з додатковою інформацією, Приватного акціонерного товариства, Публічного акціонерного товариства);

- підприємства, що видобувають корисні копалини, користуються земельними та водними ресурсами.

- підприємства, що видобувають корисні копалини, користуються земельними та водними ресурсами.

- підприємства, що видобувають корисні копалини, користуються земельними та водними ресурсами.

2.3. Визначення механізму вибору моделі звітування є особливим підетапом формування механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств. Сьогодні в світі функціонують 5-ть моделей звітування про сталий розвиток підприємств. «До моделей регулювання звітності сталого розвитку належать: AA1000, GRI (Global Reporting

Initiative), Стандарти Саншайн, Глобальний договір ООН, Принципи Екватора. Кожна з названих моделей визначає власні положення формування та оприлюднення інформації про сталий розвиток, окремі моделі призначені для регулювання галузевих особливостей діяльності підприємства. Формування звітності за тими чи іншими стандартами залежить від стратегії підприємства, його місця на відповідних ринках та потреби його визнання на міжнародному рівні» [159]. В дисертації Д.О. Грицишена представлено комплексна характеристика зазначених моделей (рис. 3.4).

Зазначенні моделі мають бути затверджені на нормативному рівні із зазначенням критеріїв їх використання тими чи іншими суб'єктами господарювання. Так, Міністерством фінансів України має бути розроблене положення, що міститиме критерії за якими підприємства має обрати модель звітування за сталим розвитком. До таких критеріїв варто віднести:

- галузь діяльності підприємства;
- географічні особливості діяльності підприємства;
- кількість працюючих;
- обсяги діяльності;
- продукція та організація виробництва;
- використання природних ресурсів.

2.4. Визначення механізму оприлюднення звіту має передбачити порядок оприлюднення, період оприлюднення та строки оприлюднення звітності сталого розвитку. Вважаємо, що найбільш прийнятними для вітчизняного бізнесу будуть наступні положення:

- звітним періодом оприлюднення звітності сталого розвитку пропонуємо визначити три календарні роки. Адже, оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємства має показати не стільки стан скільки динаміку та напрями трансформації господарської діяльності підприємства в забезпеченні екологічній, соціальних, економічних та гармонізаційних цілей сталого розвитку;

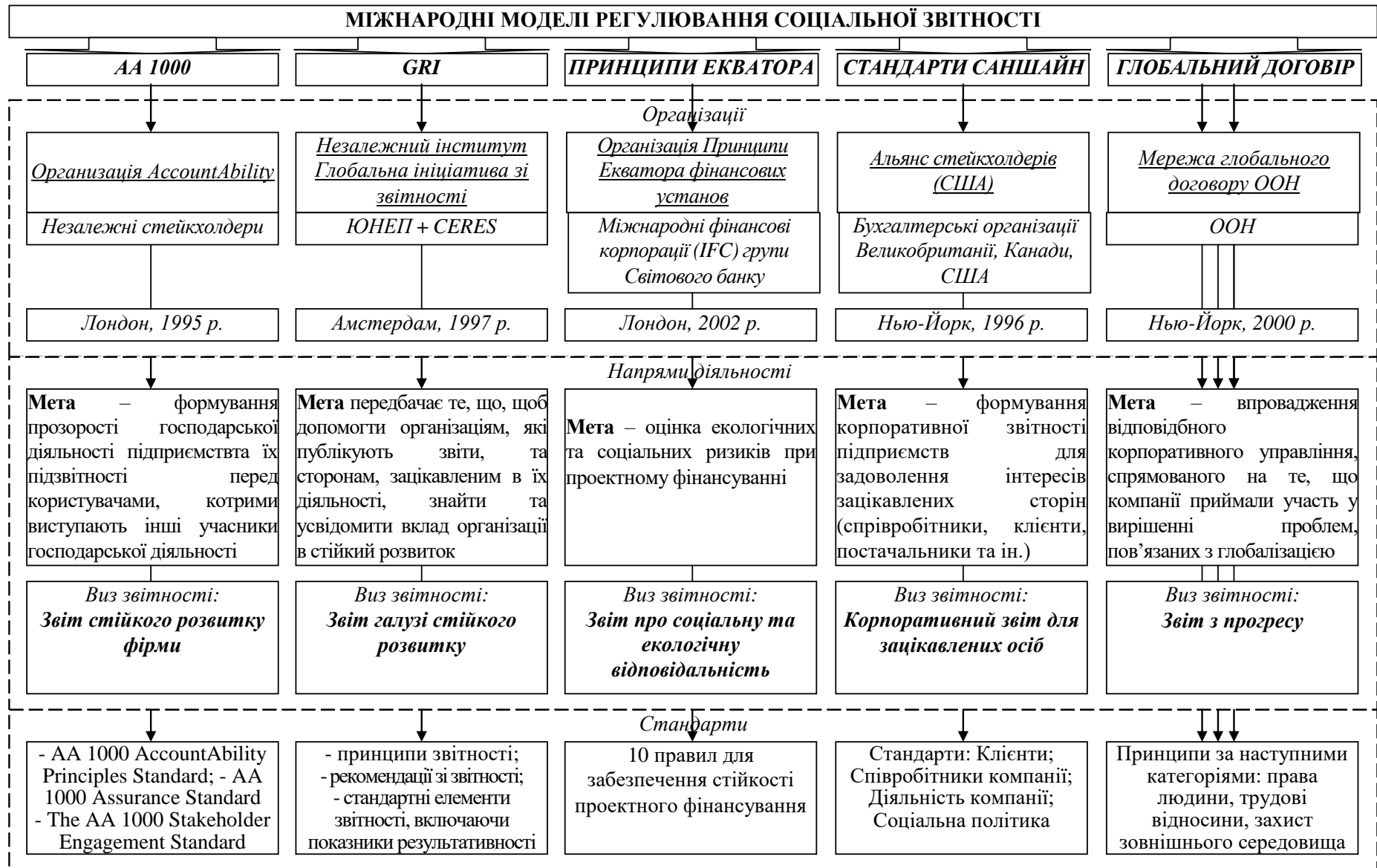


Рис. 3.4. Характеристика міжнародних моделей соціального звітування в світі за Д.О. Грицишеним [169]

- строк оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємства пропонуємо визначити в залежності від обсягів звіту та параметрів, які мають бути в ньому оприлюднені. В загальному такий строк не може перевищувати пів року;

- даний звіт пропонуємо оприлюднювати на офіційному сайті суб'єкту господарювання.

3. Вважаємо, що власне *процес звітування про сталий розвиток* має бути затверджений на рівні держави за наступними положеннями:

- затвердження порядку формування звіту. Нормативно-правовим регулюванням оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання пропонуємо передбачити формування політики підприємства про сталий розвиток, що стане основою та внутрішнім регламентом формування звітності сталого розвитку;

- встановлення інформаційної бази звіту. Інформаційною базою звіту про сталий розвиток має стати внутрішня та зовнішня інформація. Внутрішня інформація формується на основі бухгалтерських (фінансова звітність, статистична звітність, соціальна звітність, екологічна звітність) та позаоблікових даних. В свою чергу дані зовнішнього середовища мають бути підтверджені та офіційні;

- визначення інструменту та форми оприлюднення порядок та форма оприлюднення в контексті строків та інструментів представлено вище.

4. Процес верифікації звітності сталого розвитку має бути затверджений на нормативному рівні за наступними ключовими аспектами:

- затвердження суб'єктів верифікації;
- затвердження механізму верифікації.



Більш детальноше питання верифікації звітності сталого розвитку буде визначений в наступному параграфі.

В розробленому механізмі місце держави проявляється в наступних аспектах:

1) Держава як користувач. Так, органи державної, регіональної та місцевої влади можуть використовувати інформацію про сталий розвиток підприємств в контексті розробки державних, регіональних та місцевих стратегій, а також формування та реалізації державно-управлінських рішень;

2) Держава як контролер – формує порядок верифікації звітності сталого розвитку та здійснює контроль за дотриманням законодавства щодо оприлюднення інформації про сталий розвиток;

3) Держава як регулятор – формує та реалізує правовий механізм регулювання процесу оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання,

Таким чином, нами розроблено механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання, який представлений в формі інформаційної моделі, яка передбачає наступні положення: по-перше, розгляд підприємства як соціально-еколого-економічної системи у взаємозв'язках із природним, економічним та соціальним середовищами; по-друге, обґрунтовано обрання моделі звітування про сталий розвиток; по-третє, визначено процес звітування про сталий розвиток суб'єктів господарювання; по-четверте, визначено складові процесу верифікації звітності сталого розвитку. В контексті зазначеного обґрунтовано роль держави як контролера, користувача та регулятора. Запровадження зазначеного механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є складовими комплексного інформаційного механізму, що дозволить підвищити ефективність реалізації публічної політики в досліджуваній сфері.

### **3.3. Механізм верифікації звітності сталого розвитку економічних суб'єктів як складова системи державного управління**

Сучасний світ вирізняється сукупністю складних соціально-політичних та економічних проблем і викликів, які стоять як перед окремими державами і народами, так і суспільством в цілому. Примарливість «фантастичних» можливостей нової фази цивілізаційного розвитку людства - інформаційного суспільства – на практиці проявилась у збільшенні проблем соціально-економічного характеру, що, певним чином, призвело до посилення поляризації та розшарування світового суспільства: так, фахівці ООН наголошують, що за умов збереження сучасних підходів до світового розвитку, соціально-економічні відмінності між провідними країнами світу та «аутсайдерами» із категорії «кривдних» перейдуть до категорії «нелюдських».

Науковець Баришнікова О. зазначає [182]: «Наростаюче невдоволення наслідками глобалізації та роллю її флагманів – великих транснаціональних компаній – змушує корпоративне співтовариство особливо піклуватися про підтримку позитивного іміджу. Модель корпоративного громадянства орієнтується на відповідальну оцінку впливу підприємницької діяльності, на суспільний розвиток і на навколишнє середовище, причому як в межах національних спільнот, так і на глобальному рівні. В якості суб'єкта господарювання бізнес формує систему відносин з приводу створення механізмів та інструментів раціонального використання ресурсів на основі інтелектуалізації суспільного відтворення. Створюючи нові механізми й інструменти відповідальності за ресурси і, в першу чергу, за людину, бізнес стає системою відносин щодо їх ефективного використання, формування інтелектуального людського капіталу. Це зобов'язує бізнес-структури інвестувати у створення інноваційних галузей, що забезпечують

зниження сукупних витрат суспільної праці на одиницю продукції і зростання їх продуктивності.» Закріплення цих кроків бізнесу та презентацій для суспільства відбувається через систему звітності сталого розвитку. В умовах незалежності сучасного вітчизняного поля економічних суб'єктів та децентралізації управління приватним сектором, особливого значення завдання з формування довіри до звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання та ролі в цьому державного управління.

У різні часи питаннями звітності сталого розвитку переймалися такі вчені як: О.Баришнікова, Д.Грицишен, В.Євдокимов, В.Жук, І.Жиглей, І. Замула, Р.Коршикова, Р. Костирко, О.Лаговська, С.Левицька, С.Легенчук, А.Озеран, О.Олійник, С. Свірко та інші. Втім, вказані вчені досліджували заявлену проблематику виключно з позиції відповідної економічної галузі знань. Отже, проблема державного управління верифікацією звітності сталого розвитку потребує наукового опрацювання та розв'язання.

Нагадаймо, що на сьогодні в Україні налічується близько 2 млн. одиниць суб'єктів господарювання, що здійснюють різні види діяльності, при цьому, 380 тисяч одиниць – це підприємства (таблиця 3.4).

На сьогоднішній день звітність про сталий розвиток складає все більше суб'єктів господарювання, оскільки «суспільству вже недостатньо знати тільки фінансові показники діяльності підприємств, йому потрібно знати, як діяльність підприємства впливає на навколишнє середовище та кліматичну обстановку, чи не порушуються на підприємстві права людини тощо. Тому кількість підприємств, які разом з фінансовою звітністю складають звіт про сталий розвиток, розуміючи його важливість для формування репутації відкритого та гідного довіри підприємства, неухильно зростає. І ті, хто вже зараз приділяє підвищену увагу цим питанням, мають конкурентну перевагу на ринку, збільшуючи свою інвестиційну привабливість.» [182].

Таблиця 3.4

## Кількість суб'єктів господарювання в Україні на 2019 році [168]\*

	Код за КВЕД-2010	Кількість суб'єктів господарювання				
		усього, одиниць	підприємства		фізичні особи-підприємці	
			одиниць	у % до загального показника	одиниць	у % до загального показника
1	2	3	4	5	6	7
<b>Усього</b>		<b>1941701</b>	<b>380673</b>	<b>100,0</b>	<b>1561028</b>	<b>100,0</b>
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	75450	50239	13,2	25211	1,6
Промисловість	B+C+D+E	130324	47679	12,5	82645	5,3
Будівництво	F	56855	31869	8,4	24986	1,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	834159	101427	26,6	732732	46,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	96235	17487	4,6	78748	5,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	69689	7885	2,1	61804	4,0
Інформація та телекомунікації	J	206147	15917	4,2	190230	12,2
Фінансова та страхова діяльність	K	10086	4205	1,1	5881	0,4
Операції з нерухомим майном	L	98361	38980	10,2	59381	3,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	134800	30704	8,1	104096	6,7

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6	7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	53787	18917	5,0	34870	2,2
Освіта	P	15429	2642	0,7	12787	0,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	30994	6942	1,8	24052	1,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	15168	2351	0,6	12817	0,8
Надання інших видів послуг	S	114217	3429	0,9	110788	7,1

\*Без урахування результатів діяльності бюджетних установ, а також без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Цікавим є те, що розмір підприємства напряму пов'язаний з практикою складання звітності про сталий розвиток: так, статистичні дані свідчать, що більшість великих підприємств здійснюють формування такого звіту, в той час як середні підприємства схильні до уникнення цього попри те, що «складання звіту про сталий розвиток повинно допомогти у вирішенні наступних завдань: покращити якість та прозорість корпоративного управління; покращити реалізацію соціальних та екологічних проєктів, збільшуючи інвестиції у всебічно збалансований розвиток; оцінити неекономічний внесок підприємства у розвиток суспільства, знижуючи витрати на ефективні програми; допомогти у визначенні та управлінні ризиками підприємства; покращити діалог із зацікавленими сторонами, підвищуючи довіру та лояльність до підприємства; показати зобов'язання підприємства перед своїми співробітниками та іншими стейкхолдерами; продемонструвати стратегічний підхід підприємства до корпоративної соціальної відповідальності та покращити репутацію підприємства».

Питання верифікації звітності про сталий розвиток по різному розглядають окремі автори. Так, вчена О.Баришнікова стверджує, що [183]: «мета верифікації звітності сталого розвитку полягає у перевірці достовірності її кількісних та якісних даних, оцінці системи збору даних показників, що підтверджує серйозність сприйняття підприємством власної корпоративної соціальної відповідальності.»

На думку В. Воробей та І. Журовської, “справжня цінність верифікації нефінансового звіту полягає не у твердженні, що міститься наприкінці, а у тому, що він сигналізує, наскільки є важливим звіт для компанії і наскільки сама компанія є прозорою та відкритою” [184, с. 26].

Зауважимо, що верифікація звітності сталого розвитку відбувається у такі способи: через зовнішній та внутрішній аудит. Вказані види аудиту

носять недержавний характер, при цьому вчений Ільченко Н. зазначає, що «сучасними світовими тенденціями є підвищення якості фінансових звітів, у тому числі через верифікацію незалежною стороною. Зі збільшенням кількості нефінансових звітів, збільшується і відсоток тих компаній, які прагнуть забезпечити гарантії якості своїх звітів. Наприклад, у 2013 році зовнішнє підтвердження отримало 45% звітів (1033 з 2313), підготовлених відповідно до GRI, що на 7% більше ніж у 2011 році; дослідження щодо зовнішньої перевірки звітів, проведене в США, виявило тенденцію до збільшення кількості компаній, які завіряють звіти GRI (з 10% в 2011 році до 16% в 2013 році), а також тих суб'єктів господарювання, які хочуть здійснити незалежну перевірку всього звіту зі сталого розвитку (з 17% у 2011 році до 30 % в 2013 році)».

Сучасна аудиторська діяльність здійснюється на засадах [175]: незалежності, об'єктивності, компетентності, конфіденційності, чесності, професійної поведінки, професійних норм та технічних стандартів, належної (розумної) ретельності. Втім, незаангажованість як внутрішніх, так і зовнішніх аудиторів викликає сумніви, оскільки як стверджував ще понад 150 років тому Томас Джозеф Данінг «Капітал уникає шуму і боротьби і вирізняється боязливою натурою». Це правда, але це ще не вся правда. Капітал боїться відсутності прибутку або занадто маленького прибутку, як природа боїться порожнечі. Та, якщо є достатньо прибутку, капітал стає сміливим. Забезпечте 10 відсотків, і капітал погоджується на будь-яке застосування, при 20 відсотках він стає жвавим, при 50 відсотках сміливим, при 100 відсотках від нехтує всіма людськими законами, при 300 відсотках готовий на будь який злочинин, навіть якщо є ризик бути повішеним. Доказ: контрабанда і торгівля рабами.» [167]. Отже, явище "договірного", "чорного" або "кишенькового" аудиту набуло значного поширення, про що свідчать потужні фінансові скандали

початку тисячоліття, що були фактично спровоковані вищевказаним явищем на світовому рівні, яке логічно спричинило глибоку світову фінансову кризу 2008 року.

Таким чином, вбачається очевидним залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Вивчення регуляторних функціональних нормативно-правових актів свідчить, що питаннями функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та розвитку останньої переймається Міністерство економіки України, яке, згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України», має забезпечувати [184]:

«формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну цінову політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, зокрема електронних, та здійснення контролю за її реалізацією, інтелектуальної власності, публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;

формування та реалізує державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, зокрема з метою розвитку сільського господарства;



формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;

формування та реалізує державну політику у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції;

формування та реалізацію державної політики у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, карантину та захисту рослин;

формування та реалізацію державної політики у сфері ветеринарної медицини;

формування та реалізацію державної політики у сфері державного матеріального резерву, державного експортного контролю;

формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності;

формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення;

формування та реалізацію державної політики з питань залучення міжнародної технічної допомоги в частині виконання вимог Закону України “Про запобігання корупції”»;»

Опрацювання внутрішньої структури Міністерства економіки України вказує на потребу її розширення через виокремлення Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку

економічних суб'єктів, який пропонується сформувати в межах Сектору організаційно-аналітичного забезпечення роботи першого заступника Міністра економіки України. До функціональних обов'язків цього департаменту пропонується віднести:

проведення комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) звітності сталого розвитку;

аналіз результатів комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) звітності сталого розвитку;

комплексний аналіз звітності сталого розвитку;

підтвердження достовірності звітності сталого розвитку;

узагальнення результатів комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) та комплексного аналізу звітності сталого розвитку;

З метою легітимізації вказаних функціональних повноважень пропонується внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України», доповнивши її такими положеннями:

Ст.4, п.337 «здійснює верифікацію та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, узагальнює їх результати та передає раз на рік Кабінету Міністрів України у вигляді аналітичної доповіді».

При цьому, загальний функціональний механізм верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів набуває такого вигляду (рис. 3.5).



**Рис. 3.5. Механізм верифікації звітності сталого розвитку економічних суб'єктів (авторська розробка)\***

де – ЗСР – звітність сталого розвитку, КАД - комплексний аудит, АРКАД - аналіз результатів комплексного аудиту, КАН - комплексний аналіз, ПД - підтвердження достовірності, УРКАА - узагальнення результатів комплексного аудиту та аналізу

Запропонований механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікацію в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

## Висновки до 3-го розділу

1. Суспільні інститути на сьогодні виступають важливим елементом багатства сучасної цивілізації. В дисертації акцентовано, що в контексті визначення інституціоналізму як науки про певні інститути, в межах яких досліджуються сукупність економічних, політичних, соціальних, правових, етичних та інших проблем суспільства у їх логічному взаємозв'язку, вбачається спорідненим поєднання різнобарвних проблем сучасного суспільства в Цілях сталого розвитку людства, що надзвичайно актуалізує дослідження інституціоналізації державного управління сталим розвитком країни.

2. На розбудову теоретичних засад державного управління сталим розвитком сформовано «інституціоналізації державного управління сталим розвитком», під яким пропонується розуміти дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних дій щодо сталого розвитку країни. Така трактовка враховує основні елементні аспекти понятійної структури вказаної категорії та дозволяє створити каркасну уяву про інституціональний механізм державного управління сталим розвитком в країні.

3. Проведений функціональний аналіз в розрізі Стратегію сталого розвитку України до 2020 р. та інших чинних вітчизняних нормативно-правих актів дозволив визначити сукупність інституцій державного управління сталим розвитком України в контексті всіх чотирьох векторів Стратегії, зокрема: розвитку, безпеки, відповідальності та гордості. Аналіз сформованої сукупності інституцій державного управління сталим розвитком України уможливив пропозицію їх внутрішньої структури з виокремленням таких чотирьох їх груп: регуляторні інституції прямої дії (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), нерегуляторні інституції прямої дії (Національна

рада реформ), регуляторні інституції непрямой дії (галузеві Міністерства України), нерегуляторні інституції непрямой дії (Рада Національної безпеки та оборони України, Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства).

4. Проведено розбудову інституціональних основ державного управління за кожною з визначених інституцій, на основі чого сформовано інституціонального механізму державного управління сталим розвитком в Україні, що включає: мету, об'єкт, принципи, сукупність інституцій (регуляторні та нерегуляторні інституції прямої та непрямой дії), їх функцій, повноваження, зв'язки і комунікації, форми діяльності, результативні та функціональні норми. Реалізація вказаного механізму забезпечить підвищення ефективності управлінських дій держави на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства.

5. Сучасний світ вирізняється сукупністю складних соціально-політичних та економічних проблем і викликів, які стоять як перед окремими державами і народами, так і суспільством в цілому. Примарливість «фантастичних» можливостей нової фази цивілізаційного розвитку людства - інформаційного суспільства – на практиці проявилась у збільшенні проблем соціально-економічного характеру, що, певним чином, призвело до посилення поляризації та розшарування світового суспільства: так, фахівці ООН наголошують, що за умов збереження сучасних підходів до світового розвитку, соціально-економічні відмінності між провідними країнами світу та «аутсайдерами» із категорії «кривдних» перейдуть до категорії «нелюдських».

6. Задля виправлення такої ситуації та підвищення відповідальності економічні суб'єкти щодо їх соціального, економічного та екологічного середовища останні складають систему звітності сталого розвитку. В умовах максимальної ринкової автономності сучасного вітчизняного поля економічних суб'єктів та децентралізації управління приватним сектором, особливого значення набуває завдання з формування довіри до звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання та ролі в цьому державного управління. Світова традиція свідчить

про здійснення такої верифікації в межах недержавного зовнішнього та внутрішнього аудиту, які на сьогодні демонструють певну заангажованість.

7. В роботі умотивовано залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Вивчення регуляторних функціональних нормативно-правових актів свідчить, що питаннями функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та розвитку останньої переймається Міністерство економіки України. Доведено необхідність розширення його повноважень в частині здійснення верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, узагальнює їх результати та передає раз на рік Кабінету Міністрів України у вигляді аналітичної доповіді. Задля унормування такого підходу внесено пропозиції щодо доповнення статті 4 Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України» пунктом у відповідній редакції. На організаційно-функціональну реалізацію вказаного підходу обґрунтовано формування Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, який пропонується сформувати в межах Сектору організаційно-аналітичного забезпечення роботи першого заступника Міністра економіки України.

8. Розбудовано механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікацію в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

## ВИСНОВКИ

1. У дослідженні здійснено теоретичний аналіз тенденцій, сучасного стану публікаційної активності та пріоритетних напрямів досліджень сталого економічного розвитку у світі. Аналіз наукових досліджень сталого економічного розвитку проведений за період 1988-2021 рр. на основі бази даних Scopus та за допомогою інструменту Google Trends за період 2004-2021 рр. Аналіз країн за кількістю публікацій говорить про вагомий внесок китайських вчених у розвиток, дослідження даної проблематики. Зазначимо, що перші три позиції лідерів серед університетів по фінансуванню статей займають китайські організації та установи, а найбільша кількість статей оприлюднена науковцями Китаю. Результати проведеного бібліометричного аналізу показали актуальність обраної проблематики та широкий спектр зацікавлених вчених у дослідженні сталого економічного розвитку. Динаміка опублікованих за останні 20 років статей свідчить про тенденцію розвитку дослідження даного питання. Таким чином, незалежно на кількість опублікованого матеріалу, дане питання залишається невирішеним, проблемою сьогодення.

2. На основі проведеного дослідження нами обґрунтовано багато варіативність підходів до змісту сталого розвитку та запропоновано власні підходи до сутності понять: сталий розвиток держави (процес забезпечення певного стану соціально-економічної системи держави, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) держави, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин, соціальний консенсус та відповідний рівень безпеки суспільства та благополуччя

сучасних і майбутніх поколінь), сталий розвиток регіону (процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку регіону, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) регіону, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки регіону для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь), сталий розвиток підприємства (процес забезпечення певного стану розвитку підприємства, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) підприємства контексті забезпечення відповідного рівня соціально-еколого-економічної безпеки) та публічна політика в сфері сталого розвитку (процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку відповідних рівнів економічної системи (держави, регіону та підприємства), який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціально консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки суспільства для добробуту сучасних та майбутніх поколінь).

3. Обґрунтовано теоретико-методологічні положення формування та реалізації публічної політики в сфері сталого розвитку. Зазначенні положення полягають в обґрунтуванні вихідних положень публічної політики (сутності понять, мети та завдань), а також визначенні характерних рис складових публічної політики (економічна, екологічна, соціальна, гармонізаційна). На основі зазначеного було обґрунтовано напрями взаємодії видів публічної політики та різних сфер їх впливу.



Усе зазначене є підґрунтям формування механізмів формування та реалізації публічної політики та на їх основі досягнення цілей сталого розвитку.

4. На основі застосування методів статичного аналізу було обґрунтовано сучасні риси сталого розвитку України в контексті складових: економічна, соціальна, екологічна. Це дозволило виявити критичні точки та встановити напрями розвитку публічної політики в сфері сталого розвитку. Зокрема, аналіз міжнародних рейтингів та індексів, дозволив встановити, що Україна у порівнянні із іншими країнами світу, зокрема Європейського Союзу займає низькі позиції, що характеризує її безпековий рівень як в економічній так і соціальній та екологічній сферах. Все це визначає стратегічні цілі формування та реалізації публічної політики в сфері сталого розвитку в напрямках: по-перше, трансформації інституційного забезпечення, що дозволить гармонізувати державні політики в різних сферах суспільного життя; по-друге, адаптувати до міжнародних стандартів та врегулювати в контексті діючого правового поля механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання як первинної ланки економічних відносин з одного боку та як основних користувачів ресурсів; по-третє сформувати загальні засади механізм верифікації звітності сталого розвитку,

5. Суспільні інститути на сьогодні виступають важливим елементом багатства сучасної цивілізації. В дисертації акцентовано, що в контексті визначення інституціоналізму як науки про певні інститути, в межах яких досліджуються сукупність економічних, політичних, соціальних, правових, етичних та інших проблем суспільства у їх логічному взаємозв'язку, вбачається спорідненим поєднання різнобарвних проблем сучасного суспільства в Цілях сталого розвитку людства, що надзвичайно

актуалізує дослідження інституалізації державного управління сталим розвитком країни. Обґрунтовано зміст поняття «інституалізація державного управління сталим розвитком»: дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних дій щодо сталого розвитку країни. Визначено чотири групи інститутів державного управління сталим розвитком: регуляторні інституції прямої дії (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), нерегуляторні інституції прямої дії (Національна рада реформ), регуляторні інституції непрямої дії (галузеві Міністерства України), нерегуляторні інституції непрямої дії (Рада Національної безпеки та оборони України, Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства). Обґрунтовано змістовну структуру інституційного механізму державного управління сталим розвитком, що включає: мету, об'єкт, принципи, сукупність інституцій (регуляторні та нерегуляторні інституції прямої та непрямої дії), їх функцій, повноваження, зв'язки і комунікації, форми діяльності, результативні та функціональні норми. Реалізація вказаного механізму забезпечить підвищення ефективності управлінських дій держави на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства.

6. Розроблено механізм оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання, який представлений в формі інформаційної моделі, яка передбачає наступні положення: по-перше, розгляд підприємства як соціально-еколого-економічної системи у взаємозв'язках із природним, економічним та соціальним середовищами; по-друге, обґрунтовано обрання моделі звітування про сталий розвиток; по-третє, визначено процес звітування про сталий розвиток суб'єктів господарювання; по-четверте, визначено складові процесу верифікації

звітності сталого розвитку. В контексті зазначеного обґрунтовано роль держави як контролера, користувача та регулятора. Запровадження зазначеного механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання є складовими комплексного інформаційного механізму, що дозволить підвищити ефективність реалізації публічної політики в досліджуваній сфері.

7. Запропонований механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікацію в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Scopus | WoS | ВАК. Відмінності та Особливості Баз для Публікації. Diploms. URL: <https://diploms.com.ua/ua/scopus-wos-i-vak-vidminnosti-ta-osoblivosti>
2. Three pillars of sustainability in the wake of COVID-19: A systematic review and future research agenda for sustainable development / M. Ranjbari et al. *Journal of Cleaner Production*. 2021. Vol. 297. P. 126660. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126660>
3. Turner R.K. Pluralism in environmental economics: a survey of the sustainable economic development debate. *Journal of Agricultural Economics*. 1988. Vol. 39, no. 3. P. 352–359. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1477-9552.1988.tb00594.x>.
4. Assessment of the EU and Ukraine Economic Security and Its Influence on Their Sustainable Economic Development / I. Gryshova et al. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 18. P. 7692. URL: <https://doi.org/10.3390/su12187692>.
5. Migration as a Factor of the Sustainable Economic Development / P. Kurmaiev et al. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9, no. 1. P. 380. URL: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p380>
6. Гнатюк В.С. Экологическое общество как один из путей достижения социокультурной устойчивости / В.С. Гнатюк // Вестник МГТУ: Труды Мурман. гос. техн. ун-та. – 2010. – Т. 13. – № 2. – С. 416-424.
7. Кулініч О.М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів ххі століття. Інститут світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України, м. Київ, Україна.
8. Дергачова К.О. Сталий розвиток як предмет міжнародної співпраці. Політологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. екон. наук: 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку” / К.О. Дергачова. – Київ, 2005. – 21 с.

9. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.) / Пер. з англ. – 2-ге вид. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.

10. Аналіз і пілотаж публічної політики / Пітер Кньопфель, Корін Ларю, Фредерік Варон, Наталія Малишева; пер. з фр. І.С. Микитин; Вищ. Ін. т публ. упр. Швейцарії. К.: Алерта, 2010. 424 с.

11. Бакунов О. О. Прогнозування рівня економічної стійкості – основа сталого розвитку торговельного підприємства. Вісник ХНУ. 2012. № 4. Т. 2. С. 177–183.

12. Баришнікова О.М. Особливості організації системи верифікації звітності сталого розвитку // Економіка та держава. 2016. №8. С. 131-140.

13. Баришнікова О.М. Формування, облікове забезпечення та верифікація звітності сталого розвитку підприємств. Дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. за спеціальністю 08.00.09. Режим доступу: URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/5926;jsessionid=BDA4808A04E5393FC31FE675A826737B>.

14. Березіна О.Ю. Цілі сталого розвитку та стратегічні вектори соціальних реформ в Україні // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції». ЖДТУ. 2016. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/5560>

15. Білова І. Принципи аудиту та його постулати// Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аудиту, аналізу й оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 14 грудня 2016 р., (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2016. С.86-90.

16. Буканов Г.М. Концепція сталого розвитку як основа формування державної екологічної політики на державному та регіональному рівнях. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. URL: [http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3\\_2020/15.pdf](http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/15.pdf)
17. Бодров В. Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусев, В. Ф. Мартиненко. К. : НАДУ, 2009. 60 с.
18. Бородін І.Л. Функції публічного управління. Юридичний вісник. 2014. № 3(32). С. 24–29.
19. Боцук Є. М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем : монографія. Львів : Растр – 7, 2007. 436 с.
20. Брюховецька Н. Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика. Донецьк : ІЕП НАН України, 1999. 275 с.
21. Буканов Г.М. Концепція сталого розвитку як основа формування державної екологічної політики. URL: [http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3\\_2020/15.pdf](http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/15.pdf) .
22. Буник М. Публічна політика. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та ін.новотвори). І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В, Шипунов та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий світ .2000, 2015. С. 323–324.
23. Бурда А. І. Оцінювання потенціалу сталого розвитку промислових підприємств : автореф. дис. ... к.е.н.. Київ, 2008. 18 с.
24. Бурдун А. В. Цілі та критерії соціально-економічного розвитку регіону. Державне будівництво. 2008. № 1. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu\\_2008\\_1\\_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2008_1_37).
25. Бурик З. М. Формування концепції сталого розвитку регіону // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 1. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu\\_2014\\_1\\_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_1_22)

26. Бурик З.М. Аналіз процесів сталого економічного розвитку України. Проблеми і перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії [Текст] : зб. наук. пр. XII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький : [б. в.], 2015. С. 25—27.

27. Бурик З.М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Pressing problems of public administration*. 2016. № 1(49). С. 37-44.

28. Бурик З.М. Стимулювання сталого розвитку в Україні. Актуальні питання економічних наук: зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (13 – 14 березня 2015 р., м. Запоріжжя) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя : ГО “СІЕУ”, 2015. С. 50 - 54.

29. Бурик З.М. Теоретичні засади державного регулювання економічного розвитку. Проблеми і перспективи проведення наукових досліджень : матеріали XIX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 30-31 березня 2015 року), у 2 т. Т. 1. К. : Науково-видавничий центр “Лабораторія думки”, 2015. С.6—8.

30. Буряк В.В. Методичні підходи до формування стратегії сталого розвитку промислового міста. *Інноваційна економіка*. 2016. 7-8. С. 99-104.

31. Бухгалтерський облік в системі управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств : монографія / Д. О. Грицишен. Ж. : ЖДТУ, 2015. 540 с.

32. Васильчук І. П. Оцінка діяльності корпорацій в контексті сталого розвитку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 2. С. 39–44.

33. Вимірювання досягнення Цілей сталого розвитку регіонами України: вибір індикаторів та визначення базових рівнів / кер. авт. кол. А. Максюта. Київ, 2019. 276 с. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-developmentreport/tracking-progress-on-SDGs-for-the-regions-of-Ukraine.html>.

34. Вировий С. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Ефективність державного управління: збірник наукових праць. 2014. Вип. 39. С. 201-206.
35. Вишиванюк М.В. Методичні підходи до оцінки сталого розвитку регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 23. С.147-149.
36. Воробей В., Журовська І. Нефінансова звітність: інструмент відповідального бізнесу. Київ. 2010. 84 с.
37. Галанець В.В., Дзюрах Ю.М. Зарубіжний досвід публічного управління у контексті сталого розвитку України. URL: [rnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf](http://rnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf) .
38. Глинська А. Є. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємств легкої промисловості : автореф. дис. ... к.е.н. : 08.00.04 . Київ, 2008. 21 с.
39. Глинська А. Є. Особливості сталого розвитку систем в залежності від їх масштабності . Вісник ХНУ. 2006. № 4. Т. 3. С. 159–161.
40. Гнатюк В.С. Экологическое общество как один из путей достижения социокультурной устойчивости. Вестник МГТУ: Труды Мурман. гос. техн. ун-та. 2010. Т. 13. № 2. С. 416-424.
41. Гончаренко М. В. Теоретичні засади сталого розвитку територій. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1 (44). URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/3/02.pdf>.
42. Грицишен Д.О. Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2020. 300 с.
43. Грицишен Д.О., Свірко С.В., Супрунова І.В. Інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності як інструменту бюджетної безпеки країни. Економіка, управління та адміністрування. 2021. №2 (96). С. 77-84.



44. Гросул В. А. Методичне забезпечення організації сталого розвитку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2010. Вип. 1. С. 160–167.

45. Дем'янчук О. "Державна політика" та "публічна політика": варіант перехідного періоду. Наукові записки / Національний університет "Києво-Могилянська академія". К.: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2000. Т.18: Політичні науки. С. 31—36.

46. Дергачова К. Концепція сталого розвитку у науково-практичному вимірі. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=29&c=454>

47. Дергачова К.О. Сталий розвиток як предмет міжнародної співпраці. Політологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 23.00.04 "Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку". Київ, 2005. 21 с.

48. Дерев'янку В.А., Капленко Г.В. значення сталого розвитку для публічного управління та адміністрування, URL: [ipnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf](http://ipnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf) .

49. Державна політика сталого розвитку на засадах "зеленої" економіки. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/derzhavna-politika-stalogo-rozvitku-na-zasadakh-zelenoi-ekonomiki>.

50. Державна політика: підручник /Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.

51. Державна служба статистики України. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg\\_u/arch\\_ksg\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm)

52. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право /В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, А.М. Школик та ін. К.: Юстініан, 2007. 288 с.

53. Джабраїлов Р. А., Устименко В. А. Правові засади державної політики з реконструкції економіки. Реконструктивний економічний розвиток: основні напрями, ефективність і соціальна справедливість : монографічний збірник / за ред. В. М. Гейця, А. А. Гриценка. Київ, 2016. С. 199–205.

54. Доповідь про людський розвиток 2020. Наступний рубіж. Людський розвиток та антропоген. URL: [https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020\\_ru.pdf](https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_ru.pdf).

55. Дослідження GRI : тенденція до зростання зовнішнього підтвердження звітів URL : available at: <http://csr-ukraine.org/news/дослідження-gri-тенденція-до-зростання/>.

56. Економічна енциклопедія: в 3 т. / відпов. ред. С. В. Мочерний. Т. 1. К.: Академія; Тернопіль: Академія народного господарства, 2000. 863 с.

57. Економічна правда. Навіщо бізнесу звіти зі сталого розвитку. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/10/31/653160/>.

58. Енциклопедія державного управління : у 8 т. .Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011.Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с.

59. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.

60. Єременко Д.В. Проблеми незалежності аудиторської діяльності в Україні\ Збірник Таврійського державного агротехнологічного університету. URL:<http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/389.pdf>

61. Ершова Н.Ю. Звітність про сталий розвиток: Актуальні питання впровадження. URL:<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/226.pdf>
62. Єфименко Т. І. Звітування зі сталого розвитку: виклики та шляхи подолання. Фінанси України. 2019. № 11. С. 9–19. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.11.009>.
63. Журнал проблеми економіки. Головна сторінка. URL: [https://www.problecon.com/export\\_pdf/problems-of-economy-2020-3\\_0-pages-112\\_117.pdf](https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-112_117.pdf).
64. Завдання державної політики сталого розвитку з урахуванням рівня техногенного навантаження | А О Касич | Ефективна економіка №6 2015. Журнал «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4132>.
65. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
66. Закон України 23 березня 2000 року № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14?find=1&text=стратегі#w1\\_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14?find=1&text=стратегі#w1_1).
67. Законодавство України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
68. Згуровський М. З. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : ч. 2 / М. З. Згуровський. 2010. С. 15—38.
69. Згуровський М. З. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти / Міжнар. рада з науки (ICSU) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. Київ: НТУУ «КПІ», 2012. Ч. 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей (2011–2012). 262 с
70. Индекс глобальной конкурентоспособности. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>.

71. Индекс человеческого развития. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>.

72. Іванченко О. В. Вади та суперечності політики державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Держава та регіони. 2009. – № 4. С. 160–163. (Сер. «Державне управління»).

73. Ільченко В. М. Аналіз основних показників сталого розвитку промислових регіонів України / В. М. Ільченко, М. М. Мацак, А. М. Янчара // Молодий вчений. 2014. №7. – С. 96.

74. Ільченко В. М. Методи оцінки сталого розвитку регіону: індикатори та їх характеристика. Дніпропетровська державна фінансова академія. 2013. – С. 51

75. Ільченко Н. В. Світові тенденції розвитку нефінансової звітності та розкриття інформації зі сталого розвитку. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4297>

76. Історія та практика державного управління і місцевого самоврядування в Україні. М.О. Багмет, В.М. Ємельянов - II том. : навч. посіб. / Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили ; за заг. ред. канд. техн. наук, доц., держ. службовця I рангу В. М. Ємельянова. - Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012

77. Казакевич Г. М. Сталий розвиток. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Н. : НАДУ, 2010. 820 с.

78. Карамишев Д. В. Стратегія реформ з позиції системного підходу / Д. В. Карамишев // Публічне управління: стратегія реформ 2020 : зб. тез XV Міжнар. наук. конгресу, 23 квітня 2015 р. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2015. С. 17–19.

79. Касич А.О. Завдання державної політики сталого розвитку з урахуванням рівня техногенного навантаження. Ефективна економіка № 6, 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4132>

80. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності.

81. Кліяненко Б. Т. Соціально-економічний розвиток господарського комплексу регіону: методика і практика аналізу / Б. Т. Кліяненко, О. П. Осика. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2008. 227с.

82. Ковалівська С. В. Системна трансформація механізмів публічного управління в контексті цілей сталого розвитку. Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. : у 3 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ : НАДУ, 2020. Т.1. С. 175– 177.

83. Конон Н. Теоретичні засади дослідження публічної політики в сучасній політичній науці // "Гілея: науковий вісник": Збірник наукових праць. К., 2012. Вип. 60. С. 653—657.

84. Конституція України. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

85. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. авт. кол. : Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін. К. : НАДУ, 2010. 300 с.

86. Кореновський О. В. Концептуальні підходи до формування механізмів управління сталим розвитком соціально-економічної системи / О. В. Кореновський // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 482–490.

87. Корольчук Л. В. Концептуальні основи теорії сталого розвитку. Економічний форум. 2020. № 4. С. 14–22.

88. Країни за зовнішнім та державним боргом 2021-2022 | Take-profit.org. Take-Profit. URL: <https://take-profit.org/statistics/government-debt-to-gdp/>.
89. Кулініч О.М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів XXI століття. Інститут світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України, м. Київ, Україна.
90. Лагно В.Т. Державне управління сталим розвитком регіонів: теорія, методологія, практика : монографія. Донецьк : «ВІК», 2013. 397 с.
91. Лазарева О. Публічна політика в системах державного управління країн розвинутої демократії: від теорії до практики // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 23. С.118—125.
92. Лелеченко А.П. Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>.
93. Ляшевська О.І. Система державної політики сталим розвитком регіонів. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol3/030.pdf>.
94. Макосій С. Д. Зарубіжний досвід реалізації стратегії сталого розвитку // Молодий вчений. 2016. № 6. С. 324–328. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2016\\_6\\_83](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_6_83)
95. Мар'янович М.Е. Роль міжнародних фінансових організацій у розбудові критичної інфраструктури для досягнення Цілей сталого розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 152–157.
96. Мар'янович М.Е. Становлення системи фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Kosice, Slovakia, 2020. Vol. 8. № 3. P.147-150.
97. Мартюшева О. О. Розробка індикаторів сталого розвитку країни: зарубіжний та вітчизняний досвід // *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 1. С. 77–83. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa\\_2014\\_1\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2014_1_12)

98. Мар'янович М. Державне фінансове забезпечення сталого розвитку України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. 2020.

99. Масловська Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика : [монографія] / Л. Ц. Масловська. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2013. – 366 с.

100. Мельник Л. Г. Поняття про сталий розвиток. Основи стійкого розвитку. Суми: Університетська книга, 2007. С. 411– 442.

101. Молоканова В.М. Моніторинг практичної реалізації стратегії сталого розвитку в Україні. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6. № 11-12. С. 85-92.

102. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України: монографія / за наук. ред. М.А. Хвесика. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. С.40.

103. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL:[https://mepr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України\\_липень%202017%20ukr.pdf](https://mepr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%202017%20ukr.pdf).

104. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.

105. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1237/> .

106. Обліково-аналітичне забезпечення управління економіко-екологічною безпекою підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / Д. О. Грицишен. Ж.: ЖДТУ, 2016. 40 с.

107. Огляд стану довкілля та ризиків для людей і бізнесу. Україна.2020.URL:[https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/\\_2020\\_\\_\\_\\_web.pdf](https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/_2020____web.pdf)

108. Озеран А.В., Коршикова Р.С. Звітність про сталий розвиток: складнощі формату. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/242.pdf>

109. Основи публічної політики та управління: навч. посіб. / С.О. Телешун та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, каф. політ. аналітики і прогнозування. К.: НАДУ, 2011. 312 с.

110. Остапенко Ю. І. Концепція сталого розвитку: концептуальні підвалини сучасного законодавства. Вісник публічного і приватного права. № 3.2019. С. 24-29.

111. Павленко, О. П. Публічне управління регіонами у процесі реалізації стратегії сталого розвитку. 2020.

112. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики; пер. з англ.. К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2006.С. 65; 57–59.

113. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс; пер. з англ. О. Дем'янчук. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 549 с.

114. Петруха С. В., Стахов Б. В. Сучасні виклики сталому розвитку аграрного сектору економіки України: теоретико-концептуальні аспекти. Агросвіт.2020.№8.С. 49–71. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.8.49>.

115. Питання Міністерства економіки України: Постанова КМУ № 459 від 20.08.14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text>

116. Пірен М. І. Публічна політична діяльність : навч. посіб. / М. І. Пірен. Київ : НАДУ, 2009. 287 с.

117. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.



118. Потапенко В. Г. Стратегія сталого розвитку: можливості і проблеми запровадження в Україні : аналітична доповідь / В. Г. Потапенко. К. : НІСД, 2013. 64 с.

119. Про державну службу України: Закону України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

120. Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні: Указ Президента України від 23.07.2014 № 614/2014: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014#Text>

121. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 4.03.2015 р. № 213-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-p>.

122. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27. 02.14 №794-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

123. Про Національну раду реформ і Виконавчого комітету реформ: Указ Президента України від 13.08.2014 № 644/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#Text>

124. Про регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.10 № 1861-VI .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/ed20100210>

125. Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.

126. Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2030: Проект Закону України.URL:[http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html)

127. Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

128. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.). Пер. з англ.. 2-ге вид. К.: Інтелсфера, 2000. 360 с.

129. Публічна чи державна політика — вітчизняна дилема вибору / С. Телешун, С. Ситник, І. Рейтерович. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. Вип. 4. С. 185—196 с.

130. Публічне адміністрування в Україні : навч. посіб. / В. В. Корженка та ін. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. 306 с.

131. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : [навч. посіб.] / Т. К. Гречко, С. А. Лісовський, С. А. Романюк, Л. Г. Руденко. Херсон : Грінь Д.С., 2015. 264 с

132. Пухкал О.Г., Тютюнник І.В. Теоретико-методологічні підходи визначення сутності поняття публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2015. №18. С. 93-97.

133. Рагімов Фаіг Вагіф огли. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації: дис....к.держ.упр.: 25.00.02. Львів, 2018. 284 с..

134. Регіони України: проблеми та пріорітети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З.С. Варналія. К. : Вид-во "Знання України", 2005. 498 с.

135. CAF World Giving Index 2021. URL: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2021-publications/caf-world-giving-index-2021>

136. Caf world giving index 2021. A global pandemic special report June 2021. URL:[https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021\\_report\\_web2\\_100621.pdf](https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf)

137. Global Knowledge Index 2020. December 10, 2020. URL: <https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2020>

138. Рейтинг качества жизни в странах мира. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/quality-of-life-index>.
139. Рейтинг країн за рівнем інфляції (індекс споживчих цін). NoNews | Ніяких новин. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/inflation>.
140. Рейтинг стран по уровню безработицы. NoNews | Ніяких новин. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/unemployment>
141. Рейтинг країн за рівнем процвітання . NoNews | Ніяких новин. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/legatum-prosperity-index>.
142. Рейтинг країн за темпом росту ВВП. NoNews | Ніяких новин. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/gdp-temp>.
143. Рейтинг країн по рівню безробіття. NoNews | Ніяких новин. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/unemployment>.
144. Рейтинг стран мира по индексу экономической свободы. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/index-of-economic-freedom>.
145. Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/gross-domestic-product-ranking>.
146. Рейтинг стран мира по уровню продовольственной безопасности. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-food-security-index>.
147. Рейтинг стран мира по уровню социального развития – Гуманитарный портал. Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/social-progress-index>.
148. Highlights of the 2020 index of economic freedom. URL: [https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/2020\\_IndexofEconomicFreedom\\_Highlights.pdf](https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/2020_IndexofEconomicFreedom_Highlights.pdf).
149. Рейтинг стран по внешнему и государственному долгу. URL: <https://take-profit.org/statistics/government-debt-to-gdp/>

150. Розроблення публічної політики. Практичний посібник / уклад. А. О. Чимерис. К. : ТОВ «Софія», 2011. 128 с.
151. Романов А. Асиметрії ринку праці та механізми їх регулювання в умовах досягнення цілей сталого розвитку. Економічний аналіз. 2019. Т. 29, № 4. С. 58-66.
152. Руденко Л.Г. Сталий розвиток: пошуки моделей сталого розвитку України. Український географічний журнал. 1998. №1. С. 5-12.
153. Рудніцька Р. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р. М. Рудніцька, О. Г. Сидорчук, О. М. Стельмах ; за наук. ред. д.е.н., проф. М. Д. Лесечка, к.е.н., доц. А. О. Чемериса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
154. Саєнко Г.В., Папаїка О.О. На шляху до сталого розвитку економіки: господарський механізм взаємодії. Донецьк: Вид-во ДонДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2005. 928 с..
155. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок. 2021. 436 с.
156. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Дис. на здоб.наук.ступ.д.н.д.у. за спец. 25.00.02. Миколаїв: Чорноморський національний університет ім.Петра Могили. 2021. 494 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/spetsializovana-vchena-rada-d-38-053-03-z-pravom-prijnyattya-do-rozglyadu-ta-provedennya-zahistu-disertatsij-na-zdobuttya-naukovih-stupeniv-kandidata-ph-d-ta-doktora-nauk-z-derzhavnogo-upravlinnya/>
157. Сенюшкін Є.О. Економіко-правові механізми державного забезпечення сталого розвитку. Статистика України. 2013. № 3. С. 34-49.
158. Сергієнко-Бердюкова, Л.В., & Баришнікова, О.М. (2016). Формування звітності сталого розвитку: міжнародні системи регулювання. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, (2(32), 317–329

159. Ситник К. Проблеми сталого розвитку в усьому світі і в Україні. Українознавство. 2003. № 1. С. 186–192.
160. Сілантьєв О. І. Інститути як складова суспільного багатства та чинник синтезу його складових// Бізнес Інформ. 2017. № 9. С.128 – 135.
161. Сітарський С. М. Інституалізація діяльності органів державної влади в контексті врегулювання політичних конфліктів. Економіка та держава. 2014. № 9. С. 117-123.
162. Економічна енциклопедія: в 3 т. / відпов. ред. С. В. Мочерний. – Т. 1. – К.: Академія; Тернопіль: Академія народного господарства, 2000. – 863 с.
163. Сітнікова Н.П. Досвід стратегічного планування сталого розвитку у країнах Європейського Союзу. Економіка та держава. 2012. №11. URL: [http://www.economy.in.ua/pdf/11\\_2012/5.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/11_2012/5.pdf).
164. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В.М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
165. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
166. Сталий розвиток неможливий у світі, де панують геополітичні стратегії, що аплодують вторгненню до інших держав і порушенню прав людини – Володимир Зеленський. Президент України : офіційне інтернет-представництво. 2019. 25 верес. URL: <https://www.president.gov.ua/news/stalij-rozvitok-nemozhlivij-u-sviti-de-panuyutgeopolitichni-57469>.
167. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. – Донецьк : НАН України, Інститут економіки промисловості, 2012. – 534 с.

168. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник/авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко. 2 вид. Програма розвитку ООН Академія муніципального управління. Київ: АМУ. 2011. 392 с.

169. Грицишен Д.О. Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності: монографія. – Житомир: ЖДТУ. – 2020. – 300 с.

170. Грицишен Д.О., Свірко С.В., Супрунова І.В. Інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності як інструменту бюджетної безпеки країни. Економіка, управління та адміністрування. 2021. №2 (96). С. 77-84.

171. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях. За наук. Ред. Є.В. Хлобистова; Рада з вивчення продукт. Сил НАН України; Ін-т ринку та екон.-екол. Досліджень НАН України; Сум. Держ. Ун-т. Сімферополь: Фенікс.2010.581 с.

172. Сталинська О. В., С. В. Коверга, О. В. Гайдатов. Обґрунтування необхідності управління промисловими підприємствами на основі принципів сталого розвитку. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2011. № 4. С. 114–119.

173. Стегней М. І. Децентралізація як передумова сталого розвитку сільських територій. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. Вип. 2. URL:[http:// global-national.in.ua/vipusk-1-2014/225-stegnej-m-i-detsentralizatsiya-yak-peredumovastalogo-rozvitku-silskikh-teritorij](http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/225-stegnej-m-i-detsentralizatsiya-yak-peredumovastalogo-rozvitku-silskikh-teritorij).

174. Стельмах С.П. Інституціоналізація історичної науки . Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й . Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.

175. Стельмашук А.М. Сталий розвиток економіки: сутність, проблеми, перспективи. *Стратегія і тактика сталого розвитку економіки*

України: матер. Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (1-2 листопада 2012 р., м. Кам'янець-Подільський) : Крок, 2012. С.5-17.

176. Про Національну раду реформ і Виконавчого комітету реформ: Указ Президента України від 13.08.2014 № 644/2014. [Електронний ресурс]//Режим доступу до матеріалів: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#Text>

177. Стратегія сталого розвитку Україна на період до 2020. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Стратегія\\_сталого\\_розвитку\\_«Україна-2020»](https://uk.wikipedia.org/wiki/Стратегія_сталого_розвитку_«Україна-2020»).

178. Тарасенко Д. Л. Методологія інституційних змін в контексті сталого розвитку соціально-економічної системи регіону. Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції, м. Маріуполь, 3–4 жовтня 2017 р. Маріуполь ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2017. С. 160–162.

179. Тарасенко Д. Л. Соціальна стратегія сталого розвитку: досвід Канади. Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях : збірник матеріалів Міжнародної науковопрактичної конференції, м. Маріуполь, 17–19 травня 2018 р. / Донецький державний університет управління; Український культурологічний центр. Маріуполь, 2018. С. 107–110. (0,14 друк. арк.).

180. Телешун С. О., С. В. Ситник, І. В. Рейтерович. Що таке публічна політика? URL: <file:///C:/Users/92EA~1/AppData/Local/Nemp/KU8PGOHY.htm>.

181. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України. Вісник НАН України. 2002.

182. Трофимова В. В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd\\_2010\\_8\\_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_8_10).

183. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України. Економіка України. 2012. № 6. С. 4–12.

184. Чальцева О. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика/О. Чальцева/Вінниця.2017.336 с.

185. Чальцева О.М. Публічна політика в Україні: інституціональний аспект дослідження. Трибуна. Теоретичний і громадськополітичний журнал. Київ. 2010. №7-8. С. 34- 36.

186. Черевко Г. В. Державне регулювання розвитку українського села. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. К., 2005. С. 531–537.

187. Шаповалова О. В. Адаптація господарського законодавства до вимог ЕС щодо сталого розвитку. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2016. № 32. С. 25–40. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/app\\_2016\\_32\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2016_32_4)

188. Шматко Н. Феномен публичной политики // Социологические исследования. 2001. №7. С.106—112.

189. Assessment of the EU and Ukraine Economic Security and Its Influence on Their Sustainable Economic Development / I. Gryshova et al. Sustainability. 2020. Vol. 12, no. 18. P. 7692. URL: <https://doi.org/10.3390/su12187692>.

190. Caf world giving index 2021. A global pandemic special report. June 2021. URL: [https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021\\_report\\_web2\\_100621.pdf](https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf)

191. Charities Aid Foundation. Charities Aid Foundation (CAF) | We Make Giving Count. URL: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2021-publications/caf-world-giving-index-2021>.

192. Dunning, Thomas Joseph. Trade's Unions and Strikes: Their Philosophy and Intention. London : Published by the author, and Sold by M. Harley, No 5, Raquet court, Fleet street, E.C., 1860. 52 p.

193. Environmental Performance Index | Environmental Performance Index. Welcome | Environmental Performance Index. URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi>.



194. Europe: Quality of Life Index by Country 2020. Cost of Living. URL: [https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings\\_by\\_country.jsp?title=2020&region=150](https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020&region=150).
195. GDP based on purchasing-power-parity (PPP) per capita (англ.). МВФ (12.10.2021). Дата обращения: 12 октября 2021.
196. Global Competitiveness Report 2020. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>.
197. Global Food Security Index (GFSI). Economist Impact. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Index>.
198. Global Knowledge Index 2020 | United Nations Development Programme. UNDP. URL: [https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2020?utm\\_source=EN&utm\\_medium=GSR&utm\\_content=US\\_UNDP\\_PaidSearch\\_Brand\\_English&utm\\_campaign=CENTRAL&c\\_src=CENTRAL&c\\_src2=GSR&gclid=EAIaIQobChMI8NDo--eM9gIVid4YCh0kXw10EAAAYAiAAEgJtmfD\\_BwE](https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2020?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=EAIaIQobChMI8NDo--eM9gIVid4YCh0kXw10EAAAYAiAAEgJtmfD_BwE).
199. Legatum Prosperity Index™. Legatum Institute. 2020. URL: <https://li.com/reports/2020-prosperity-index/>.
200. Michael Green, Jaromir Harmacek, Petra Krylova. 2020 Social Progress Index. Executive Summary. URL: <https://www.socialprogress.org/static/37348b3ecb088518a945fa4c83d9b9f4/2020-social-progress-index-executive-summary.pdf>.
201. Migration as a Factor of the Sustainable Economic Development / P. Kurmaiev et al. European Journal of Sustainable Development. 2020. Vol. 9, no. 1. P. 380. URL: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p380>
202. Scopus | WoS | ВАК. Відмінності та Особливості Баз для Публікації. Diploms. URL: <https://diploms.com.ua/ua/scopus-wos-i-vak-vidminnosti-ta-osoblivosti/>.

203. Terry Miller, Anthony B. Kim, James M. Roberts, Patrick Tyrell. Highlights Of The 2020 Index Of Economic Freedom. URL:[https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/2020\\_IndexofEconomicFreedom\\_Highlights.pdf](https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/2020_IndexofEconomicFreedom_Highlights.pdf).

204. Three pillars of sustainability in the wake of COVID-19: A systematic review and future research agenda for sustainable development / M. Ranjbari et al. Journal of Cleaner Production. 2021. Vol. 297. P. 126660. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126660>

205. Turner R.K. Pluralism in environmental economics: a survey of the sustainable economic development debate. Journal of Agricultural Economics. 1988. Vol. 39, no. 3. P. 352–359. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1477-9552.1988.tb00594.x>.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

### **Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації**

1. Kharchenko O. Components of public in the field of sustainable economic development. Global prosperity. 2021. Volume 1. Issue 3. Number 2. Pp. 140-151 (0,65 д. а.).

2. Kharchenko O. Development of the conceptual and category apparatus of sustainable economic development. East Journal of Security Studies. Volume 4, Issue 1 2019. ст 326-339. URL: <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/81>

3. Харченко О.А. Формування інвестиційного середовища формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. № 20. С. 184-193 (0,6 д.а.).

4. Харченко О.А. Механізм верифікації звітності сталого розвитку. Держава та регіони. 2021. № 1 (71). С. 159-164 (0,5 д. а.).

5. Харченко О.А. Державне регулювання процедури оприлюднення інформації про сталий розвиток підприємств. Право та державне управління. 2021. №2. С. 285-294 (0,6 д. а.).

6. Самчик М.Ю. Харченко О.А. Механізми державної політики в сфері сталого економічного розвитку: [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2021. 204 с. Особистий внесок автора: розроблено механізми формування та реалізації державної політики в сфері сталого економічного розвитку.

### **Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації**

7. Харченко О.А. Понятійний апарат сталого економічного розвитку. Постконфліктна економіка: державно-управлінські аспекти та еколого-економічні проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 21-22 квітня 2017 року). Житомир: ЖДТУ, 2017. С. 162-163. (0,2 д. а.)

8. Харченко О.А., Козакевич І.В. Сучасні аспекти ефективності роботи державних службовців. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир : «Житомирська політехніка», 2020. С. 289. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/15.-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya.pdf> (загальний обсяг 0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а.: досліджено ефективність роботи державних службовців).

9. Харченко О.А. Оцінка сталого економічного розвитку України. Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. 128 с. С. 125-127. (0,14 д.а.).



УКРАЇНА  
ЖИТОМИРСЬКА МІСЬКА РАДА  
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

майдан ім. С.П. Корольова, 4/2, м. Житомир, 10014, тел. 48-11-85  
E-mail [myk@zt-rada.gov.ua](mailto:myk@zt-rada.gov.ua), код ЄДРПОУ 04053625

---

№568

11.01.2021

**ДОВІДКА**

про впровадження результатів  
дисертаційного дослідження Харченка Олексія Андрійовича  
з проблем формування та реалізації публічної політики в сфері сталого  
економічного розвитку

Наукові результати Олексія Андрійовича з проблем формування та реалізації публічної політики в сфері сталого економічного розвитку були використані в діяльності департаменту економічного розвитку міської ради.

Методологічні положення формування та реалізації сталого економічного розвитку, зокрема: вихідні положення (зміст понять, мета та завдання); властивості складових (економічні, соціальні, екологічні, гармонізаційні); порядок взаємодії між різними видами державної політики в контексті їх місця в забезпечення сталого розвитку та пріоритетні сфери поширення публічної політики в сфері сталого розвитку були враховані при формуванні політики сталого економічного розвитку м. Житомира.

В.о. міського голови

С.Г. Ольшанська



УКРАЇНА

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Управління екології та природних ресурсів

вул. Театральна, 17/20, м. Житомир, 10014; тел./факс (0412) 22-08-24

[www.ecology.zt.gov.ua](http://www.ecology.zt.gov.ua) E-mail: [pryroda@ecology.zt.gov.ua](mailto:pryroda@ecology.zt.gov.ua) код ЄДРПОУ 38708695

---

26.08.2020 № 4612/2-21/47

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження  
Харченка Олексія Андрійовича

Використання теоретичних та методичних розробок Харченка Олексія Андрійовича, які стосуються підходів до державного управління сталим розвитком в контексті через удосконалення механізму оприлюднення інформації про сталий розвиток суб'єктів господарювання, який представлений в формі інформаційної моделі, та передбачає: 1) розгляд підприємства як соціально-еколого-економічної системи у взаємозв'язках із природним, економічним та соціальним середовищами; 2) порядок обрання моделі звітування про сталий розвиток; 3) порядок звітування про сталий розвиток суб'єктів господарювання; 4) складові процесу верифікації звітності сталого розвитку; 5) обґрунтування ролі держави як контролера, користувача та регулятора.

Начальник управління

Оксана Ревенко



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖІТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»  
Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr Polytechnic State University

вул. Чуднівська, 103, м. Житомир, 10005  
103, Chudnivska Str., Zhytomyr, Ukraine, 10005  
Phone/fax: (0412) 24-14-22, 24-14-23, e-mail: rector@zpu.edu.ua, http://zpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 05407870

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВІДПОВІДАЄ ДСТУ ISO 9001:2015  
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM ISO 9001:2015

№ 44-01.00/215 від 21.01.2021 р.

**Довідка**  
**про впровадження результатів наукового дослідження**  
**Харченка Олексія Андрійовича**  
**в освітній процес Державного університету**  
**«Житомирська політехніка»**

Науково-практичні результати Харченка О.А., що полягають в удосконаленні публічної політики в сфері сталого економічного розвитку та передбачають визначення загальних положень підготовки державних службовців в закладах вищої освіти, зокрема розробку навчальних планів, методичного забезпечення для підготовки фахівців за освітніми ступенями "бакалавр" та "магістр" за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» з навчальної дисципліни «Публічна політика», що запропоновані до використання в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при підготовці держслужбовців.

Використання результатів дослідження О.А. Харченка свідчить про їх завершеність, реальність і можливість впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Довідка видана для представлення до Спеціалізованої вченої ради.

Перший проректор



  
Оксана ОЛІЙНИК